

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

І. М. Кремінська

ВСТУП ДО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

Навчально-методичний посібник
для студентів філологічного факультету
(спеціальність – українська мова і література)

Харків – 2011

УДК 82.0(075.8)

ББК 83я7

К 79

Рецензенти:

Л. В. Ушкалов – доктор філологічних наук, професор кафедри історії української та світової літератури Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Т. С. Матвєєва – кандидат філологічних наук, доцент кафедри історії української літератури Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до друку рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № від 2011 року)*

Кремінська І. М. Вступ до літературознавства : навчально-методичний посібник для студентів філологічного факультету (спеціальність – українська мова і література) / І. М. Кремінська. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 168 с.

Навчально-методичний посібник призначено для студентів першого курсу денної форми навчання філологічних факультетів вищих навчальних закладів, які вивчають курс «Вступ до літературознавства». Видання містить програму курсу, плани практичних занять, завдання для модульного контролю, рекомендовану літературу, екзаменаційні питання, завдання для самопідготовки.

Посібник складено згідно з вимогами кредитно-модульної системи контролю й оцінювання знань.

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2011

© Кремінська І. М., 2011

© Дончик І. М., макет обкладинки, 2011

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	
СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ.....	
ПРОГРАМА КУРСУ.....	
ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	
Практичне заняття 1.....	
Практичне заняття 2.....	
Практичне заняття 3.....	
Практичне заняття 4.....	
Практичне заняття 5.....	
Практичне заняття 6.....	
Модульні роботи.....	
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	
ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ.....	
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПІДГОТОВКИ.....	
Завдання до теми «Лексичні засоби художньої мови. Тропи».....	
Завдання до теми «Поетичний синтаксис: стилістичні й перехідні фігури. Звукова організація мови творів».....	
Завдання до теми «Основи віршування».....	

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Навчальна дисципліна «Вступ до літературознавства» належить до базових для філологічних факультетів вищих навчальних закладів, викладається в першому й другому семестрах першого року навчання студентам денного й заочного відділення спеціальності «Українська мова і література». Мета курсу – ознайомити студентів з основними літературознавчими категоріями і явищами, необхідними для розуміння специфіки літератури.

Структурно навчально-методичний посібник містить навчальну програму, плани практичних занять, модульних робіт, завдання для самопідготовки, список довідниково-підручничкової й фахової літератури з курсу, систему оцінювання та контролю знань студентів, список екзаменаційних питань.

Студенти повинні знати:

- визначення термінів із курсу «Вступ до літературознавства»;
- етапи розвитку мистецтва;
- у чому полягає специфіка літератури як словесного виду мистецтва;
- чинники формування, особливості становлення й розвитку, основні риси художніх методів і літературних напрямів.

Студенти повинні вміти:

- проілюструвати основні літературознавчі терміни прикладами з художніх текстів;
- розкрити специфіку взаємодії різних видів мистецтв (живопис, музика тощо);
- здійснити цілісний аналіз літературного твору, враховуючи його родову, жанрову специфіку, розкриваючи значення змісто- й формотвірних складових і зважаючи на естетику світобачення автора;
- застосовувати набуті знання й навички при вивченні курсів з історії національних літератур.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Формою підсумкового контролю з курсу «Вступ до літературознавства» є письмовий іспит, який включає теоретичні питання та контрольні завдання практичного спрямування.

Кількість балів усього – 100, з яких:

а) практичні заняття – 30 балів;

модульні роботи – 30 балів;

б) підсумковий контроль – 40 балів.

90–100 балів – оцінка «А» (відмінно) виставляється студентові за умови обов'язкового відвідування лекцій, активної участі у практичних заняттях, успішного написання модульних робіт і складання підсумкового контролю, що засвідчують його вільне оперування термінологією, вміння співвідносити теорію й історико-літературний матеріал, логічно, аргументовано, вичерпно й грамотно відповідати на поставлені питання без змістових і фактичних неточностей.

80–89 балів – оцінка «В» (добре) виставляється студентові, якщо він обов'язково відвідував лекції, аргументовано відповідав на практичних заняттях, демонструючи вміння зіставити історико-літературні явища, успішно виконав модульні роботи й склав підсумковий контроль, проте припускався окремих помилок у використанні літературознавчих категорій, у певних видах контролю – неточностей.

70–79 балів – оцінка «С» (добре) може бути виставлена студентові, якщо він переважно сумлінно відвідував лекції, брав активну участь у практичних заняттях, виконав модульні завдання й склав підсумковий контроль, але майже в усіх видах роботи допустив неточності, у відповідях – недостатню аргументованість, поверховість в окремих висновках.

60–69 балів – оцінка «Д» (задовільно) виставляється викладачем, якщо студент мав поодинокі пропуски при відвідуванні лекційних і практичних занять, виконав модульні роботи й склав підсумковий контроль, проте

недостатньо активно брав участь у навчальному процесі, відповіді студента не завжди вичерпні, аргументовані, мають принципові неточності, недостатньо ілюстративні.

50–59 балів – оцінка «Е» (задовільно) виставляється, коли студент має пропуски лекційних і практичних занять; виконав модульні завдання й склав підсумковий контроль, проте важко орієнтується в навчальному курсі, знання термінологічної бази з літературознавства є вибірковыми, фрагментарними, відповіді – переважно неглибокими, позбавленими достатньої аргументованості, мають фактуальні неточності, зокрема принципові.

0–49 балів – оцінка «FX» (незадовільно) виставляється, якщо студент пропустив значну частину лекційних і практичних занять, не виконав (або виконав частково) модульні види робіт, майже не володіє літературознавчою термінологією, не може навести відповідні приклади з художньої літератури, виклад матеріалу позбавлений логіки й аргументованості.

ПРОГРАМА КУРСУ

Вступ. Загальна характеристика курсу.

Літературознавство в системі гуманітарних наук. Поняття «літературознавство», місце літературознавства серед інших гуманітарних наук (літературознавство й суміжні науки). Основні й допоміжні дисципліни літературознавства.

Специфіка літератури як виду мистецтва. Мистецтво й наука: спільне й відмінне у способах пізнання дійсності та людини. Первісний синкретизм (антропоморфізм, зооморфізм, пантеїзм, тотемізм, анімізм, фетишизм, табу). Зв'язок мистецтва з ритуалом і міфом.

Види мистецтв (декоративно-ужиткове, вишукані мистецтва; література, музика, скульптура, архітектура, образотворче, монументальне, виконавче, сценічне мистецтво, тощо; експресивні, просторові, часові, пластичні, прості й синтетичні). Функції мистецтва: комунікативна, ціннісна (аксіологічна),

пізнавальна (гносеологічна), виховна, моделююча й знакова (семіотична).

Художня література як вид мистецтва. Літературний і фольклорний текст, поняття «автор». Своєрідність літератури серед інших видів мистецтва (наприклад, музики, у якій відсутня наочна образність, живопису як зразка невербальної художньої свідомості), її функції, мистецькі взаємовпливи. Метафоричність та асоціативність як основні риси художнього мислення. Специфіка художнього слова. Образна природа мистецтва, універсальність художньо-образної мови.

Ознаки (відсутність наочності, типізація, індивідуалізація, естетико-емоційна складова, багатозначність, асоціативність, умовність) і функції художнього образу (естетична, емоційно-пізнавальна, відтворювальна, або моделююча функції, онтологізація слова).

Класифікація художніх образів за предметом зображення (образ-деталь, образи-описи (портрет, пейзаж, інтер'єр, екстер'єр), образ-світ твору, образ світу), за смыслом (індивідуально-авторський, типовий, образ-мотив і образ-архетип, символ). Поняття «герой», «персонаж», «дійова особа», «тип», «характер». Засоби типізації й індивідуалізації.

Терміни для запам'ятовування: літературознавство, історія літератури, теорія літератури, літературна критика, компаративістика, бібліографія, історіографія, текстологія, палеографія, філософія, естетика, етика, психологія, етнографія, фольклористика, історія, археологія, соціологія, культурологія, релігієзнавство, мовознавство, мистецтво, література як мистецтво слова, автор, первісний синкретизм, антропоморфізм, зооморфізм, пантеїзм, тотемізм, анімізм, фетишизм, табу, художній образ, образ-деталь, образи-описи (портрет, пейзаж, інтер'єр, екстер'єр), образ-світ твору, образ світу, індивідуально-авторський образ, образ-тип, образ-мотив, образ-архетип, образ-символ, літературний герой, персонаж, дійова особа, характер, типізація, індивідуалізація.

Зміст і форма художнього твору. Змістотвірні чинники (тема, проблема, ідея, пафос). Тема й тематика твору, конкретно-історичні й вічні теми. Проблема й проблематика художнього тексту, проблемні рівні. Ідея, ідейний зміст, специфіка реалізації ідеї у творі. Пафос, види пафосу (героїчний, трагічний, драматичний, ідилічний, сентиментальний, романтичний, ліричний, сатиричний, комічний тощо).

Форма літературного твору (колізія, конфлікт, фабула, сюжет, жанр, композиція, художня мова, версифікація тощо). Поняття про сюжет і фабулу. Типологія сюжетів (хронікальний і концентричний, сюжет із зовнішньою й внутрішньою динамікою подій («внутрішній сюжет»), мішаний; за походженням: мандрівні, міфологічні, життєві, біографічні, літературні).

Подія, ситуація, колізія й конфлікт як складові сюжету. Джерела конфліктів. Типи конфліктів: центральні й побічні (периферійні), зовнішні (суспільні); внутрішні (психологічні), мішані; тематично орієнтовані конфлікти (морально-етичні, побутові, громадські, політичні); типові, нетипові; наочні й приховані; прості й складні тощо. Стадії розвитку конфлікту.

Терміни для запам'ятовування: зміст, форма художнього твору, тема, тематика, вічні теми, проблема, проблематика, художня ідея, пафос, фабула, сюжет, хронікальний і концентричний сюжети, сюжети із зовнішньою й внутрішньою динамікою подій, колізія, конфлікт, експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка.

Композиція твору: визначення поняття, складові (система образів, часово-просторові відношення, сюжет, типи оповідей). Взаємопов'язаність сюжету та композиції. Поняття про раму (заголовок, епіграф, присвята, пролог, епілог). Родові та жанрові особливості композиції.

Принципи групування персонажів (персонажі першого і другого планів, епізодичні, за сповідуваними цінностями або принципами, ідеями, соціальним походженням, за політичною чи ідеологічною, класовою приналежністю, вічні образи), типи оповідей (оповідь, розповідь).

Часово-просторові відношення в структурі твору, хронотоп. Поняття про топос і локус. Просторові опозиції (верх – низ, своє – чуже, праве – ліве, замкнутий – розімкнутий, земний – космічний, реальний – уявний, точковий – лінійний простір тощо); часові опозиції (лінійний – циклічний, минуле – сучасне – майбутнє). Форми часу (біографічний, історичний, космічний, календарний, добовий, вічний тощо).

Сюжетні елементи композиції: мовлення (монолог-сповідь, спогад, роздум, внутрішній монолог («потік свідомості»), діалогізований монолог, або

монолог-діалог), діалог (взаємодоповнень, суперечка, з доміантою висловлювань одного зі співбесідників), полілог, характеристики (авторські, перехресні, іншими персонажами, самохарактеристики).

Композиційні елементи: портрет, пейзаж, інтер'єр, екстер'єр, авторські відступи, художнє обрамлення, вставні епізоди (вставна новела) та вставні персонажі. Поняття про портрет (деталізований, фрагментарний, «розірваний» портрет, прийом контрастного змалювання зовнішності пар персонажів, співпадіння чи неспівпадіння зовнішності та внутрішнього світу героя). Види портретів: портрет паспортних прикмет, фотографічний, живописний, психологічний (динамічний) портрети, абстрактний тощо. Поняття «пейзаж»: визначення, види пейзажів за тематикою: степові, лісові, гірські, мариністичні (описи моря), урбаністичні (описи міста), індустріальні; за естетикою відтворення: романтичні, ідилічні тощо, за наявністю чи відсутністю руху (динамічні або статичні). Визначення та функції інтер'єру та екстер'єру в літературному творі. Авторські відступи (ліричні, філософські, публіцистичні, історичні тощо). Художнє обрамлення, вставні епізоди (вставна новела): визначення поняття, композиційні відмінності й значення цих компонентів для розкриття ідейного задуму письменника.

Композиційні прийоми (повтор, протиставлення й посилення, сюжетно-композиційна інверсія, лейтмотив). Види композиції (монтажна, кільцева, відкрита, дзеркальна тощо).

Терміни для запам'ятовування: композиція, рама художнього твору, пролог, епілог, групування персонажів, оповідь, розповідь, топос, локус, сюжет, монолог, діалог, полілог, характеристика, портрет, пейзаж, інтер'єр, екстер'єр, авторські відступи, художнє обрамлення, вставні епізоди (вставна новела), вставні персонажі, кільцева композиція.

Художня мова. Мова як першоелемент художнього образу й основа художнього світу твору. Загальнонародна мова, літературна мова й мова художньої літератури. Лексико-семантичні особливості художньої мови (синоніми, антоніми, омоніми, пароніми, архаїзми, історизми, неологізми, діалектизми, професіоналізми, термінологізми, варваризми, макаронічна мова,

жаргонізми, арготизми, вульгаризми тощо).

Тропи та їхні види: постійні (фольклорні), метафоричні, гіперболічні й синестезійні епітети, порівняння, метафора, персоніфікація, уособлення (прозопопея), метонімія і її різновиди, синекдоха, перифраз, евфемізм, оксюморон, символ і його різновиди (міфологічні, фольклорні, релігійні, літературні тощо), гіпербола, літота. Роль тропа як змістотвірного чинника при розкритті художньої цілісності в поезії (інформативна, експресивна, стилістична функції, троп як мікромодель авторського бачення світу).

Поетичний синтаксис як засіб інтонаційно-синтаксичної виразності художньої мови. Стилiстичні й перехідні фігури: інверсія, еліпс, антитеза, анаколуф, полісиндетон (багатосполучниковість), асиндетон (безсполучниковість), повтори і їхні різновиди (контактні, дистантні; анафора, епіфора, поетичне кільце, рефрен, анадиплосис (зіткнення), парономазія, симплока тощо), риторичні питання, оклики, звертання, градація, антитеза, умовчання; паралелізм, плеоназм і тавтологія). Звукова організація мови творів, її прийоми (евфонія, алітерація, асонанс, звуконаслідування, какофонія, аналепсис).

Терміни для запам'ятовування: загальнонародна мова, літературна мова, мова художньої літератури, синонім, антонім, омонім, паронім, архаїзм, історизм, неологізм, діалектизм, професіоналізм, термінологізм, варваризм, макаронічна мова, жаргонізм, арготизм, вульгаризм, троп, порівняння, метафора, персоніфікація, уособлення (прозопопея), метонімія, синекдоха, перифраз, оксюморон, символ, евфемізм, гіпербола, літота, стилістична фігура, інверсія, еліпс, антитеза, анаколуф, полісиндетон (багатосполучниковість), асиндетон (безсполучниковість), анафора, епіфора, поетичне кільце, рефрен, симплока, анадиплосис (зіткнення), парономазія, риторичні питання, оклики, звертання, градація, антитеза, умовчання, паралелізм, плеоназм, тавтологія, евфонія, алітерація, асонанс, паронімія, звуконаслідування, какофонія, аналепсис.

Основи віршування. Мова прозова й віршова. Поняття про ритм, музикальний і прозовий, віршовий ритм, ритмічна проза. Ритмоутворювальні елементи вірша. Системи віршування і їхня взаємозумовленість інтонаційними особливостями національних мов (метрична, силабічна, силабо-тонічна, тонічна системи віршування).

Метрична (квантитативна, або кількісна) система віршування і її

загальнокультурне значення. Розквіт метричної системи віршування в давньогрецькій (VIII ст. до н. е.) і давньоримській поезії (III ст. до н. е.). Поняття «мора», «стопа» як одиниця ритму, «віршовий розмір» (гекз(с)аметр, пентаметр); елегійний дистих, логаети.

Силабічна система віршування: ізосилабізм, склад як ритмотвірна одиниця. Загальна характеристика історії становлення силабіки, у тому числі на території України. Рима, цезура як ритмоутворювальні чинники. Поняття про александрійський (олександрійський) вірш, короткі (4–8 складів) і довгі віршові рядки (9–13 складів). Віршова реформа Тредіаковського–Ломоносова (1735–1743 рр.).

Силабо-тонічна (метро-тонічна, або силабо-квантитативна) система віршування. Принцип ізометризму, поняття «стопа», види стоп.

Двоскладові стопи: хорей (⊥⊃), ямб (⊃⊥); пірихій (⊃⊃), спондей (⊥⊥) – додаткові двоскладові стопи (іпостаси).

Трискладові стопи: дактиль (⊥⊃⊃), амфібрахій (⊃⊥⊃), ананест (⊃⊃⊥); іпостаси: бакхій (⊃⊥⊥), антибакхій (⊥⊥⊃), амфімакр (⊥⊃⊥), тримакр (⊥⊥⊥), трибрахій (⊃⊃⊃).

Поняття про віршовий розмір (усічена й нарощення стопа), римування: перехресне – abab; парне, або суміжне – aabb; кільцеве – abba, монострофа – aaaa). Поняття «цезура», «клаузула» і її різновиди: жіноча (парокситонна), чоловіча (окситонна), дактилічна, гіпердактилічна. Рима як ритмотвірний засіб і її функції в поетичному тексті. Різновиди рим (точні, приблизні, неточні (асонанси, консонанси), усічені, нерівноскладові, трафаретні й вишукані; однорідні (однорічні), неоднорідні (різномірні); кінцеві, внутрішні; відкриті, закриті тощо). Білий і напівбілий вірш.

Строфа як форма організації віршової мови: визначення, конститутивні риси й функції. Поняття про моностих, двовірш (дистих), тривірш (терцет), чотиривірш (катрен), п'ятивірш, пентина, шестивірш (секстет), восьмивірш (октет), десятивірш.

Види твердих (канонічних, або класичних) строфічних форм: терцина, або «Дантова строфа» (aba bcb cdc d), рубаї (aa-a/aaba, aaaa), танка як зразок п'ятивірша, секстина (ababcc), октава (abababcc), нона (aabcbcbdb, aabccbddb, abababb/cc), тріолет, іспанська децима, або еспінела (abbaaccddc), рондель, «онегінська строфа».

Сонет як канонічна строфа, його різновиди (класичний, або італійський (14 = 4 + 4 + 3 + 3), англійський, або шекспірівський (14 = 4 + 4 + 4 + 2)), вінок сонетів; безголові, сонет із кодою (хвостатий), кульгаві, перевернутий (обернений, перекинутий), половинні (напівсонети) тощо. Композиційні особливості жанру. Специфіка розгортання сонетного конфлікту: теза (зав'язка) – розвиток – антитеза (кульмінація) – синтез (розв'язка). Загальна характеристика історії розвитку сонету у світовій та українській літературі.

Перехідні форми в системі віршування: поняття «лейма», дольник, або паузник, тактовик.

Історія становлення й основні *ознаки тонічної системи віршування*, принцип ізотонізму, особливості визначення віршового розміру. Поняття про верлібр, вільний вірш, акцентний вірш.

Особливості *народнописаного вірша*: типи й особливості фольклорного віршування.

Терміни для запам'ятовування: мова прозова й віршова, ритм, метрична, силабічна, силабо-тонічна, тонічна системи віршування, мора, гекз(с)аметр, пентаметр; елегійний дистих, логоади, цезура, олександрійський (олександрійський) вірш; поняття «стопа» в силабо-тонічній системі віршування (ямб, хорей, пірихій, спондей; дактиль, амфібрахій, анапест, бакхій, антибакхій, амфімакр), віршовий розмір, римування (перехресне, кільцеве, парне, або суміжне, клаузула і її різновиди, рима, білий вірш, строфа, моностих, дистих, тривірш (терцет), терцина, чотиривірш (катрен), п'ятивірш, пентина, шестивірш, секстина, семивірш, восьмивірш, тріолет, октава, нона, десятивірш (децима), рондель, сонет, вінок сонетів, «онегінська строфа», лейма, дольник (паузник), тактовик, верлібр, вільний вірш, акцентний вірш.

Літературні роди – жанри (види) – жанрові форми (різновиди) як формально-змістові категорії. Концепції походження літературних родів, критерії їхньої диференціації.

Рід літературний як теоретична проблема в роботах Платона, Аристотеля, Н. Буало, Г.-Е. Лессінга, В. Белінського, К. Бюлера, Б. Кроче тощо. Поняття

про літературний жанр (вид) і жанрову форму (різновид). Змістові й формальні характеристики жанрів.

Епос як літературний рід. Визначення, основні характеристики. Види епосу.

Міфологічний і героїчний епос: історія розвитку, сюжетні джерела, зв'язок із міфом та історією, відмінності архаїчного героїчного епосу як оповіді про першопредка від класичного. Художні особливості героїчного епосу: книжна («Махабхарата», «Іліада» Гомера, «Беовульф», «Слово о полку Ігоревім») та усна форми побутування («Джангар», «Манас», українські думи), ідеалізація зображуваного, фантастична образність, герой, розповідь про події «минулого» – міфологічні або історично достовірні, провідні мотиви, специфіка художнього часу й простору, тяжіння до циклізації.

Визначення поняття «роман», історія жанру у світовій літературі, специфіка романної композиції. Типологія роману й критерії його класифікації: історичний, тематичний, проблемний, за типом викладу, адресатом тощо. Значення романістики в історії української літератури, перші україномовні романні зразки («Чорна рада» П. Куліша, «Люборацькі» А. Свидницького) і провідні тенденції розвитку жанру в другій половині ХІХ – на початку ХХІ століття.

Загальна характеристика жанру *повість*, термінологічна унікальність літературного виду. Давньоруська повість («Повість минулих літ», «Повість про Варлама та Йосафата»), власне повість («Петербурзькі повісті» М. Гоголя, «Маруся», «Сердешна Оксана» Г. Квітки-Основ'яненка, російськомовні повісті Т. Шевченка, «Інститутка» Марка Вовчка).

Оповідання й новела як зразки малих епічних жанрів. Визначення поняття «оповідання», жанрові форми, тематика, проблематика, поетика (Марко Вовчок, П. Куліш, Ганна Барвінок, Олена Пчілка, А. Тесленко, С. Васильченко, Г. Тютюнник). Історія розвитку жанру *новели* у світовій та українській літературі: Відродження – Романтизм – новелістика кінця ХІХ–ХХ століття (Дж. Боккаччо «Декамерон», Маргарита Наваррська «Гептамерон», Е.-Т. Гофман, Е. По, Гі де Мопассан, С. Цвейг, А. Чехов, В. Стефаник, В. Винниченко, Г. Косинка), поетика жанру. Оповідання й новела: відмінності змісто- й формотвірних складових.

Нарис як художньо-публіцистичний жанр: визначення, різновиди, основні риси, композиційна специфіка (Ч. Діккенс, Е. Золя, М. Салтиков-Щедрін, М. Пом'яловський, О. Стороженко, Панас Мирний, М. Куліш, О. Довженко).

Драма як літературний рід. Визначення, основні характеристики. Драматичні жанри: найдавніші (трагедія й комедія), доби середньовіччя (літургійна драма, містерія, міраклъ, мораліте), власне драма, мелодрама, водевіль, трагікомедія, фарс.

Трагедія як «прообраз світу»: визначення поняття, історія розвитку: 1) виникнення жанру з релігійно-культурного обряду жертвопринесення й поклоніння Діонісу (діонісії) та дифірамбів, трагедія в добу античної Греції (Есхіл, Софокл, Еврипід); 2) вплив англійської й французької драматургії XVII сторіччя на формування жанру трагедії (У. Шекспір, П. Корнель, Ж. Расін); 3) трагедія, позначена рисами романтичного світобачення (XVIII–XIX століття), зокрема творчість Ф. Шиллера, Дж. Байрона, О. Пушкіна. Тематика, проблематика жанру, орієнтація на зображення подій минулого, трагедійний конфлікт, концепція персонажа, поняття фатуму й катарсису, динамічна композиція, трагічний фінал. Зразки української трагедії («Переяславська ніч», «Кремуцій Корд» М. Костомарова, «Сава Чалий» І. Тобілевича).

Комедія в системі драматичних жанрів: визначення поняття, історія розвитку (становлення жанру у зв'язку з античним діонісійським культом), засоби створення комічного ефекту, різновиди комедії, поетика. Комічне як спосіб пізнання світу (Аристофан, Плавт, Л. де Вега, У. Шекспір, Ж.–Б. Мольєр, К. Гольдоні, М. Островський; І. Котляревський, Г. Квітка-Основ'яненко, М. Старицький, М. Куліш, Я. Мамонтов, О. Коломієць).

Власне *драма* як літературний жанр. Історія розвитку драми: «міщанська (буржуазна) драма» другої половини XVIII століття (Л. Мерсьє, Д. Дідро, Г.-Е. Лессінг), драма XIX століття, зокрема романтична (Ф. Шиллер, В. Гюго, М. Лермонтов) і реалістична (М. Островський, значення «театру корифеїв» в історії українського театру, І. Франко), модерністська драма (Б. Шоу, Г. Ібсен, М. Метерлінк, Леся Українка, В. Винниченко, О. Олесь, М. Куліш, І. Кочерга,

Я. Мамонтов), «нова драма». Змісто- й формотвірні характеристики. Жанрові форми власне драми.

Загальна характеристика *мелодрами* як драматичного жанру. Зв'язок із масовою культурою (Ж. Монвель, П. Бомарше, Я. Княжнін, Н. Кукольник, М. Старицький).

Лірика як літературний рід. Визначення, основні характеристики. Поняття про ліричного героя, джерела ліричного переживання, типи викладу, провідні ліричні мотиви. Поняття про ліричну композицію.

Типологія ліричних творів: сугестивна, медитативна лірика, рефлексія; лірика «ролей»; інтимна (любовна), філософська, пейзажна, громадянська (політична).

Жанр *пісні* в історичному розвитку. Доба античності: гімн (Алкей, Августин Аврелій, М. Ломоносов, П. Чубинський), дифірамп, пеан (Арїон, Піндар), панегірик (І. Величковський, Ф. Прокопович), елегія (Мімнерм, Т. Грей, В. Жуковський, О. Пушкін, В. Самійленко, О. Олесь), ода (Піндар, П. де Ронсар, В. Тредіаковський, І. Котляревський), епіталама (Сапфо, Піндар); середньовіччя: альба, або *ein Tageslied* (Г. де Борнейль, В. фон Ешенбах), серенада (О. Фет, С. Черкасенко), канцона (Б. де Вентадорн, Ф. Петрарка), балада (А. Шартъє, Карл Орлеанський), рондо (Ф. Міньйон, В. Іванов, Леся Українка); пізніші жанри – мадригал (Ф. Петрарка, Дж. Боккаччо). Літературна й фольклорна пісня, романс. Змістові й формотвірні характеристики ліричних жанрів. Поняття про сатиру.

Міжродові утворення: байка, поема, балада, драматична поема (етюд), щоденник. Особливості вияву ліричного, епічного й драматичного начал у творах.

Байка як літературний жанр: визначення поняття, основні ознаки, структура, різновиди. Хронологія розвитку жанру: аполог, притча, прозові лаконічні байки давньогрецького байкаря Езопа, Гесіода, байки Федра й Бабрія; байки-казки Ж. де Лафонтена, байки-приказки, розквіт жанру в добу Просвітництва й класицизму (Г.-Е. Лессінг як теоретик байки). Українські байкарі: І. Галятовський, Г. Сковорода, П. Білецький-Носенко, П. Гулак-

Артемовський, Є. Гребінка, Л. Боровиковський, Л. Глібов.

Особливості жанру *поєми*, її типологія: лірична, епічна, драматична, ліро-епічна, сатирична, бурлескна (Данте Аліґ'єрі, Дж. Мільтон, Дж. Байрон, І. Котляревський, Т. Шевченко, Леся Українка). Зв'язок жанру з давнім героїчним епосом, тенденція до епізації, драматизації або ліризації.

Балада як жанр середньовічної лірики й міжродове утворення в історичному розвитку: XII–XIII – прованська пісня до танцю, XIV–XVI – період формування літературної балади із канонічною структурою, зв'язок із куртуазною лірикою (Ф. Війон, П. де Ронсар), XVIII–XIX – доба сентименталізму й романтизму як період розквіту жанру балади (Г. Бюргер, Г. Гейне, А. Міцкевич, П. Гулак-Артемовський, Т. Шевченко, С. Руданський, Я. Щоголів, М. Рильський). Джерела баладних мотивів (фольклор, література), специфіка художнього часу й простору, елементи обрядовості, домінування морально-етичної проблематики (Г. Бюргер, В. Жуковський, Т. Шевченко). Посилена ліричність як специфічна риса української балади.

Терміни для запам'ятовування: літературний рід, жанр (вид), жанрова форма (різновид), епос як літературний рід, казка, переказ, епопея, епічна поема, роман, повість, оповідання, новела, нарис, драма як рід літератури, трагедія, комедія, власне драма, мелодрама, лірика, ліричний герой, медитація, рефлексія, пісня, ода, елегія, поема, байка, балада.

Співвідношення понять художній метод/напрямок/стиль/поетика в сучасному літературознавстві. Поняття «літературний стиль» (Г. Вельфлін, О. Вальцель), стилетвірні чинники, носії стилю. Індивідуальний (авторський) стиль письменника.

Бароко як літературний напрямок. Вплив відкриттів у географії, фізиці, астрономії XVI–XVII століть на зміну європейської світоглядної моделі. Бароко в історії української культури (М. Смотрицький, М. Довгалецький, І. Величковський, С. Яворський, Ф. Прокопович). Риса поетики напрямку. Провідні барокові жанри.

Класицизм як літературний напрямок: передумови виникнення, провідні риси, основні жанри (Н. Буало), концепція персонажа. Творчість П. Корнеля, Ж. Расіна, Ж.-Б. Мольєра. Особливості розвитку класицизму в Україні

(І. Котляревський).

Сентименталізм: концептуальна основа, тематико-проблемний комплекс, поетика. Концепція персонажа, «природної людини» (ідеї Ж. Руссо). Творчість М. Карамзіна, Г. Квітки-Основ'яненка. Провідні жанри сентименталізму. Звернення письменників-сентименталістів до показу національної своєрідності своєї культури.

Романтизм як літературний напрям: походження терміна «романтизм», час появи, особливості становлення, філософська основа напрямку, вплив на національне самоусвідомлення, концепція персонажа, конфлікт. Особливості романтичного світобачення: індивідуалізм як ключова риса романтичної творчості. Провідні жанри доби романтизму (поява історичного роману, новелістика, драма, ліричні жанри, зокрема ідилія, елегія, романс, із ліро-епосу – поема, балада).

Основні етапи розвитку романтизму в Україні: роль Харківського імператорського університету (І. Срезневський, О. Шпигоцький); «Кирило-Мефодіївського братства» (Т. Шевченко, М. Костомаров, П. Куліш), «Руської трійці» (М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький). Пізній український романтизм (Т. Шевченко, М. Костомаров, П. Куліш, Марко Вовчок).

Реалізм як літературний напрям. Визначення, основні характеристики. Час і місце зародження напрямку. Значення терміна «реалізм». Передумови появи, основні риси реалізму. Концепція персонажа («соціальної людини»), поява нових типів (образ інтелігента, «маленької», «зайвої», «нової» людини). Розширення проблемно-тематичних площин літературних творів цього періоду; увага до образу-деталі, демократизація художньої мови.

Відмінність концепції персонажа в реалізмі й натуралізмі. Провідні жанри реалізму: епічні (роман, повість) та драматичні (драма) (О. де Бальзак, Г. Флобер, М. Салтиков-Щедрін, Л. Толстой, Ф. Достоєвський, Панас Мирний, М. Островський, представники «театру корифеїв», І. Нечуй-Левицький, І. Франко та інші).

Натуралізм як літературний напрям. Визначення, основні

характеристики. Час і місце, передумови появи, філософсько-світоглядна основа, значення терміна. Риси натуралізму, концепція персонажа. Зміна тематики, увага до табуйованих тем і проблем, відмова від моралізаторства. Жанрові пріоритети (Е. Золя, Г. де Мопассан, О. Герцен, Є. Гребінка, В. Даль, А. Свидницький).

Загальна характеристика художнього методу *модернізм* і домінуючих літературних напрямів доби: *символізму, імпресіонізму, експресіонізму* тощо.

Модернізм і його значення у світовій культурі: визначення поняття (відмінність від модерну), філософська основа (А. Шопенгауер, А. Бергсон, Ф. Ніцше, З. Фрейд), історико-культурні передумови формування художнього методу наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття.

Провідні ознаки модернізму (Дж. Джойс, Ф. Кафка, Леся Українка, В. Винниченко, М. Коцюбинський, О. Кобилянська, «Розстріляне відродження» та інші). Нереалістичні типи творчості (символізм, імпресіонізм, неоромантизм, неореалізм, експресіонізм тощо).

Символізм: історія розвитку, світоглядна основа (ідеалістична філософія, теорія «системи відповідностей» Ш. Бодлера), загальні риси. Концепція митця (поет-деміург) й образ читача-інтелектуала в символістській літературній практиці. Провідні теми й мотиви, ключові жанри, пріоритетні художні засоби: універсальність образу-символу (Ш. Бодлер, П. Верлен, Е. Верхарн, С. Малларме, М. Метерлінк, О. Блок, А. Бєлий, П. Карманський, В. Пачовський, П. Тичина, О. Олесь, І. Кочерга, Єлисей Карпенко та інші).

Імпресіонізм: походження літературного напрямку, специфіка розвитку. Загальна характеристика імпресіонізму: принцип відтворення й передачі миттєвих вражень від світу крізь призму суб'єктивного світосприйняття (пам'яті). Поетика напрямку. Новела як провідний імпресіоністичний жанр (Гі де Мопассан, С. Цвейг, М. Коцюбинський).

Експресіонізм: визначення поняття, час і місце появи літературного напрямку, філософська основа (А. Бергсон, Е. Гуссерль), заперечення ідейно-естетичних засад натуралізму, імпресіонізму. Риси експресіонізму. Концепція

персонажа. Провідні жанри: «драма крику», новела (Г. Кайзер, Л. Андрєєв, В. Винниченко, В. Стефаник, М. Куліш, Мирослав Ірчан).

Літературний процес, традиції й новаторство. Поняття про літературний процес і його складові, стадіальність літератури й типи художньої свідомості (міфопоетичний, традиціоналістський та індивідуально-творчий), його провідні проблеми (традиції й новаторство, прогрес, літературні зв'язки й взаємовпливи, зокрема поняття «канон», «стилізація», «пародія», «епігонство», «алюзія», «ремінісценція»), критерії періодизації літературного процесу: історичний (О. Веселовський) і позаісторичний підхід до літературного процесу (концепція формалістів), різноманітність літератури (класика, белетристика, поняття про «масову літературу»). Методологія вивчення літературного процесу.

Терміни для запам'ятовування: художній метод, літературний напрям, літературний стиль, готика, Відродження (Ренесанс), бароко, класицизм, сентименталізм, романтизм, натуралізм, реалізм, модернізм, символізм, імпресіонізм, експресіонізм, літературний процес, стилізація, пародія, епігонство, алюзія, ремінісценція.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття – це обов'язковий вид роботи студента. Підготовка до практичного заняття передбачає опрацювання лекційного матеріалу, додаткової теоретичної літератури з проблематики практичного заняття та художніх текстів, запропонованих для самостійного аналізу.

Усі види робіт до практичних занять виконуються письмово.

Практичне заняття № 1

1. Поняття «літературознавство», основні й допоміжні літературознавчі дисципліни.
2. Літературознавство й суміжні науки.
3. Мистецтво та наука: спільне та відмінне у способах пізнання дійсності.
4. Етапи розвитку мистецтва. Первісний синкретизм (антропоморфізм, зооморфізм, пантеїзм, тотемізм, анімізм, фетишизм, табу)

як первинний принцип художнього пізнання дійсності.

5. Види мистецтв. Література як словесний вид мистецтва.

- Знайдіть і законспектуйте відповіді на питання до практичного заняття в рекомендованій фаховій літературі з метою поглибити свої знання.

Література

1. Войтович В. Українська міфологія / Валерій Войтович ; гол. ред. Світлана Головка ; ред. Юрій Медюк. – К. : Либідь, 2002. – 664 с. ; іл.
2. Галич О. Теорія літератури : підручник / Олександр Галич, Віталій Назарець, Євген Васильєв ; за наук. ред. О. Галича. – К. : Либідь, 2001. – С. 7–15 (та видання інших років).
3. Гей Н. К. Художественность литературы. Поэтика. Стилль / Гей Николай Константинович ; Ин-т мировой лит. им. А. М. Горького АН СССР. – М. : Наука, 1975. – С. 3–16.
4. Кожин В. В. Литература / В. В. Кожин // Литературный энциклопедический словарь / под общ. ред. В. М. Кожевникова, П. А. Николаева ; редкол. : Л. Г. Андреев, Н. И. Балашов, А. Г. Бочаров и др. – М. : Сов. энцикл., 1987. – С. 186–188.
5. Лессінг Г. Е. Лаокоон, або про межі малярства в поезії / Г. Е. Лессінг // Вступ до літературознавства. Хрестоматія : навч. посібн. / упоряд. Н. І. Бернадська. – К. : Либідь, 1965. – С. 51–56.
6. Література // Літературознавча енциклопедія. У двох томах. Т. 1. А (аба) – Л (лямент) / авт.-уклад. Ковалів Ю. І. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – С. 564–565.

- Проаналізуйте твір М. Коцюбинського «На камені», беручи до уваги семантику та функцію підзаголовка. За словником випишіть значення лексеми «акварель». Як її семантика сприяє розкриттю ідейного задуму твору. Обґрунтуйте роль живописних елементів в аналізованій новелі. Прокоментуйте, які кольори домінують (це обмежена або повна гама), у зв'язку з яким емоційним станом персонажів, ситуацією, подіями змінюється кольорова палітра протягом сюжетної дії, чому? Прослідкуйте «лінію» кожного кольору

в змістовій організації тексту. Зауважте, яка тональність характерна загалом для твору (світла, темна), чому, чи відрізняється вона на початку й наприкінці художнього тексту, про що може свідчити наявність/відсутність кольорової динаміки, відзначте, чи наявні в тексті кольорові контрасти або кольори гармонійно співіснують, чи властиве їм символічне значення? Свої думки аргументуйте прикладами з тексту. Порівняйте значення кольорів із тим, які представлені у творі й наявними в цих джерелах (два джерела на вибір):

1. Бауэр В. Энциклопедия символов / Вольфганг Бауэр, Сергиус Головин и др. ; [пер. с нем. Г. Гаева]. – М. : Крон-Пресс, 2000. – 504 с.
2. Бидерманн Г. Энциклопедия символов / Ганс Бидерманн ; [пер. с нем. Валькова В. М., Вейнгольда Ю. Ю., Гринько В. С. и др. ; общ. ред. и предисл. Свенцицкой И. С.]. – М. : Республика, 1996. – 335 с.
3. Тресиддер Д. Словарь символов / Джек Тресиддер. – М. : Фаир-Пресс, 1999. – 448 с.
4. Энциклопедия символов, знаков, эмблем / [сост. В. Андреева, В. Куклев, А. Ровнер]. – М. : Локид ; Миф, 2002. – 576 с.

- Чи співпадає авторська символіка кольору й світова? Якщо ні, то в чому полягає незвичність і своєрідність кольорової символіки у творі.

- Чому твір «Невідомий» М. Коцюбинського має підзаголовок «етюд», що означає поняття «етюд» (випишіть його значення за тлумачним словником)? Прийоми яких видів мистецтв використані в цьому творі? Як за допомогою живописних і музичних мотивів автор розкриває психолічний стан головного персонажа, передає його емоції або, навпаки, демонструє, як ці елементи впливають на настрій героя, зумовлений звуковим рядом. Чи наявна в тексті музична термінологія (наприклад, симфонія, пісня, соната, сюїта тощо), назви музичних інструментів, заголовків музикальних творів, чи представлений звукопис; чи акцентовано контраст «беззвучності» (тиші) і мелодії, багатоголосся (поліфонії), чи можна говорити про певний музичний ритм в етюді, якщо він наявний, то як Ви можете його охарактеризувати? Готуючись до практичного заняття, зверніться до цього словника або аналогічного

видання:

Музыкальный энциклопедический словарь / [гл. ред. Г. В. Келдыш ; редкол. : М. Г. Арановский, В. С. Виноградов, Л. З. Корабельникова и др.]. – М. : Сов. энцикл., 1991. – 672 с.

• Спираючись на аналізований текст, зробіть висновок, як розвивається музичний мотив загалом, яку роль він відіграє в поетиці твору? На Вашу думку, чи представлений в «етюді» зв'язок кольорових і музикальних мотивів, як таке «перетинання» образів розкриває своєрідність образу-світу етюду. Доведіть це прикладами з тексту.

Можливі тексти для аналізу: «Цвіт яблуні», «На острові», «Хвала життю» М. Коцюбинського, «Сім струн» Лесі Українки, цикл творів «Гірські акварелі» Г. Хоткевича, «Діточа грудь у скрипці» М. Яцкова, «Valse melancholique», «Рожі» О. Кобилянської, «Adajio consolante», «Via dolorosa», «Кров» А. Любченка, «Спрага музики» В. Домонтовича, «Патетична соната» М. Куліша, «Білі ночі» Є. Карпенка, «Вальс» Г. Чупринки, «Арфами, арфами» (поезії збірки «Сонячні кларнети»), «Золотий гомін», «Похорон друга» П. Тичини, «Синій листопад», «Арабески» М. Хвильового, «Жага» М. Рильського, «Симфонія», «Подзвін конвалії» М. Бажана тощо.

Практичне заняття № 2

1. Поняття «художній образ», його основні ознаки й функції.
2. Класифікація художніх образів за предметом зображення й смислом.
3. Поняття «художній образ», «герой», «персонаж», «дійова особа», «характер», «тип». Засоби типізації й індивідуалізації художніх образів.
4. Змісто- й формотвірні елементи літературного твору. Тема й тематика, вічні теми, проблема й проблематика.
5. Ідея та пафос художнього твору.
6. Поняття про сюжет. Сюжет і фабула. Типи сюжетів (хронікальний, концентричний, зовнішній і внутрішній, мішаний).
7. Колізія й конфлікт літературного твору (визначення поняття, типи конфліктів, стадії розвитку).
8. Композиція літературного твору: визначення поняття, складові.
9. Принципи групування персонажів, типи висловлювань (оповідь, розповідь).
10. Своєрідність художнього часу й простору в літературі. Поняття «хронотоп».
11. Співвідношення композиційних і сюжетних елементів у структурі художнього твору.

- Знайдіть і законспекуйте додатково до лекційного матеріалу відповіді на питання до практичного заняття в рекомендованій фаховій літературі.

Література

1. Введение в литературоведение. Литературное произведение : основные понятия и термины / [Л. В. Чернец, В. Е. Хализев, С. Н. Бройтман и др. ; под ред. Л. В. Чернец]. – М. : Высш. шк.; Издат. центр «Академия», 2000. – 556 с. (також можна звертатися до видання інших років).
2. Галич О. Теорія літератури : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Олександр Галич, Віталій Назарець, Євген Васильєв ; за наук. ред. О. Галича. – 3-тє вид., стереотип. – К. : Либідь, 2006. – 488 с.
3. Лесик В. В. Композиція художнього твору / Лесик В. В. – К. : Дніпро, 1972. – 96 с. – (Бесіди про художню літературу).
4. Силантьев И. Поэтика мотива [Электронный ресурс] / И. Силантьев // Режим доступа : <http://litved.rsu.ru/index.htm>.
5. Фесенко Э. Я. Теория литературы : учебное пособие для вузов / Э. Я. Фесенко. – 3-е изд., доп. и испр. – М. : Академ. Проект ; Фонд–Мир, 2008. – 780, [1] с.
6. Эсалнек А. Я. Основы литературоведения. Анализ художественного произведения : учебное пособие / А. Я. Эсалнек. – М. : Флинта ; Наука, 2001. – 112 с.

- Проаналізуйте змісто- й формотвірні складові новели М. Коцюбинського «Persona grata». Визначте тему, проблематику (зауважте, які проблеми домінують) та пафос твору. Який тип пафосу характерний для цієї новели, аргументуйте свою думку. Обґрунтуйте свої твердження ілюстраціями з тексту.

- Сюжетно-композиційні особливості твору. Охарактеризуйте тип сюжету, визначте, який зв'язок між різними компонентами сюжету превалює, зауважте, чи співпадає фабула та сюжет, якщо наявне порушення фабульної

послідовності, то поясніть, чим викликане це неспівпадіння, чому, з якою метою (чи впливає це на динаміку сюжету)?

- Відзначте, з якими подіями в тексті пов'язані стадії розвитку конфлікту. Зверніть увагу на те, який тип експозиції наявний у тексті, розкрийте значення цієї стадії конфлікту для подальшого розвитку сюжету (про що читач дізнається із цієї частини твору); як розкривається характер персонажа (-ів) у дії, чи співпадає кульмінація та розв'язка. Зауважте можливі зміни в характеротворенні персонажів на початку твору (в експозиції, зав'язці) і наприкінці (у кульмінації, розв'язці), яка роль таких змін у тексті? Які типи конфлікту представлені в новелі, їхня роль при групуванні персонажів? Якщо наявний зовнішній конфлікт, то між якими персонажами він окреслюється? Чи розв'язується конфлікт? Обґрунтуйте Вашу думку? У чому полягає своєрідність розгортання конфлікту в новелі? Чи є в тексті пролог, епілог?

- Проаналізуйте сюжетні елементи: який тип мовлення домінує у творі, його функція? Поясніть, як за допомогою мовлення автор характеризує героя? Які типи характеристик представлені в новелі: якщо їх декілька, то відзначте, як співвідноситься інформація в них, емоційні оцінки персонажа (-ів), подані з вуст різних дійових осіб.

- Які композиційні елементи (портрет, інтер'єр, екстер'єр, пейзаж, вставні епізоди тощо) домінують у новелі. Їхня роль у розкритті авторської концепції. Чи наявна у творі динаміка портретних змін, які типи портретів представлені, яка роль інтер'єру, пейзажних замальовок у тексті як опосередкованих засобів характеротворення (типи пейзажів, особливості відтворення природи, чи дисонує/суголосний стан природи й душі персонажа)? Чи наявні в тексті міфологічні або фольклорні елементи, етнографічні описи (приміром, елементи обрядового дійства, фольклорні символи), якщо *так*, то охарактеризуйте їхню функцію у творі.

- Особливості групування персонажів, які засоби характеротворення превалюють у творі, їхнє значення в розкритті літературного характеру, тобто за допомогою переважно яких елементів розкривається сутність персонажа,

зокрема через його вчинки, мовлення, характеристики, портрет тощо? Чи змінюється він протягом розвитку сюжету (його погляди, життєва позиція, внутрішній світ, вік тощо), чи постає перед читачем як сформована особистість?

- Які види образів, крім системи персонажів, представлені в цьому творі (образ-деталь, образ-мотив, образ-світ, образ-символ (архетип), образи-описи тощо), розкрийте їхнє значення в аналізованому тексті. Обґрунтуйте, який тип викладу матеріалу представлений у творі; визначивши тип оповіді, охарактеризуйте оповідача/розповідача (нейтральний чи емоційний виклад подій, містить оцінювальні, іронічні елементи чи це швидше без- або малоемоційна констатація перебігу подій, чи наявне озвучення власної позиції, звертання до персонажів, читачів; спробуйте окреслити соціально-психологічний портрет оповідача, зауважте, це персоніфікований оповідач чи ні тощо), як співвідноситься «голос» оповідача/розповідача й мовлення персонажів.

- Часово-просторові відношення (просторові опозиції, часові форми, час, коли відбуваються події) та семантика ключових просторових і часових образів; зверніть увагу на їхню можливу символічність. Розкрийте роль заголовку у творі М. Коцюбинського «Persona grata». Авторське ставлення до зображуваного й способи його вияву в новелі, ідея. **Кожне твердження обґрунтуйте, доведіть прикладами з тексту.**

Можливі тексти для аналізу: «Недоколисана» А. Свидницького, «Сестра», «Одарка», «Козачка», «Ледащиця», «Горпина» Марка Вовчка, «Люба-згуба», «Серце не навчити», «Три як рідні брати» Ю. Федьковича, «Орися», «Гордовита пара» П. Куліша, «Болотяна квітка», «Покупка», «Пан Коцький», «Сама, зовсім сама», «Непокірний» Б. Грінченка, «Хуторяночка», «Немає матусі» А. Тесленка, «На роботі», «Навернений грішник», «Історія кожуха», «Грицева шкільна наука», «Малий Мирон», «На дні», «До світла», «Панталаха», «Як Юра Шикманюк брів Черемош» І. Франка, «Лови» Панаса Мирного, «За готар», «Аристократка» О. Кобилянської, «Пе-коптьор», «На віру», «Маленький грішник», «П'ятизлотник», «На камені», «Відьма», «Лялечка», «Подарунок на іменини», «Сон», «На острові», «Хвала життю» М. Коцюбинського, «Святий Миколай у гарті», «Злодія зловили», «Зведениця» М. Черемшини, «Пізно», «Над морем», «Помилка» Лесі Українки, «Циганка»,

«Бусурмен», «Мужицька арихметика», «Вечеря», «Дощ», «Над Россю»
С. Васильченка, «Син» В. Підмогильного тощо.

Практичне заняття № 3

1. Мова як першоелемент образу. Літературна мова й мова художньої літератури, її засоби.
  2. Засоби лексичної виразності художньої мови (синонім, антонім, омонім, пароніми, архаїзм, історизм, неологізм, діалектизм, професіоналізм, термінологізм, варваризм, макаронічна мова, жаргонізм, арготизм, вульгаризм тощо).
  3. Тропи та їхні види (епітет, порівняння, метафора, зокрема персоніфікація, уособлення, метонімія і її різновиди, синекдоха, перифраз, оксюморон, евфемізм, гіпербола, літота).
  4. Поетичний синтаксис: стилістичні й перехідні фігури (інверсія, еліпс, антитеза, анаколуф, повтори і їхні різновиди (контактні й дискантні повтори, анафора, епіфора, поетичне кільце, рефрен, анадиплосис (зіткнення), симплока, парономазія), риторичні питання, оклики, звертання, градація; паралелізм, плеоназм і тавтологія).
  5. Звукова організація мови творів і прийоми її вияву (евфонія, алітерація, асонанс, паронімія, звуконаслідування, какофонія, аналепсис).
- Знайдіть і законспекуйте відповіді на питання до практичного заняття

в рекомендованій фаховій літературі.

Література

1. Домбровський В. Українська стилістика і ритміка. Українська поетика / Володимир Домбровський. – Дрогобич : Відродження, 2008. – 488 с.
2. Квятковский А. Поэтический словарь / А. Квятковский / [науч. ред. И. Роднянская ; ред. В. В. Жданов]. – М. : Сов. энцикл., 1966. – 376 с.
3. Кузьменко В. І. Словник літературознавчих термінів : навчальний посібник з літературознавства за оновленими програмами для вчителів та учнів середніх шкіл, професійних училищ, ліцеїв, гімназій / В. І. Кузьменко. – К. : Укр. письменник, 1997. – 230 с.
4. Літературознавчий словник-довідник / [ред. кол. : Гром'як Р. Т., Ковалів Ю. І., Теремко В. І.]. – К. : ВЦ «Академія», 1997. – 752, [1] с. –

(Nota bene).

5. Моклиця М. В. Основи літературознавства : посібник для студентів філологічних факультетів / М. В. Моклиця. – Т. : Підручники & посібники, 2002. – 192 с. ; іл.
6. Основи теорії літератури : вступ до літературознавства / П. К. Волинський. – 2-е вид., випр., доп. – К. : Рад. шк., 1967. – 360, [1] с.
7. Словник літературознавчих термінів / В. М. Лесин, О. С. Пулинець. – К. : Рад. шк., 1971. – 486, [1] с.

• Кожен літературознавчий термін необхідно проілюструвати двома прикладами з художньої літератури (легше знайти потрібні приклади в ліриці), визначивши в тексті функції засобів лексичної виразності, тропів і поетичного синтаксису. У запропонованих для самостійного аналізу поетичних текстах (наприклад, поезія Ліни Костенко «Умирають майстри») знайдіть і підкресліть лексичні засоби, тропи, стилістичні фігури, охарактеризуйте роль цих елементів у створенні художнього цілого твору. При підготовці до практичного заняття варто виконати завдання, подані в навчально-методичному посібнику. Мета цього практичного заняття полягає в тому, щоб студент навчився знаходити й визначати в наведених прикладах із художніх текстів засоби лексичної виразності, тропи й фігури поетичного синтаксису.

Практичне заняття № 4

1. Основи віршування. Мова прозова й віршова. Ритм як ознака віршової мови. Системи віршування.
2. Метрична система віршування.
3. Силабічна система віршування.
4. Силабо-тонічна система віршування: поняття «стопа», види стоп і римування (перехресне, кільцеве, суміжне), цезура.
5. Поняття «клаузула». Рима як ритмотвірний засіб і її значення в поезії. Різновиди рим (точні, неточні, приблизні, трафаретні; однорідні, неоднорідні; кінцеві й внутрішні, закриті й відкриті тощо).
6. Основні ознаки тонічної системи віршування, перехідні форми

в системі віршування (тактовик і дольник). Жанр верлібру й вільний вірш.

7. Строфа як форма організації віршової мови, конститутивні риси й функції. Визначення й основні характеристики таких строф, як моностих, дистих, терцет, терцина, катрен, рубаї, пентина, секстина, октава, тріолет, децима, рондель, «онегінська строфа», сонет.

• Знайдіть і законспекуйте відповіді на питання до практичного заняття в рекомендованій фаховій літературі.

Література

1. Ткаченко А. Алітерація, асонанс, евфонія, какофонія / А. Ткаченко // Ткаченко А. Мистецтво слова (вступ до літературознавства) / Анатолій Ткаченко ; затв. Мін-м освіти України як підручник для студ. гуманіт. спец-й вищ. навч. закл. – К. : Правда Ярославичів, 1997. – С. 310–315.
2. Галич О. Теорія літератури : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Олександр Галич, Віталій Назарець, Євген Васильєв ; за наук. ред. О. Галича. – 3-тє вид., стереотип. – К. : Либідь, 2006. – С. 176–185, 193–204, 205–233, 235–237.
3. Домбровський В. Українська стилістика і ритміка. Українська поетика / Володимир Домбровський. – Дрогобич : Відродження, 2008. – 488 с.
4. Літературознавчий словник-довідник / [ред. кол. : Гром'як Р. Т., Ковалів Ю. І., Теремко В. І.]. – К. : ВЦ «Академія», 1997. – 752, [1] с. – (Nota bene).
5. Лотман Ю. М. Анализ поэтического текста : Структура стиха / Ю. М. Лотман // Лотман Ю. М. О поэтах и поэзии / Ю. М. Лотман. – СПб. : Искусство – СПб, 1996. – С. 71–77.
6. Лотман Ю. М. Символ в системе культуры / Ю. М. Лотман // Лотман Ю. М. Избранные статьи. – Таллинн : Александрия, 1992. – С. 191–199.
7. Моклиця М. В. Основи літературознавства : посібник для студентів

філологічних факультетів / М. В. Моклиця. – Т. : Підручники & посібники, 2002. – 192 с. іл.

- Знайдіть два приклади силабічного віршування, выпишіть і проаналізуйте їх у зошиті для практичних занять, звернувши увагу на основні ритмотвірні засоби силабіки, тип складовика.

- Розгляньте зразки силабо-тонічної системи віршування (по два приклади на кожен вид дво- й трискладової стопи). У кожному зі знайдених прикладів охарактеризуйте основні параметри цього виду віршування, зокрема складіть метричну схему, визначте віршовий розмір, особливості римування, клаузулу, цезуру (якщо наявна), тип строфічної будови тощо.

- Выпишіть по одному прикладу дольника й тактовика, відзначте їхні відмінності, ритміко-мелодійні можливості (наприклад, поезія І. Драча, Л. Костенко, М. Вінграновського та інших).

- Проаналізуйте вдома, наприклад, поезію В. Сосюри «Тебе любив, як вітер небо...» (або «Марія»). Визначте роль

- лексичних засобів, тропів (зауважте, який троп(-и) домінує, чому?);

- фігур поетичного синтаксису при розкритті авторської концепції;

- віршовий розмір, римування, тип строфічної будови, вказавши на те, як ритм, інтонація сприяють створенню особливої аури вірша (наприклад, надають йому ліричності, динамічності, музикальності, оприявнюють підтекст);

- відзначте, що стало джерелом ліричного переживання персонажа («біографічні» факти, зустріч, спогад, певний факт дійсності, настрої природи, подія суспільного, історичного, культурного значення тощо), який тип викладу характерний (монологічний, діалогічний, звернення, розмірковування, сповідь тощо), які в цій поезії можна виділити мотиви, образи, символи. Прослідкуйте, який панує емоційний стан/стани й чи наявна емоційна зміна роздумів ліричного героя. Зверніть увагу на часопросторові особливості зображуваного автором світу, враховуючи можливість ліричного героя дистанціюватися від твореної поетичної картини. Визначте, до якого виду лірики належить аналізована поезія.

Практичне заняття № 5

1. Співвідношення понять «літературний рід – літературний жанр (вид) – жанрова форма (різновид)». Концепції походження літературних родів і критерії їхньої диференціації.
2. Епос як літературний рід. Міфологічний і героїчний епос: історія розвитку, зв'язок із міфом, композиційні особливості.
3. Визначення поняття «роман», історія розвитку жанру у світовій літературі, типологія роману, специфіка романної композиції.
4. Загальна характеристика повісті, нарис як літературних жанрів.
5. Оповідання й новела: дефініція, історія розвитку, змісто- й формотвірні складові.
6. Специфіка драми як роду літератури. Трагедія: визначення поняття, історія розвитку, конфлікт і концепція персонажа, поетика. Комедія як літературний жанр: визначення поняття, історія розвитку, різновиди комедії (комедія дель-арте, ситуацій і характерів, інтермедія, водевіль тощо). Комічне як форма пізнання світу.
7. Драма як літературний жанр: історія розвитку, змісто- й формотвірні характеристики. Особливості мелодрами як літературного жанру.
8. Лірика як літературний рід. Поняття «ліричний герой», медитативна й рефлексивна лірика, лірика «ролей» (рольова).
9. Пісня як літературний жанр в історичному розвитку.
10. Ода, елегія як жанри давньогрецької поезії.
11. Жанри середньовічної лірики (альба, серенада, балада, канцона).
12. Сонет в історії світової літератури (італійській і шекспірівській сонети), його різновиди.

- Із запропонованих джерел випишіть визначення новели й оповідання,

зробіть порівняльну таблицю, відзначивши спільні й відмінні риси обох жанрів.

(Як варіант практичне заняття може буде присвячене розгляду жанрових особливостей повісті й оповідання, комедії й трагедії, комедії й драми, трагедії й драми, байки й балади, поеми, видів лірики).

Література

1. Галич О. Теорія літератури : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Олександр Галич, Віталій Назарець, Євген Васильєв ; за наук. ред. О. Галича. – 3-тє вид., стереотип. – К. : Либідь, 2006. – 488 с.
2. Хализев В. Е. Теория литературы / В. Е. Хализев. – М. : Высш. шк.,

2002. – 437, [1] с.

3. Кузьменко В. І. Словник літературознавчих термінів : навчальний посібник з літературознавства за оновленими програмами для вчителів та учнів середніх шкіл, професійних училищ, ліцеїв, гімназій / В. І. Кузьменко. – К. : Укр. письменник, 1997. – 230 с.
4. Литературный энциклопедический словарь / [под общ. ред. В. М. Кожевникова, П. А. Николаева ; редкол. : Л. Г. Андреев, Н. И. Балашов, А. Г. Бочаров и др.]. – М. : Сов. энцикл., 1987. – 752 с.
5. Літературознавча енциклопедія. У двох томах. Т. 2. М–Я / авт.-уклад. Ковалів Ю. І. – К. : Академія, 2007. – 622 с. – (Енциклопедія ерудита).
6. Поэтика : словарь актуальных терминов и понятий / гл. науч. ред. Н. Д. Тамарченко. – М. : Изд-во Кулагиной ; Intrada, 2008. – 358 с.
7. Современный словарь-справочник по литературе / [сост. и науч. ред. С. И. Кормилов]. – М. : Олимп ; ООО «Издательство АСТ», 2000. – 704 с.
8. Хализев В. Е. Драма как явление искусства / В. Е. Хализев. – М. : Искусство, 1978. – 240 с.

- За планом до другого практичного заняття й орієнтуючись на виписані з довідкових джерел характеристики новели й оповідання, визначте, у чому полягає жанрова специфіка, наприклад, таких творів, як «Стратився» В. Стефаніка та «Козачка» Марка Вовчка, «Новина» В. Стефаніка і «Лихий попутав» Панаса Мирного, «Лови» Панаса Мирного і «Горпина» Марка Вовчка, «Гермес Праксітеля» М. Яцкова й «Сестра» Марка Вовчка, «Подарунок на іменини» М. Коцюбинського й «Дорога» М. Олійника. Один із двох запропонованих для аналізу текстів є оповіданням, інший – новелою (або має ознаки цього виду), отже, беручи до уваги змісто- й формотвірні складові творів, доведіть їх приналежність до епічного жанру, зокрема оповідання або новели.

- _ Підготовка до практичного заняття передбачає відвідування

театральної вистави й написання рецензії за таким планом. Відзначте, де й коли відбулася вистава, який склад акторів, це прем'єрна вистава чи ні; охарактеризуйте фабулу п'єси, тематику й проблематику з погляду актуальності, новизни, дайте власну оцінку режисерського прочитання твору, чи співпадає воно з авторським, чи наявні різночитання, чи Вам імпонує режисерське бачення тексту; переважає традиційна режисура чи тяжіння до експериментаторських форм сценічного вираження, дайте загальну характеристику композиції вистави (скільки картин, вистава має один ритм чи дія перебивається численними ліричними монологами, можливо, коментарями ведучого, інтермедіями, чи наявні масові сцени, п'єсі властива подієвість чи превалує внутрішній сюжет, зверніть увагу на декорації вистави, які можуть бути умовними, відсутніми, символічними тощо, звукове оформлення), зауважте про Ваші враження щодо акторської гри й загалом від вистави. Бажано, перед відвідуванням театру ознайомитися з текстом, який було покладено в основу інсценізації. Обсяг рецензії – 1,5–2 сторінки друкованого тексту (формат аркуша – А 4, шрифт – Times New Roman, інтервал полуторний).

Практичне заняття № 6

1. Співвідношення понять художній метод/напрямок/стиль/поетика в сучасному літературознавстві.
2. Поняття «літературний стиль», стилетвірні чинники, носії стилю. Індивідуальний стиль письменника.
3. Бароко як літературний напрям. Важливість бароко в історії української культури.
4. Класицизм як літературний напрям: передумови появи, особливості розвитку, змісто- й формотвірні складові.
5. Сентименталізм: концептуальна основа, тематико-проблемний комплекс і поетика.
6. Романтизм як літературний напрям: концепція персонажа, конфлікт, вплив романтизму на національне самоусвідомлення.
7. Натуралізм як літературний напрям: загальна характеристика.
8. Реалізм як літературний напрям: передумови, час і місце появи, провідні конфлікти, проблеми й концепція персонажа, провідні жанри.

9. Модернізм: загальна характеристика художнього методу.
10. Символізм: світоглядна основа, історія розвитку, провідні мотиви, основні жанри.
11. Імпресіонізм як літературний напрям: історія розвитку, провідні мотиви, основні жанри.
12. Експресіонізм як літературний напрям: передумови появи, особливості розвитку, змісто- й формотвірні складові.
13. Літературний процес, традиції й новаторство. Стилізація, пародія, епігонство, алюзія, ремінісценція.

- Проаналізуйте художні тексти, враховуючи естетику авторського світобачення, за такими параметрами:

- політико-соціальні, економічні, історичні причини, що зумовили можливість розквіту певного напрямку, властивого аналізованій творчості митця;

- відзначте, яку філософську основу мав певний напрям;

- доведіть приналежність запропонованого для аналізу твору до певного літературного напрямку, зважаючи на тематико-проблемні рівні, ідейні, сюжетні схеми, тип конфлікту, жанр, особливості композиції, сюжетні й композиційні елементи, часово-просторові координати художнього світу твору, концепцію персонажа, коло мотивів, образів, мовні особливості, тип викладу матеріалу, увагу письменника до відтворення національного колориту, ставлення до традицій – дотримання (класицизм) або відмова від них (футуристи), гра з нею (постмодернізм). **Кожне твердження обґрунтуйте, доведіть прикладами з тексту.**

Художні твори, на матеріалі яких мають бути розкриті питання (на вибір): «Айвенго» В. Скотта, поезія Г. Сковороди, «Енеїда» І. Котляревського, «Маруся», «Сердешна Оксана» Г. Квітки-Основ'яненка, «Сентиментальна подорож Францією та Італією», «Життя та думки Трістама Шенді, джентельмена» Л. Стерна, «Страждання юного Вертера» Й. Гете, «Паломництво Чайльд-Гарольда» Д. Байрона, «Демон» М. Лермонтова, «Причинна», «Лілея», «Гайдамаки», «Марія» Т. Шевченка, твори Е.-Т. Гофмана, «Бурлачка» І. Нечуя-Левицького, «Цвіт яблуні», «На острові» М. Коцюбинського, новелістика В. Стефаніка, М. Хвильового, Г. Косинки, драматургія М. Куліша тощо).

- Для виконання завдання необхідно використати, крім словників і підручників, рекомендовану наукову літературу, наведену в загальному

списку «Додаткова література», а також:

1. Галич О. Теорія літератури : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Олександр Галич, Віталій Назарець, Євген Васильєв ; за наук. ред. О. Галича. – 3-тє вид., стереотип. – К. : Либідь, 2006. – 488 с.
2. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ковалів Ю. І. – К. : Академія, 2007– . –
Т. 1 : А–Л. – 2007. – 608 с. – (Енциклопедія ерудита).
Т. 2 : М–Я. – 2007. – 624 с. – (Енциклопедія ерудита).
3. Моклиця М. В. Основи літературознавства : посібник для студентів філологічних факультетів / М. В. Моклиця. – Т. : Підручники & посібники, 2002. – 192 с. іл.
4. Поэтика : словарь актуальных терминов и понятий / гл. науч. ред. Н. Д. Тамарченко. – М. : Изд-во Кулагиной ; Intrada, 2008. – 358 с.
5. Современный словарь-справочник по литературе / [сост. и научн. ред. С. И. Кормилов]. – М. : Олимп ; ООО «Издательство АСТ», 2000. – 704 с.
6. Хализев В. Е. Теория литературы / В. Е. Хализев. – М. : Высш. шк., 2002. – 437, [1] с.

МОДУЛЬНІ РОБОТИ

Навчальним курсом «Вступ до літературознавства» передбачено три письмові модульні роботи, кожна з яких оцінюється відповідною сумою балів:

Модуль 1. Специфіка літератури як словесного виду мистецтва.

Модуль 2. Мова художньої літератури та основи віршування.

Модуль 3. Літературні роди, жанри (види) та основні літературні напрями.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ПІДРУЧНИКИ

1. Абрамович Г. Л. Введение в литературоведение : учебник для вузов / Г. Л. Абрамович. – 6-е изд., испр. и доп. – М. : Просвещение, 1975. – 352, [1] с.
2. Андреев А. Н. Теория литературы : личность, произведение, художественное творчество : в 2 ч. Ч. 1. Теория литературно-художественного произведения : учебное пособие / А. Н. Андреев. – Мн. : БГУ, 2004. – 187 с.
3. Білоус П. В. Вступ до літературознавства : навчальний посібник / П. В. Білоус. – К : ВЦ «Академія», 2011. – 336 с. – (Альма-матер).
4. Введение в литературоведение : [учеб. для филол. спец. ун-тов и др.] / под ред. Г. Н. Поспелова, [П. А. Николаева, И. Ф. Волкова и др.]. – 3-е изд., испр. и доп. – М. : Высш. шк., 1988. – 528 с.
5. Введение в литературоведение. Литературное произведение : основные понятия и термины / [Л. В. Чернец, В. Е. Хализев, С. Н. Бройтман и др. ; под ред. Л. В. Чернец]. – М. : Высш. шк. ; Издат. центр «Академия», 2000. – 556 с.
6. Волинський П. К. Основи теорії літератури : вступ до літературознавства : підручник для студентів філологічних факультетів університетів і педагогічних інститутів УРСР / П. К. Волинський. – 2-е вид., випр., доп. – К. : Рад. шк., 1967. – 366 с.
7. Галич О. Теорія літератури : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Олександр Галич, Віталій Назарець, Євген Васильєв ; за наук. ред. О. Галича. – 3-тє вид., стереотип. – К. : Либідь, 2006. – 488 с.
8. Гуляев Н. А. Теория литературы / Н. А. Гуляев. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Высш. шк., 1985. – 271, [1] с.
9. Довідник з теорії літератури / авт.-упоряд. У. Д. Данильцова. – К. :

А. С. К., 2001. – 160 с.

10. Домбровский В. Українська стилістика і ритміка. Українська поезика / Володимир Домбровский. – Дрогобич : Відродження, 2008. – 488 с.
11. Западное литературоведение XX века : энциклопедия / под ред. Е. А. Цургановой. – М. : Интрада, 2004. – 560 с.
12. Моклиця М. В. Основи літературознавства : посібник для студентів філологічних факультетів / М. В. Моклиця. – Т. : Підручники & посібники, 2002. – 192 с. іл.
13. Основы литературоведения : [учеб. пос. для филол. фак. пед. ун-тов] / Мещеряков В. П., Козлов А. С., Кубарева Н. П., Сербу М. Н. ; под общ. ред. В. П. Мещерякова]. – М. : Моск. лицей, 2000. – 372 с.
14. Теория литературы в двух томах : учебное пособие [для студ. филол. фак. высш. учеб. заведений] / под ред. Н. Д. Тмарченко. – Т. 1 : Тмарченко Н. Д. Теория художественного дискурса : теоретическая поэтика / Н. Д. Тмарченко, В. И. Тюпа, С. Н. Бройтман. – 2-е изд., испр. – М. : АCADEMIA, 2007. – 512, [1] с.
15. Ткаченко А. Мистецтво слова (вступ до літературознавства). Підручник для студентів вищих навчальних закладів з гуманітарних спеціальностей філологія, журналістика, літературна творчість / Анатолій Ткаченко. – 2-е вид., випр. і доп. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2003. – 448 с.
16. Томашевский Б. В. Теория литературы. Поэтика : учебное пособие / Б. В. Томашевский ; [вст. ст. Н. Д. Тмарченко, коммент. С. Н. Бройтмана]. – М. : Аспект Пресс, 1999. – 334 с.
17. Тюпа В. И. Анализ художественного текста : [учеб. пособие для студ. филол. фак. высш. учеб. заведений] / В. И. Тюпа. – М. : Academia, 2006. – 332 с.
18. Уэллек Р. Теория литературы : [пер. с англ.] / Р. Уэллек, О. Уоррен, Б. Гиленсон ; вступ. ст. А. А. Аникста. – М. : Прогресс, 1978. – 326 с.
19. Фесенко Э. Я. Теория литературы : учебное пособие для вузов / Э. Я. Фесенко. – 3-е изд., доп. и испр. – М. : Академ. проект ; Фонд

«Мир», 2008. – 780 с.

20. Хализев В. Е. Теория литературы / В. Е. Хализев. – 3-е изд., доп. и испр. – М. : Высш. шк., 2002. – 437, [1] с.
21. Хализев В. Е. Теория литературы : учебно-методическое пособие для студентов филологических факультетов государственных университетов / В. Е. Хализев. – М. : Изд-во МГУ, 1991. – 71 с.
22. Эсалнек А. Я. Основы литературоведения. Анализ художественного произведения : учебное пособие для старших классов, учителей-словесников, абитуриентов и студентов-филологов / А. Я. Эсалнек. – М. : Флинта ; Наука, 2001. – 112 с.

ХРЕСТОМАТІЇ

1. Введение в литературоведение : хрестоматия / под ред. П. А. Николаева, Е. Г. Рудневой, В. Е. Хализева и др. – М. : Высш. шк., 1979. – 300 с.
2. Введение в литературоведение : хрестоматия : учебное пособие / [П. А. Николаев, Е. Г. Руднева, В. Е. Хализев, Л. В. Чернец и др.] ; под ред. П. А. Николаева, А. Я. Эсалнек. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Высш. шк., 2006. – 463 с.
3. Вступ до літературознавства : Хрестоматія. Навчальний посібник / [упорядн. Н. І. Бернадська ; гол. ред. М. С. Тимошин ; ред. О. І. Цибульська]. – К. : Либідь, 1995. – 256 с.
4. Тамарченко Н. Д. Теоретическая поэтика : хрестоматия-практикум / Н. Д. Тамарченко. – М. : Academia, 2004. – 400 с.
5. Теоретическая поэтика : понятия и определения : хрестоматия [для студ.] / авт.-сост. Н. Д. Тамарченко ; [ред. М. Е. Побережнюк]. – М. : Изд-во РГГУ, 2002. – 467 с.

СЛОВНИКИ

1. Белокурова С. П. Словарь литературоведческих терминов / С. П. Белокурова. – СПб. : Паритет, 2006. – 315 с.

2. Гетьманець М. Ф. Сучасний словник літератури і журналістики / [М. Ф. Гетьманець, І. Л. Михайлин]. – Х. : Прапор, 2009. – 384 с.
3. Квятковский А. Поэтический словарь / А. Квятковский / [науч. ред. И. Роднянская ; ред. В. В. Жданов]. – М. : Сов. энцикл., 1966. – 376 с.
4. Кузьменко В. І. Словник літературознавчих термінів : навчальний посібник з літературознавства за оновленими програмами для вчителів та учнів середніх шкіл, професійних училищ, ліцеїв, гімназій / В. І. Кузьменко. – К. : Укр. письменник, 1997. – 230 с.
5. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / за ред. А. Волкова, О. Бойченка та ін. – Чернівці : Золоті литаври, 2001. – 636 с.
6. Лесин В. М. Словник літературознавчих термінів / В. М. Лесин, О. С. Пулинець. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Рад. шк., 1971. – 486, [1] с.
7. Литературная энциклопедия терминов и понятий / [гл. ред. и сост. А. Н. Николюкин ; редкол. : М. Л. Гаспаров и др.]. – М. : НПК «Интелвак», 2001. – [1600 стб.].
8. Литературный энциклопедический словарь / [под общ. ред. В. М. Кожевникова, П. А. Николаева ; редкол. : Л. Г. Андреев, Н. И. Балашов, А. Г. Бочаров и др.]. – М. : Сов. энцикл., 1987. – 752 с.
9. Літературознавство : словник основних понять ; [переклад з німецького видання Андрія Цяпи]. – Т. : Богдан ; Штуттгарт, Ваймар : вид-во Й. Б. Метцлер, 2008. – 280 с.
10. Літературознавча енциклопедія. У двох томах / авт.-уклад. Ковалів Ю. І. – К. : Академія, 2007– . –
Т. 1 : А–Л. – 2007. – 608 с. – (Енциклопедія ерудита).
Т. 2 : М–Я. – 2007. – 624 с. – (Енциклопедія ерудита).
11. Літературознавчий словник-довідник / [ред. кол. : Гром'як Р. Т., Ковалів Ю. І., Теремко В. І.]. – К. : ВЦ «Академія», 1997. – 752, [1] с. – (Nota bene).

12. Літературознавчі терміни / [авт.-уклад. В. М. Лесин]. – К. : Рад. шк., 1985. – 250, [1] с.
13. Поэтика : словарь актуальных терминов и понятий / гл. науч. ред. Н. Д. Тмарченко. – М. : Изд-во Кулагиной ; Intrada, 2008. – 358 с.
14. Словарь литературоведческих терминов / [ред.-сост. : Л. И. Тимофеев, С. В. Тураев]. – М. : Просвещение, 1974. – 509, [1] с.
15. Словарь литературоведческих терминов / И. А. Елисеев, Л. Г. Полякова. – Ростов н/Д : Феникс, 2002. – 320 с.
16. Словник тропів і стилістичних фігур / авт.-уклад. В. Ф. Святовець. – К. : ВЦ «Академія», 2011. – 176 с. – (Nota bene).
17. Современный словарь-справочник по литературе / [сост. и науч. ред. д-р филол. наук С. И. Кормилов ; авт. кол. : Т. Д. Венедиктова, Е. В. Волкова, А. И. Журавлева и др.]. – М. : Олимп, [1999] ; ООО «Изд-во АСТ», 2000. – 704 с.
18. Українська літературна енциклопедія : [у 5 т.]. Т. 1 : А–Г / [ред. кол. : І. О. Дзевєрін (відп. ред.) та ін.]. – К. : Гол. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1988. – 536, [1] с.
19. Українська літературна енциклопедія : [у 5 т.]. Т. 2 : Д–К / [ред. кол. : І. О. Дзевєрін (відп. ред.) та ін.]. – К. : Гол. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1990. – 576, [1] с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Аверинцев С. С. Категории поэтики в смене литературных эпох / С. С. Аверинцев // Историческая поэтика. Литературные эпохи и типы художественного сознания / [ред. кол. : Аверинцев С. С., Андреев М. Л., Гаспаров М. Л., Гринцер П. А., Михайлов А. В.]. – М. : Наследие, 1994. – С. 4–25.
2. Аверинцев С. С. София-Логос : словарь / С. С. Аверинцев. – К. : Дух і Літера, 2001. – 461 с.
3. Агеєва В. П. Українська імпресіоністична проза / В. П. Агеєва ; Ін-т літ.

ім. Т. Г. Шевченка, НАН України. – К. : [Б. в.], 1994. – 159 с. – (Літературознавство).

4. Адамова Л. Роль заглавия в раскрытии идейного содержания произведения / Л. М. Адамова, И. М. Кучер // Шоста республіканська ономастична конференція 4–6 грудня 1990 р. Тези доповідей та повідомлень. Ч. 1 : Теоретична та історична ономастика, літературна ономастика ; [гол. ред. : Русанівський В. М.]. – О., 1990. – С. 93–94.
5. Азначеева Е. Н. Музыкальные принципы организации литературно-художественного текста : в 3 ч. / Е. Н. Азначеева. – Пермь, 1994. – 228 с.
6. Алпатов М. Поэтика импрессионизма / М. Алпатов // Французская живопись 2-й пол. XIX века и современная ей художественная литература. Материалы науч. конф. – М., 1972. – С. 88–104.
7. Алпатов М. В. Синтез искусств в эпоху барокко / М. В. Алпатов // Этюды по истории западноевропейского искусства / М. В. Алпатов. – [2-е изд., доп.]. – М. : Изд-во Акад. художеств СССР, 1963. – С. 157–161.
8. Анализ литературного произведения : сборник статей / под ред. Л. И. Емельянова. – Л. : Наука, Ленингр. отд-е, 1976. – 236 с.
9. Аникст А. Теория драмы на Западе во второй половине XIX века / Александр Абрамович Аникст. – М. : Наука, 1988. – 311, [1] с.
10. Аристотель. Поэтика / Аристотель ; [пер. з старогр. Б. Тена]. – К. : Мистецтво, 1967. – 134 с.
11. Ауэрбах Э. Мимесис : изображение действительности в западноевропейской литературе / Э. Ауэрбах ; пер. с нем. – М. : Per Se – ПЕР СЭ ; СПб. : Унив. кн., 2000. – 511 с. – (Книга света).
12. Бабичева Ю. В. «Новая драма» в России начала XX века / Бабичева Ю. В. // История русской драматургии : Вторая половина XIX – начало XX века. – Л. : Наука, Ленингр. отд-е, 1987. – С. 481–493.
13. Барабаш Ю. Я. Вопросы эстетики и поэтики / Барабаш Юрий Яковлевич. – М. : Современник, 1973. – 321 с.

14. Барт Р. Драма, поэма, роман / Р. Барт // Французская семиотика : от структурализма к постструктурализму / пер. с фр. и вст. ст. Г. К. Косикова. – М., 2000. – С. 312–336.
15. Бауэр В. Энциклопедия символов / Вольфганг Бауэр, Ирмтрауд Дюмотц, Сергиус Головин и др. ; [пер. с нем. Г. Гаева]. – М. : Крон-Пресс, 2000. – 502 с.
16. Бахаєва Л. До питання про сюжети / Ліна Бахаєва // Вітчизна. – 1973. – № 4. – С. 167–175.
17. Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе / М. М. Бахтин // Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики : исследования разных лет / М. М. Бахтин. – М. : Худож. лит., 1975. – С. 234–407.
18. Бахтин М. М. Автор и герой : к философским основам гуманитарных наук / М. М. Бахтин ; [вст. ст., сост., коммент. С. Г. Бочаров]. – М. : Азбука, 2000. – 334 с.
19. Бахтин М. М. Литературно-критические статьи / М. М. Бахтин ; [сост. С. Г. Бочаров, В. В. Кожинов]. – М. : Худож. лит., 1986. – 543 с.
20. Бахтин М. М. Эпос и роман / Бахтин Михаил Михайлович. – М. : Азбука, 2000. – 301 с. – (Academia).
21. Бернадська Н. І. Український роман : теоретичні проблеми і жанрова еволюція : монографія / Н. І. Бернадська. – К. : Академвидав, 2004. – 368 с.
22. Бидерманн Г. Энциклопедия символов / Ганс Бидерманн ; [пер. с нем. Валькова В. М., Вейнгольда Ю. Ю., Гринько В. С. и др. ; общ. ред. и предисл. Свенцицкой И. С.]. – М. : Республика, 1996. – 335 с.
23. Біла А. Український літературний авангард : пошуки, стильові напрямки / Анна Біла. – 2-е вид., доп. і перероб. – К. : Смолоскип, 2006. – 463 с.
24. Богданов В. А. Самокритика символизма (из истории проблемы соотношения идеи и образа) / В. А. Богданов // Контекст 1984. Литературно-теоретические исследования / отв. ред. Н. К. Гей. – М. : Наука, 1986. – С. 164–194.

25. Большая советская энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://bse.sci-lib.com/article092150.html>.
26. Бонфельд М. Музыка : Язык. Речь. Мышление. Опыт системного исследования языка искусства / М. Бонфельд [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.booksite.ru/fulltext/bon/fel/bonfeld/>.
27. Бровко О. О. Дефініція поняття поезики як теоретична проблема / О. О. Бровко // Вісн. Луган. нац. пед. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Сер. : Філол. науки. – 2006. – № 1. – С. 26–31.
28. Буало Н. Мистецтво поетичне / Нікола Буало ; пер. М. Т. Рильського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrplib.com.ua/books-zl/printthebookzl.php?id=60&bookid=0&sort=0#>.
29. Буслаев Ф. И. О литературе : Исследования. Статьи / Федор Иванович Буслаев ; [сост., вступ. ст. и примеч. Э. Л. Афанасьева]. – М. : Худ. лит., 1990. – 511, [1] с.
30. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2004. – 1440 с.
31. Веселовский А. Н. Историческая поэтика / А. Н. Веселовский ; [вст. ст. И. К. Горького]. – М. : Высш. шк., 1989. – 406 с.
32. Взаимодействие наук при изучении литературы : сборник статей / Бушмин Алексей Сергеевич. – Л. : Наука, Ленингр. отд-е, 1981. – 277 с.
33. Виноградов В. В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика / В. В. Виноградов. – М. : Изд-во АН СССР, 1963. – 255 с.
34. Винокур Г. О. О языке художественной литературы : [учеб. пособие для филол. спец. вузов] / Г. О. Винокур. ; [сост. Т. Г. Винокур, предисл. В. П. Григорьева]. – М. : Высш. шк., 1991. – 448 с.
35. Владимиров С. В. Действие в драме / С. В. Владимиров. – М. : Искусство, 1972. – 158, [1] с.
36. Вовк О. В. Энциклопедия знаков и символов / О. В. Вовк. – М. : Вече, 2007. – 518 с.

37. Войтович В. Українська міфологія / Валерій Войтович ; гол. ред. Світлана Головка ; ред. Юрій Медюк. – К. : Либідь, 2002. – 664 с. ; іл.
38. Волькенштейн В. М. Драматургія / В. М. Волькенштейн. – 5-е изд., доп. – М. : Сов. писатель, 1969. – 335 с.
39. Гаврилів Т. Експресіонізм : збірник наукових праць / упоряд. Тимофій Гаврилів. – Львів : ВНТЛ – Класика, 2004. – 151 с.
40. Гаджиев А. А. Романтизм и реализм. Теория литературно-художественных типов творчества / Гаджиев А. А. – Баку : Элм, 1972. – 349 с.
41. Галанов Б. Е. Живопись словом. Портрет. Пейзаж. Вещь / Борис Ефимович Галанов. – М. : Сов. писатель, 1974. – 344 с.
42. Галич О. Історія літературознавства : підруч. для філол. спец. / Олександр Галич. – Луганськ : Кн. світ, 2009. – 263 с.
43. Гаман Р. Импрессионизм в искусстве и жизни / Рихард Гаман ; [пер. Я. Зунделовича]. – М. : ОГИЗ ИЗОГИЗ, 1935. – 179 с.
44. Гаспаров Б. М. Литературные лейтмотивы : Очерки русской литературы XX века / Б. М. Гаспаров. – М. : Наука, 1994. – 279 с.
45. Гаспаров М. Л. Избранные труды. Т. II : О стихах / М. Л. Гаспаров. – М. : Языки рус. культуры, 1997. – 501 с.
46. Гачев Г. Д. Содержательность художественных форм. Эпос. Лирика. Театр / Гачев Г. Д. – М. : Изд-во МГУ ; Флинта, 2008. – 281 с.
47. Генис А. Модернизм как стиль XX века / Александр Генис // Звезда. – 2000. – № 11. – С. 202–209.
48. Гинзбург Л. О лирике / Лидия Гинзбург ; [авт. предисл. А. С. Кушнер]. – М. : Интрада, 1997. – 415 с.
49. Гнатюк М. П. Поема як літературний вид / М. П. Гнатюк. – К. : Дніпро, 1972. – 112 с. – (Бесіди про художню літературу).
50. Гончар О. І. Просвітительський реалізм в українській літературі : жанри та стилі / Гончар Олексій Іванович. – К. : Наук. думка, 1989. – 177 с.
51. Гризун А. Сугестивний пейзаж у теоретичному трактуванні / Анатолій

- Гризун // Вісн. Львів. нац. ун-ту ім. І. Я. Франка. Сер. : Філол. – Львів, 2004. – № 33. – С. 132–139.
52. Гримич Г. Композиція – характер – ідея / Галина Гримич // Дніпро. – 1969. – № 12. – С. 128–136.
53. Грушевський М. Казка / М. Грушевський // Історія української літератури : в 6 т. Т. 1. / М. Грушевський ; [упоряд. В. В. Яременко ; приміт. С. К. Росовецького]. – К., 1993. – С. 330–369.
54. Гундорова Т. Проявлення Слова. Дискурсія раннього українського модернізму / Тамара Гундорова. – вид. 2-е, перероб. і доп. – К. : СП «Часопис “Критика”», 2009. – 448 с.
55. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека : Український літературний постмодерн / Тамара Гундорова. – К. : Критика, 2005. – 264 с.
56. Денисова Т. Феномен постмодернізму : контури й орієнтири / Т. Денисова // Слово і час. – 1995. – № 2. – С. 67–78.
57. Денисова Т. Н. Роман і проблеми його композиції / Т. Н. Денисова. – К. : Наук. думка, 1968. – 220 с.
58. Дидро Д. Естетика и литературная критика / Дени Дидро ; пер. с фр. – М. : Худ. лит., 1980. – 659 с.
59. Добин Е. С. Герой. Сюжет. Деталь / Добин Ефим Семенович. – М. : Сов. писатель, Ленингр. отд-е, 1962. – 408 с.
60. Добин Е. С. Искусство детали : наблюдения и анализ. О творчестве Гоголя и Чехова / Добин Е. С. – Л. : Сов. писатель, 1975. – 192 с.
61. Довгалевський М. Поетика (Сад поетичний) / Митрофан Довгалевський. – К. : Мистецтво, 1973. – 435 с.
62. Егоров Б. Ф. О мастерстве литературной критики. Жанры. Композиция. Стиль / Борис Федорович Егоров. – Л. : Сов. писатель, Ленингр. отд-е, 1980. – 318 с.
63. Енциклопедія постмодернізму / [за ред. Чарлза Е. Вінквіста та Віктора Е. Тейлора] ; перекл. з англ. Віктор Шовкун. – К. : Вид-во Соломії

Павличко «Основы», 2003. – 503 с.

64. Ермилова Е. В. Теория и образный мир русского символизма / Е. В. Ермилова ; отв. ред. С. Г. Бочаров. – М. : Наука, 1989. – 176 с.
65. Есин А. Б. Принципы и приёмы анализа литературного произведения : учебное пособие для вузов / Есин А. Б. – М. : Флинта ; Наука, 1998. – 248 с.
66. Жирмунский В. М. Введение в литературоведение : курс лекций / В. М. Жирмунский ; под ред. З. И. Плавскина, В. В. Жирмунской. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 461 с.
67. Жирмунский В. М. Мелодика стиха / В. М. Жирмунский // Теория литературы. Поэтика. Стилистика. – Л. : Наука, 1977. – С. 56–94.
68. Жирмунский В. М. Теория литературы. Поэтика. Стилистика : избранные труды / В. М. Жирмунский. – Л. : Наука, Ленингр. отд-е, 1977. – 407 с.
69. Западное литературоведение XX века : [энциклопедия] / [науч. ред. : Е. А. Цурганова]. – М. : INTRADA, 2004. – 560, [1] с.
70. Затонский Д. В. Модернизм и постмодернизм. Мысли об извечном коловращении изящных и неизящных искусств / Д. В. Затонский. – Х. : Фолио ; М. : ООО «Издательство АСТ», 2000. – 256 с.
71. Зборовська Н. В. Психологія і літературознавство : посібник для вузів / Н. В. Зборовська. – К. : Академвидав, 2003. – 392 с. – (Альма-матер).
72. Зорин А. Н. Поэтика ремарки в русской драматургии XVII–XIX веков : автореф. дис. на соискание учёной степени д-ра филол. наук : спец. 10.01.01 / Зорин Артем Николаевич. – Саратов, 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.odris.ru/text/text_1343.html.
73. Иванюк Б. П. Метафора и литературное произведение (структурно-типологический, историко-типологический и прагматический аспекты исследования) : монография / Б. П. Иванюк. – Черновцы : Рута, 1998. – 252 с.
74. Ильин И. П. Постмодернизм. Словарь терминов / И. П. Ильин. – М. : Интрада, 2001. – 385 с.

75. Ісіченко Ю. А. Бароко – мистецький стиль і літературна доба / Ісіченко Ю. А. // Дивослово : Українська мова та література в навчальних закладах. – 2010. – № 10 (643). – С. 27–34.
76. Кайда Л. Г. Композиционная поэтика публицистики : учебное пособие / Л. Г. Кайда. – М. : Флинта ; Наука, 2006. – 142 с.
77. Карягин А. А. Драма как эстетическая проблема / А. А. Карягин. – М. : Наука, 1971. – 224 с.
78. Каспрук А. А. Українська поема кінця ХІХ – початку ХХ ст. Ідеї, теми, проблеми жанру / А. А. Каспрук. – К. : Наук. думка, 1973. – 248 с.
79. Керлот Х. Э. Словарь символов / Керлот Хуан Эдуардо. – М. : REZL-book, 1994. – 608, [1] с.
80. Киреева Н. В. Постмодернизм в зарубежной литературе : учебный комплекс для студентов-филологов / Н. В. Киреева. – М. : Флинта ; Наука, 2004. – 216 с.
81. Ключек Г. Д. Так що ж таке поетика? / Г. Д. Ключек // Поетика : [зб. ст.] ; відп. ред. В. С. Брюховецький ; АН УРСР, Ін-т. літ. ім. Т. Г. Шевченка. – К. : Наук. думка, 1992. – С. 5–16.
82. Кодак М. П. Поетика як система : літературно-критичний нарис / М. П. Кодак. – К. : Дніпро, 1988. – 158 с. – (Бесіди про художню літературу).
83. Кожинов В. В. Как пишут стихи : о законах поэтического творчества / В. В. Кожинов. – М. : Просвещение, 1970. – 237, [2] с.
84. Кожинов В. Происхождение романа / Кожинов В. – М. : Сов. писатель, 1963. – 440 с.
85. Кононенко Б. И. Большой толковый словарь по культурологии / Б. И. Кононенко. – М. : АСТ ; ВЕЧЕ, 2003. – 512 с.
86. Копистянська Н. Час/художній час : до питання про історію поняття і терміна / Нонна Копистянська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/Natural/VLNU/Fil/2008.../Kopyst'ans'ka_N.pdf.

87. Копистянська Н. Х. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства / Копистянська Нонна Хомівна. – Львів : ПАІС, 2005. – 367 с.
88. Корман Б. О. Лирика и реализм / Корман Борис Ошеревич. – Иркутск : Изд-во Иркут. ун-та, 1986. – 93 с.
89. Костенко Н. В. Українське віршування ХХ століття : [навч. посіб.] / Н. В. Костенко. – К. : Либідь, 1993. – 232 с.
90. Котельникова Т. Импрессионизм. Художественные направления и стили / Т. Котельникова. – М. : Олма-Пресс, 2003. – 128 с.
91. Кременцов Л. П. Теория литературы. Чтение как творчество : учебное пособие / Кременцов Л. П. – М. : Флинта ; Наука, 2003. – 168 с.
92. Лабутина Т. Л. Культура и власть в эпоху Просвещения / Лабутина Татьяна Леонидовна, Мальков Виктор Леонидович. – М. : Наука, 2005. – 458 с.
93. Лазарева Э. А. Заголовочный комплекс текста – средство организации и оптимизации восприятия / Э. А. Лазарева // Изв. Урал. гос. ун-та. Сер. : Филология. – 2006. – Вып. 40. – С. 158–166.
94. Леви-Брюль Л. Сверхъестественное в первобытном мышлении [Электронный ресурс] / Леви-Брюль Л. – Режим доступа : http://sophia.nau.edu.ua/library/text/levi_pm.html.
95. Леви-Строс К. Первобытное мышление : [пер. с фр.] / Клод Леви-Строс. – М. : Республика, 1994. – 384 с.
96. Липовецкий М. Н. Русский постмодернизм (Очерки исторической поэтики) : монография / М. Н. Липовецкий. – Екатеринбург : Урал. гос. пед. ун-т, 1997. – 317 с.
97. Литературные направления и стили. Сборник статей, посвященный 75-летию профессора Г. Н. Поспелова / [под ред. П. А. Николаева, Е. Г. Рудневой]. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1976. – 390 с.
98. Лихачев Д. С. Развитие русской литературы X–XVII веков. Эпохи и стили / Дмитрий Сергеевич Лихачев. – Л. : Наука, 1973. – 254 с. –

(Пушкинский дом).

99. Лосев А. Ф. Проблема символа и реалистическое искусство / А. Ф. Лосев. – [2-е изд. испр.]. – М. : Искусство, 1995. – 320 с.
100. Лотман Ю. М. Анализ поэтического текста. Структура стиха / Ю. М. Лотман. – Л. : Просвещение, Ленинград. отд-ние, 1972. – 271 с.
101. Лотман Ю. М. О поэтах и поэзии : анализ поэтического текста ; ст. и исслед. ; заметки ; рецензии ; выступления / Юрий Лотман ; предисл. М. Л. Гаспарова. – СПб. : Искусство – СПб, 1996. – 846 с.
102. Лотман Ю. М. Структура художественного текста / Ю. М. Лотман. – М. : Искусство, 1970. – 384 с.
103. Любимова Н. А. Звуковая метафора в поэтическом тексте / Н. А. Любимова, Н. П. Пинежанина, Н. Г. Сомова. – СПб., 1996. – 144 с.
104. Магазаник Э. Б. Ономапозитика, или «Говорящие имена» в литературе / Э. Б. Магазаник. – Ташкент : Самарканд. гос. ун-т им. Навои ; Фан, 1978. – 148 с.
105. Макаров А. М. Світло українського бароко : [монографія] / А. М. Макаров. – К. : Мистецтво, 1994. – 285, [2] с.
106. Маньковская Н. Б. Эстетика постмодернизма / Н. Б. Маньковская. – СПб. : Алетейя, 2000. – 347 с.
107. Марко В. П. Композиція і сюжет / Марко В. П. // Марко В. П. У вимірах стилю : літературно-критичний нарис / В. П. Марко. – К., 1984. – С. 87–118.
108. Мелетинский Е. М. Введение в историческую поэтику эпоса и романа / Мелетинский Елеазар Моисеевич. – М. : Наука, 1986. – 320 с.
109. Мелетинский Е. М. Миф и историческая поэтика фольклора / Е. М. Мелетинский // Фольклор : поэтическая система : сб. ст. / [отв. ред. А. И. Баландин, В. М. Гацак]. – М., 1977. – С. 23–41.
110. Мелетинский Е. М. Общее понятие мифа и мифологии / Е. М. Мелетинский // Мифологический словарь / под ред. Е. М. Мелетинского. – М., 1991. – С. 653–658.

111. Мелетинский Е. М. Поэтика мифа / Е. М. Мелетинский. – М. : Вост. лит. РАН, 1976. – 407 с.
112. Мелетинский Е. М. Происхождение героического эпоса : ранние формы и архаические памятники / Мелетинский Е. М. – М. : Изд-во вост. лит., 1963. – 462 с.
113. Мельничук Б. І. Драматична поема як жанр : літературно-критичний нарис / Мельничук Богдан Іванович. – К. : Дніпро, 1981. – 142 с.
114. Методология анализа литературного произведения : сборник статей / колл. авт. : Борев Ю. Б. ; Ин-т мир. литер. им. А. М. Горького АН СССР. – М. : Наука, 1988. – 348 с.
115. Минералов Ю. И. Теория художественной словесности : [Поэтика и индивидуальность] : учебник для вузов / Ю. И. Минералов. – М. : ВЛАДОС, 1999. – 360 с.
116. Минералова И. Г. Русская литература серебряного века. Поэтика символизма : учебное пособие / И. Г. Минералова. – 4-е изд. – М. : Флинта ; Наука, 2008. – 272 с.
117. Мифология : энциклопедия / [гл. ред. Е. М. Мелетинский]. – М. : Большая рос. энцикл., 2003. – 736 с.
118. Михалев В. П. Видовая специфика и синтез искусств / Михалев Вадим Петрович. – К. : Наук. думка, 1984. – 100 с.
119. Мороз О. Н. Етюди про сонет (До питання про традиції і новаторство в розвитку сонета) / О. Н. Мороз. – К. : Дніпро, 1973. – 112 с. – (Бесіди про художню літературу).
120. Мюллер-Фрейенфельс Р. Поэтика : пер. с нем. / Р. Мюллер-Фрейенфельс ; [ред. и предисл. А. Белецкого]. – Х. : Культ.-просвет. орг. «Труд», 1923. – 216 с.
121. Наенко М. К. Історія українського літературознавства : підручник / М. К. Наенко. – 2-ге вид., зі змін. і доп. – К. : Академія, 2001. – 360 с.
122. Наенко М. К. Романтичний епос : Ефект романтизму і українська література / М. К. Наенко. – 2-ге вид, зі змін. й доп. – К. : Просвіта,

2000. – 382 с.

123. Новичкова Т. А. Эпос и миф / Новичкова Татьяна Александровна. – СПб. : Наука, СПбО, 2001. – 248 с. ил.
124. Нудьга Г. А. Українська балада (З теорії та історії жанру) / Г. А. Нудьга. – К. : Дніпро, 1970. – 260 с.
125. Нямцу А. Е. Архетип – миф – традиционный образ / Нямцу А. Е. // Традиционные сюжеты, образы, мотивы : статьи. – Черновцы, 2001. – С. 20–24.
126. Павличко С. Д. Теорія літератури / С. Д. Павличко ; передм. Марії Зубрицької. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. – 679 с.
127. Павлов Т. Питання теорії та історії літератури / Тодор Павлов. – К. : Держвидав. худ. літ., 1959. – 654 с.
128. Паламар С. П. Аналіз деталі художнього твору як один із шляхів осмислення естетичного впливу на розвиток особистості / Паламар С. П. // Таврійський вісник освіти : наук.-метод. журн. – Херсон, 2007. – № 3 (19). – С. 124–131.
129. Палиевский П. В. Импрессионизм / П. В. Палиевский // Краткая литературная энциклопедия : в 9 т. Т. 3. – М. : Сов. энцикл., 1966. – С. 112–114.
130. Поетика : збірник статей / відп. ред. В. С. Брюховецький. – К. : Наук. думка, 1992. – 210 с.
131. Поліщук О. Художнє мислення : естетико-культурологічний дискурс : монографія / Олена Поліщук. – К. : ПАРАПАН, 2007. – 208 с.
132. Поліщук Я. Поліфункціональність міфу в поетиці модернізму / Ярослав Поліщук // Слово і час. – 2001. – № 2. – С. 35–45.
133. Поляков М. Я. Вопросы поэтики и художественной семантики / М. Я. Поляков. – 2-е изд., доп. – М. : Сов. писатель, 1978. – 446 с.
134. Поляков М. Я. В мире идей и образов. Историческая поэтика и теория жанров / Поляков М. Я. – М. : Сов. писатель, 1983. – 367 с.
135. Поспелов Г. Н. Типология литературных родов и жанров /

- Г. Н. Пospelов // Пospelов Г. Н. Вопросы методологии и поэтики : сб. ст. / Г. Н. Пospelов. – М. : Изд-во Моск. гос. ун-та, 1983. – С. 202–212.
136. Пospelов Г. Н. Проблемы литературного стиля / Пospelов Г. Н. – М. : Изд-во Моск. гос. ун-та, 1970. – 330 с.
137. Пospelов Г. Н. Лирика среди литературных родов / Г. Н. Пospelов. – М. : Изд-во Моск. гос. ун-та, 1976. – 206, [2] с.
138. Постмодернизм. Энциклопедия / сост. и науч. ред. : А. А. Грицанова, М. А. Можейко. – Мн. : Интерпрессервис ; Кн. Дом, 2001. – 1040 с. – (Мир энциклопедий).
139. Пoteбня А. А. Теоретическая поэтика / А. А. Пoteбня. – М. : Высш. шк., 1990. – 344 с. – (Классика литературной науки).
140. Поэтика и стилистика / под ред. И. В. Чуприны и В. Е. Гольдина. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1980. – 160 с.
141. Поэтика и стилистика : 1988–1990 : сборник статей / под ред. В. П. Григорьева. – М. : Наука, 1991. – 240 с.
142. Поэтика и стиховедение : межвузовский сборник научных трудов / ред. кол. : К. Д. Вишневский, Г. Е. Горканов, Л. Ф. Кирилюк. – Рязань : Рязан. пед. ин-т, 1984. – 135 с.
143. Поэтика искусства слова : сборник статей / [ред. кол. : С. Г. Лазутин, С. Н. Филюшкина, А. М. Абрамов и др.]. – Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 1978. – 148 с.
144. Поэтика литературы и фольклора : сборник статей / под ред. В. И. Селезнева. – Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 1980. – 124 с.
145. Поэтика писателя и литературный процесс / ред. кол. : И. Ф. Волков, Я. С. Билинкис, Ю. В. Лебедев и др. – Тюмень : Тюмен. гос. ун-т, 1988. – 142 с.
146. Приплюцька М. Сюжетний час в романі з ретроспективною побудовою / Марія Приплюцька // Укр. філологія. – Львів, 1999. – Вип. I. – С. 352–357.

147. Проблемы теории литературы / ред. кол. : В. Р. Щербина, Н. К. Гей. – М. : Изд-во АН СССР, 1958. – 352 с.
148. Проблемы романтизма : сборник статей / [сост. У. Р. Фохт]. – М. : Искусство, 1967. – 360 с.
149. Пропп В. Я. Исторические корни волшебной сказки / В. Я. Пропп ; вст. ст. В. И. Ерёминой. – Л. : Изд-во Ленингр. гос. ун-та, 1986. – 364 с.
150. Пропп В. Я. Морфология сказки / В. Я. Пропп. – 2-е изд. – М. : Наука, 1969. – 168 с. – (Исследования по фольклору и мифологии Востока).
151. Пропп В. Я. Принципы классификации фольклорных жанров : отдельный оттиск / В. Я. Пропп // Сов. этнография. – 1964. – № 4. – С. 147–154.
152. Пропп В. Я. Сказка. Эпос. Песня : собрание трудов / Пропп В. Я. – М. : Лабиринт, 2001. – 368 с.
153. Путилов Б. Н. Фольклор и народная культура / Путилов Б. Н. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.infoliolib.info/>.
154. Путнин В. Ф. Деталь художественная / Путин В. Ф. // Краткая литературная энциклопедия : в 9 т. Т. 9. – М. : Сов. энцикл., 1978. – С. 267–268.
155. Ратников В. П. Постмодернизм : истоки, становление, сущность / В. П. Ратников // Философия и общество. – 2002. – № 4 (29). – С. 120–132.
156. Реализм и его соотношения с другими творческими методами / [ред. колл. : Р. М. Самарин, М. Б. Храпченко, Я. Е. Эльсберг]. – М. : Изд-во АН СССР, 1962. – 366 с.
157. Ревалд Д. История импрессионизма / Джон Ревалд. – М. : Терра, 2002. – 416 с.
158. Руднев В. П. Словарь культуры XX века : ключевые понятия и тексты / В. Руднев. – М. : Изд-во МГУ, 1997. – 369 с.
159. Руднева Е. Г. Идейное утверждение и отрицание в художественном произведении : курс лекций / Е. Г. Руднева. – М. : Изд-во МГУ, 1982. – 81 с.

160. Рымарь Н. Т. Поэтика романа / Рымарь Николай Тимофеевич. – Куйбышев : Изд-во Саратов. ун-та, 1990. – 254 с.
161. Сапего И. Г. Эстетические принципы импрессионизма. К 100-летию первой выставки импрессионистов / И. Г. Сапего // Искусство. – 1974. – № 5. – С. 51–61.
162. Сахновский-Панкеев В. А. Драма. Конфликт. Композиция. Сценическая жизнь / В. А. Сахновский-Панкеев. – Л. : Искусство, 1969. – 231 с.
163. Святовец В. Ф. Талант починається з деталі (Форми деталізації в художньому творі). Текст лекції / В. Ф. Святовец ; Ін-т журналістики ; [за ред. В. В. Різуна]. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2003. – 64 с.
164. Селиванов В. В. Пространство и время как средство выражения и форма мышления в искусстве / В. В. Селиванов // Пространство и время в искусстве : межвуз. сб. науч. тр. – Л., 1988. – С. 46–56.
165. Семенчук І. Р. Мистецтво композиції і характер / І. Р. Семенчук. – К. : Вища шк., 1974. – 136 с.
166. Семенчук І. Портрет у художньому творі / Іван Семенчук. – К. : Дніпро, 1965. – 75 с. – (Бесіди про художню літературу).
167. Семенюк Г. Ф. Версифікація : теорія і практика віршування : підручник / Г. Ф. Семенюк, А. Б. Гуляк, О. Є. Бондарева. – 2-е вид., випр. і доп. – К. : Київ. ун-т, 2008. – 304 с.
168. Силантьев И. В. Поэтика мотива / Игорь Силантьев ; под ред. Е. К. Ромодановской. – М. : Языки славян. культуры, 2004. – 296 с. – (Язык. Семиотика. Культура).
169. Синенко В. С. Эпическое произведение : Опыт практического анализа : учебное пособие / Синенко Вера Сергеевна ; Башкир. ун-т. – Уфа : Б. и., 1991. – 131 с.
170. Скрипник Л. Г. Власні імена людей : словник-довідник / Л. Г. Скрипник, Н. П. Дзятківська ; [за ред. В. М. Русанівського]. – К. : Наук. думка, 1986. – 310 с.

171. Словник античної міфології / [уклад. І. Я. Козовик, О. Д. Пономарів]. – 2-е вид. – К. : Наук. думка, 1989. – 240 с.
172. Словник символів культури України / [за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, М. К. Дмитренка]. – К. : Міленіум, 2002. – 260 с.
173. Современное зарубежное литературоведение. Страны Западной Европы и США : концепции, школы, термины : энциклопедический справочник / [науч. ред. : И. П. Ильин, Е. А. Цурганова]. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : INTRADA, 1999. – 319, [1] с.
174. Соколов Б. Г. Ритм и смысл / Б. Г. Соколов // Социальная аналитика ритма. Сборник материалов конференции. – СПб. : Санкт-Петерб. филос. общ-во, 2001. – С. 171–174.
175. Софронова Л. А. Культура сквозь призму поэтики / Людмила Александровна Софронова. – М. : Языки славян. культур, 2006. – 828, [3] с. – (Studia philologica).
176. Сулима М. М. Українське віршування кінця XVI – початку XVII ст. / М. М. Сулима ; АН УРСР, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. – К. : Наук. думка, 1985. – 148 с. – (Літературознавство).
177. Тайлор Э. Б. Первобытные культуры / Тайлор Э. Б. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.sati.archaeology.nsc.ru/library/taylor/taylor.html>.
178. Таран Л. Портрет на тлі пейзажу / Людмила Таран // УМЛШ. – 1983. – № 3. – С. 13–21.
179. Тараненко М. П. Пейзаж у художньому творі : нарис / М. П. Тараненко. – К. : Дніпро, 1965. – 66 с. – (Бесіди про художню літературу).
180. Теория литературы : Анализ художественного произведения [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.philol.msu.ru/~tezaurus/docs/3/articles/2/1/2>.
181. Тодоров Ц. Теория символа / Цветан Тодоров ; пер. с фр. Б. Нарумов. – М. : Дом интеллект. книги, 1999. – 384 с. – (Университ. б-ка).
182. Тресиддер Д. Словарь символов / Джек Тресиддер. – М. : Фаир-Пресс,

1999. – 448 с.

183. Тураев С. В. От Просвещения к романтизму. Трансформация героя и изменение жанровых структур западноевропейской литературы конца XVIII – нач. XIX в. / Тураев С. В. – М. : Наука, 1983. – 255 с. ил.
184. Турскова Т. А. Новый справочник символов и знаков / Т. А. Турскова. – М. : Рипол Классик, 2003. – 800 с.
185. Тынянов Ю. Проблема стихотворного языка : статьи / Ю. Тынянов. – М. : Сов. писатель, 1965. – 301 с.
186. Тынянов Ю. Н. Поэтика. История литературы. Кино / Ю. Н. Тынянов. – М. : Наука, 1977. – 574 с.
187. Уколова Л. Е. Специфика драмы (системный аспект анализа) : учебное пособие / Л. Е. Уколова. – Днепропетровск : Днепропетр. гос. ун-т, 1991. – 172, [1] с.
188. Успенский Б. А. Поэтика композиции. Структура художественного текста и типология композиционной формы / Б. А. Успенский. – М. : Искусство, 1970. – 224 с.
189. Ушкалов Л. Есеї про українське бароко / Леонід Ушкалов. – К. : Факт ; Наш час, 2006. – 280, [2] с. – (Висока полиця).
190. Ушкалов Л. Світ українського бароко. Філологічні етюди / Леонід Ушкалов. – Х. : Око, 1994. – 108, [1] с.
191. Фащенко В. В. Новела і новелісти. Жанрово-стильові питання (1917–1967 рр.) / Василь Васильович Фащенко. – К. : Рад. письменник, 1968. – 264 с.
192. Фащенко В. В. Із студій про новелу. Жанрово-стильові питання / Фащенко Василь Васильович. – К. : Рад. письменник, 1971. – 215 с.
193. Фрай Н. Архетипний аналіз : теорія мітів / Нортроп Фрай // Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. / [за ред. М. Зубрицької]. – 2-е вид., доп. – Львів, 2001. – С. 142–172.
194. Фрейденберг О. М. Поэтика сюжета и жанра / О. М. Фрейденберг. – М. : Лабиринт, 1997. – 448 с.

195. Фролова К. П. Цікаве літературознавство / Фролова Клавдія Павлівна. – К. : Освіта, 1991. – 191 с. іл.
196. Фрэзер Дж. Золотая ветвь : исследование магии и религии / Джеймс Джордж Фрэзер ; [пер. с англ. М. К. Рылкин]. – 2-е изд. – М. : Политиздат, 1980. – 831 с.
197. Фрэзер Дж. Фольклор в Ветхом завете : монография / Джеймс Джордж Фрэзер. – 2-е изд., испр. – М. : Политиздат, 1989. – 542 с.
198. Фундаментальная электронная библиотека : Русская литература и фольклор [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://feb-web.ru/feb/irl/r10/r14/r14-3302.htm>.
199. Фундаментальная электронная библиотека : Словарь литературных терминов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://fef-web/ru/fef/slt/abc/lt2/lt2-b062.html>.
200. Хализев В. Е. Драма как род литературы (Поэтика, генезис, функционирование) / В. Е. Хализев. – М. : Изд-во Моск. гос. ун-та, 1986. – 262 с.
201. Храповицкая Г. Н. Двоемирие и символ в романтизме и символизме / Г. Н. Храповицкая // Філол. науки. – 1999. – № 3. – С. 35–41.
202. Цаленчук С. О. Анализ языка литературного произведения / С. О. Цаленчук. – Мн. : Изд-во БГУ им. В. И. Ленина, 1971. – 88 с.
203. Цапенко І. П. Питання розвитку героїчного епосу східних слов'ян / Цапенко Іван Павлович. – К., 1959. – 134 с.
204. Целкова Л. Н. Мотив / Л. Н. Целкова // Введение в литературоведение. Литературное произведение : основные понятия и термины / [Л. В. Чернец, В. Е. Хализев, С. Н. Бройтман и др. ; под ред. Л. В. Чернец]. – М. : Высш. шк. ; Академия, 1999. – С. 202–209.
205. Цилевич Л. М. Сюжетотвірна функція хронотопу / Л. М. Цилевич // Рад. літературознавство. – 1988. – № 9. – С. 23–28.
206. Чернец Л. В. Литературные жанры : Проблемы типологии и поэтики / Л. В. Чернец. – М. : Изд-во МГУ, 1982. – 192 с.

207. Чех А. Символ и миф : к проблеме генезиса / А. Чех [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://philology.ru>.
208. Чижевський Д. До проблем бароко / Д. Чижевський // Філософські твори : у 4 т. Т. 2 : Між інтелектом і культурою : дослідження з історії української філософії / Дмитро Чижевський ; за заг. ред. В. С. Лісового. – К. : Смолоскип, 2005. – С. 67–77.
209. Чижевський Д. Український літературний барок : нариси / Дмитро Чижевський ; [підгот. тексту та мовна ред. Л. Ушкалова ; вст. ст. О. Мишанича]. – Х. : Акта, 2003. – 458 с.
210. Чичерин А. В. Возникновение романа-эпопеи / Чичерин Александр Владимирович. – 2-е изд. – М. : Сов. писатель, 1975. – 376 с.
211. Щербина А. О. Жанри сатири і гумору : нарис / А. О. Щербина. – К. : Дніпро, 1977. – 136 с. – (Бесіди про художню літературу).
212. Экспрессионизм. Драматургия. Живопись. Графика. Музыка. Киноискусство : сборник статей / под ред. Б. И. Зингерман. – М. : Наука, 1966. – 191, [1] с.
213. Энциклопедия символов, знаков, эмблем / [сост. В. Андреева, В. Куклев, А. Ровнер]. – М. : Локид ; Миф, 2002. – 576 с.
214. Эсалнек А. Я. Типология романа (теоретический и историко-литературный аспекты) / Эсалнек Асия Яновна. – М. : Изд-во МГУ, 1991. – 156 с.
215. Эпштейн М. Н. «Природа, мир, тайник вселенной...» : Система пейзажных образов в русской поэзии / Эпштейн М. Н. – М. : Высш. шк., 1990. – 302 с.
216. Юнг К.-Г. Архетип и символ : сб. ст. / Юнг Карл Густав ; сост. и вст. ст. А. М. Руткевича. – М. : Наука, 1991. – 368 с.
217. Якобсон Р. Работы по поэтике : переводы / Роман Якобсон ; [сост. и общ. ред. : М. Л. Гаспаров]. – М. : Прогресс, 1987. – 464 с.
218. Якубський Б. Наука віршування / Б. Якубський. – К. : Київ. ун-т, 2007. – 207 с.

219. Ярмиш Ю. У світі казки : літературно-критичний нарис / Юрій Ярмиш. – К. : Рад. письменник, 1975. – 143 с.
220. Ярошевич Е. Онлайн енциклопедія : Кругосвет, Експрессионизм театральний / Елена Ярошевич [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.krugosvet.ru/enc/kulturaioobrazovanie/teatrikino/EKSPRESSIONIZMTEATRALNI.htm>.
221. Ярхо Б. И. Методология точного литературоведения : Избранные труды по теории литературы / Б. И. Ярхо ; под общ. ред. М. И. Шапиро. – М. : Языки славян. культур, 2006 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.rvbru/philologica/series_rus/series05rus.htm.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. Поняття «літературознавство», основні й допоміжні літературознавчі дисципліни.
2. Літературознавство й суміжні науки.
3. Мистецтво й наука: спільне й відмінне у способах пізнання дійсності.
4. Види мистецтв. Література як словесний вид мистецтва. Своєрідність літератури порівняно з іншими видами мистецтва. Специфіка художнього слова.
5. Первісний синкретизм: визначення, основні поняття.
6. Поняття «художній образ», основні ознаки й функції.
7. Принципи класифікації художніх образів.
8. Поняття «художній образ», «герой», «персонаж», «дійова особа», «характер», «тип»: спільне й відмінне.
9. Поняття «образ-тип». Засоби типізації й індивідуалізації художніх образів.
10. Змістотвірні елементи літературного твору: загальна характеристика.
11. Формотвірні елементи літературного твору: загальна характеристика.
12. Поняття про подію, дію та сюжет. Сюжет і фабула. Типи сюжетів.
13. Колізія й конфлікт літературного твору: визначення понять, типи

конфліктів, стадії розвитку конфлікту.

14. Композиція літературного твору: визначення поняття, складові.
15. Принципи групування персонажів, типи оповідей.
16. Своєрідність художнього часу і простору в літературному творі. Поняття «хронотоп».
17. Співвідношення композиційних і сюжетних елементів у структурі художнього твору.
18. Народна мова, літературна мова, мова художньої літератури: спільне та відмінне.
19. Засоби лексичної виразності художньої мови: загальна характеристика.
20. Тропи та їхні види: загальна характеристика.
21. Поетичний синтаксис: стилістичні й перехідні фігури (загальна характеристика).
22. Звукова організація мови творів і прийоми її організації.
23. Мова прозова й віршова. Поняття про ритм. Системи віршування. Загальна характеристика
24. Метрична система віршування: час виникнення, основні ознаки.
25. Силабічна система віршування: час виникнення, основні ознаки.
26. Силабо-тонічна система віршування: час виникнення, основні ознаки. Поняття «стопа», види стоп.
27. Поняття «клаузула». Рима як ритмотвірний засіб і її значення в поезії. Різновиди рим, способи римування.
28. Перехідні форми в системі віршування (тактовик і дольник). Тонічна система віршування. Жанр верлібру й вільний вірш.
29. Строфа як форма організації віршової мови, риси й функції. Загальна характеристика основних строф.
30. «Літературний рід – літературний жанр (вид) – жанрова форма (різновид)»: співвідношення понять.
31. Концепції походження літературних родів і критерії їхньої диференціації.
32. Епос як літературний рід. Міфологічний і героїчний епос: історія розвитку,

зв'язок із міфом, композиційні особливості.

33. Поняття «роман»: визначення, історія розвитку жанру у світовій літературі, типологія роману, загальна характеристика романної композиції.
34. Повість, нарис як літературні жанри: загальна характеристика.
35. Оповідання й новела: визначення, історія розвитку, змісто- й формотвірні складові.
36. Драма як рід літератури: загальна характеристика.
37. Трагедія як літературний жанр: визначення поняття, історія розвитку, конфлікти й концепція персонажа, поетика.
38. Комедія як літературний жанр: визначення поняття, історія розвитку, різновиди комедії. Комічне як форма пізнання світу.
39. Драма як літературний жанр: історія розвитку, змісто- й формотвірні характеристики. Особливості мелодрами як літературного жанру.
40. Лірика як літературний рід. Поняття «ліричний герой», медитативна й рефлексивна лірика, лірика «ролей» (рольова).
41. Пісня як літературний жанр в історичному розвитку.
42. Ліричні жанри давньогрецької поезії: загальна характеристика.
43. Жанри середньовічної лірики: загальна характеристика.
44. Сонет в історії світової літератури. Різновиди сонету.
45. Міжродові утворення: ліричне, епічне й драматичне в жанрі (загальна характеристика).
46. Байка як літературний жанр: визначення поняття, історія розвитку, основні ознаки, структура, різновиди.
47. Особливості жанру поеми, її типологія.
48. Балада як жанр середньовічної лірики й міжродове утворення. Провідні мотиви.
49. Співвідношення понять художній метод/напрямок/стиль/поетика в сучасному літературознавстві.
50. Поняття «літературний стиль», стилетвірні чинники, носії стилю. Індивідуальний стиль письменника.
51. Бароко як літературний напрям. Бароко в історії української культури.

52. Класицизм як літературний напрям: передумови появи, особливості розвитку, змісто- й формотвірні складові.
53. Сентименталізм: концептуальна основа, тематико-проблемний комплекс, поетика.
54. Романтизм як літературний напрям: концепція персонажа, конфлікти, вплив романтизму на національне самоусвідомлення.
55. Натуралізм як літературний напрям: загальна характеристика.
56. Реалізм як літературний напрям: передумови, час і місце появи, провідні конфлікти, проблеми, концепція персонажа, провідні жанри.
57. Модернізм: загальна характеристика художнього методу.
58. Символізм: світоглядна основа, історія розвитку, провідні мотиви, основні жанри.
59. Імпресіонізм як літературний напрям: історія розвитку, провідні мотиви, основні жанри.
60. Експресіонізм як літературний напрям: передумови появи, особливості розвитку, змісто- й формотвірні складові.
61. Літературний процес, традиції й новаторство. Стилізація, пародія, епігонство, алюзія, ремінісценція.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПІДГОТОВКИ

І. Визначте серед запропонованих прикладів засоби лексичної виразності, тропи:

1. Божевільні машини.
2. Тріюлет.
3. Оксамитова спідниця.
4. Ідуть дощі.
5. Молоко побігло.
6. Безкрила тьма.
7. Сонце впало на землю.
8. Ведмежий суд.
9. Піїт.
10. Розхристаний місяць.
11. Дочка Прометея.
12. Час летить.
13. Рожева помада.
14. Метафора.
15. Юнкер.
16. Гримить Щедрин по Росії.
17. Знай, твоє, Кобзарю, поле
Од межі і до межі,
Поле пишне, а не голе
Займуть діти не чужі (Г. Чупринка).
18. Alma mater.
19. Гомоніла Україна.
20. Тисячоголосий крик.
21. Ясне небо.
22. Рать.
23. На столі стояла порцеляна й кришталь.

24. Сходить сонце! (Г. Чупринка).
25. Вдягнути золото.
26. Терновий вінок.
27. Святий Грааль.
28. Святий грішник.
29. Сюжет.
30. Прометей.
31. Читаю Нечуя-Левицького.
32. Свита.
33. Мушкет.
34. Вітер-срібнокрил.
35. Читалка.
36. Безтурботні дні.
37. Плакали хмари (Г. Чупринка).
38. Дзвенить повітря, мов кришталь,
Мов чаша, вщерть налита трунку... (О. Лан)
39. І день іде, і ніч іде... (Т. Шевченко).
40. А ворог наступає і сміється (Д. Павличко)
41. А місто Кия в пам'яті моїй
Летіло понад степову гілею,
Як блискавиця в хмарі грозівій (Д. Павличко).
42. Голгофа.
43. В сонце цілять стріли-трави,
сонце – в трави й буйний ґрунт (В. Чумак).
44. All right.
45. Налийте мені чашку.
46. Синьоокий день / сумує в улицах (О. Лан).
47. Мрійновтома (В. Чумак).
48. Гарячий сніг (Ю. Бондарев).
49. Той, що не проти ночі згадувати.

50. Вітер з гаєм розмовляє,
Шепче з осокою... (Т. Шевченко).
51. Сумління – річ тендітна і марка.
Вже дехто з нього й пилу не стирає.
Маркові що? Є скрипка у Марка.
Де хтось би плавав, а Марко заграє (Л. Костенко).
52. Спиная його темно-синього піджака теж утілює байдужість і зарозуміння
(Р. Полонський).
53. Хлопчик-з-мізинчик.
54. Ви пан, а я сирота; ви багатий, а я бідна; ви возний, а я простого роду...
(І. Котляревський).
55. Чорний степ на виднокрузі (Г. Чупринка).
56. У кімнаті густіли мовчання й сутінки (Р. Полонський).
57. В гудінні бджіл тремтіння сонця... (В. Чумак).
58. Дюймовочка (Г. Х. Андерсен).
59. Жорстоке милосердя (Ю. Мушкетик).
60. Мій сад зайнявся, мов пожежа (О. Лан).
61. Вітре буйний, вітре буйний, / Заглуши ти сум отруйний... (Г. Чупринка).
62. Будинки весело зустрічали новий день.
63. Криві турецькі ятагани / Ще свідчать тут про смертні рани... (Г. Чупринка).
64. Головою ризикую.
65. Втомилось дерево (І. Жиленко).
66. Ніч цілющою росаю
Над трояндою-красою
Сипле каплі-діаманти... (Г. Чупринка).
67. ...Усміхається проміння срібним жалем на вікні (В. Чумак).
68. Столітня мить в тисячолітній драмі (Р. Лук'янчук).
69. В соняшника були руки і ноги... (І. Драч).
70. Пісок струмочками збігав униз, лягав коло ніг крихітними дюнами
(Р. Полонський).

71. І море розчавленої грязюки (Р. Полонський).
72. Червона плахта.
73. Музика б'є в обличчя, мов зле птаство (Б.-І. Антонич).
74. Ранкове повітря нагадує студену воду в джерелі (Р. Полонський).
75. Під ногами співає сніг (Р. Полонський).
76. Джура.
77. Схилені чорні соняхи, мов спалені сірники (В. Терен).
78. Барабан котла схожий на збільшений у сотні разів газовий сифон (Р. Полонський).
79. ...Степ дримає. Степ затих (Г. Чупринка).
80. Вартовий штовхнув Петра гвинтівкою в лікоть. І в цю саму мить очі, стальні, сірі, мертві очі медузи і рудий клинок бороди почали наближатись до нього (І. Дніпровський).
81. У листопаді з сумної черешні скрапають кров'ю останні листки (В. Забаштанський).
82. Ген за лісом, за морем / Щастя билося з горем (А. Малишко).
83. Хай тополі, немов захмелені, / Вічно хиляться над долинами... (А. Малишко).
84. І спить село (О. Лан).
85. Ненависть і любов,
  мов дві сестриці... (О. Лан).
86. Сом поважний, як туча, / Спишу вигнув горою (А. Малишко).
87. Новорічна наша ніч стелеться у часі мозаїкою вражень (Р. Полонський).
88. Ой напій коня, / каре оченя, / Сизокриле голуб'ятко... (А. Малишко).
89. Далі неозорі (А. Малишко).
90. Осінні вечори прозорі, як янтар, / У запашнім меду та у задумній втомі (А. Малишко).
91. Сонце рожевим колесом викочується на старт... (Я. Шутько).
92. Важкі вітри не випили роси, / Черлені трави бродять буйним соком, / І вдалині під обрієм високим / Лугів осінніх теплі голоси (А. Малишко).

93. Бузкове небо так низько, що з нашої ялини його можна було б дістати рукою (Р. Полонський).
94. Тягнуться голови й руки на його підтримку.
95. Persona grata (М. Коцюбинський).
96. Спить-дрімає синє море... (Г. Чупринка).
97. ...Я не вбогий, я багатий... (М. Вороний).
98. Дві хмарки хвилясті в прозорій блакиті / Назустріч одна одній тихо плили... (Леся Українка).
99. Тихий берег понад морем / Темна нічка обіймає (П. Куліш).
100. Безмежнеє поле в сніжному завою... (І. Франко).
101. ...ніч очерети зове у гості... (А. Малишко).
102. Хвиляво-розлогі ширі степові (В. Чумак).
103. Спи, поет, / В німій нетопленій каюті, Вітри, як діти на розпутті, скимлять, зриваючися в лет (А. Малишко).
104. Весною фіалки в гаях розцвітають / З таким дивуванням в очах (О. Олесь).
105. І сонце прозорим медом / Точилось по листю трав (В. Свідзинський).
106. Ми йдемо, і шепочуть віти, / Між будинків вітер літа... (П. Филипович).
107. Тоненькі шибки скрикнули теж і задзуміли жалісним, журним дзумінням. Вулиця прошуміла і стихла. Здалось обом: в раптовій тиші зрадницька центральна вулиця почала свій людодський сніданок (І. Дніпровський).
108. Кленова алея простягла свої обидві руки – до самого города хапає піших і кінних, пхає весь рух і дзвін усе в своє горло, ковтає голодно, бистро, а десь біля станції чавкотить і гуде її шлунок (І. Дніпровський).
109. Вечір біг назустріч втікачам, бивсь їм об груди і одлітав за спини (І. Дніпровський).
110. Моя гріховнице пречиста... (Д. Павличко).
111. Ця людина скидалася на європейського горобця, що взимку нахорохорився від морозу і став схожий на сіру кульку (Р. Полонський).
112. Золоте ябко (Д. Павличко).

113. Червоним великим колом заходило сонце (С. Васильченко).
114. ...Петро стояв на трибуні. Ліс рук простягнувся до нього. Одні руки плескали в долоні, другі підкидали його догори. Петро сміявся і кидав ногами. Враз він помітив, що руки щезли, і він летить стрімголов. Він скрикнув і впав м'яко на землю (І. Дніпровський).
115. Я [не] домучив другої чашки й собі вибіг (С. Васильченко).
116. Вечірнє сонце полум'ям червоним / На кожному вікні малює мак (С. Чернілевський).
117. ...у штабній кухні мигали білі хустки... (І. Дніпровський).
118. Трамвайні рейки на морозі
шипіли, мов ужі (О. Лан).
119. Сум лебединоного вечора (І. Дніпровський).
120. У вулиць є свої обличчя,
Свої традиції,
свій дух... (О. Лан).
121. Запашне і ласкаве повітря, як запах з дитячих голівок, іде від осінніх ланів (І. Дніпровський).
122. Великий Каменяр.
123. ...Розпач і надія. Ніжність і кров (І. Дніпровський).
124. Місяць ясний.
125. Очі карі не дивились замислено вже (С. Васильченко).
126. Кучеряві монастирські акації цвіли саме і пахли страх як (С. Васильченко).
127. Її очі широкі, блискучі, шлють / Смертоносні стріли, І в кайдани кують,
і на муки беруть / Тих, кого полюбить захотіли (І. Франко).
128. Місто вмерло (М. Івченко).
129. А церква, наче зіронька в небі, сяє-сяє в гущавині. Убік попід вигоном долина побігла. По той бік долини гай зеленіє, то в долину збігає, то в поле вискакує, що жовтіє проти сонця за ним. А там далечінь... (С. Васильченко).

130. Землі дзвонять (М. Івченко).
131. Плачте, конвалії, плачте:
Сонце вмирає на башті (В. Чумак).
132. Повна палуба люду – чоловіки, жінки – екіпажі, коні, і... мій білий, мій ясний капелюшок!.. Вона, Янка, мабуть, пізнала мене, стає на приступку тачанки – і... махає до мене рукою (І. Дніпровський).
133. Віддаюсь безбережним полям... (В. Чумак).
134. Півсотні винтовок цілить в німий пароплав. Я піднімаю обидві руки і – винтовки спускаються... Дивлюся на дим пароплава – він чорний, густий – тягне шию свою до румунського берега (І. Дніпровський).
135. Не послухати капітана – битиме, битиме по-воєнному; а помагати капітану, то мій приятель, пан Шпак, як пійма, та як заїде у харківську губернію (*показывая на правую щеку*), а відтіля та у рожественський уїзд (*показывая на левую щеку*), та кинеться (*схватив себя за волосы*) у волосне правленіє, та (*нагнувшись к земле*) потягне у нижній земський суд, та нагодує буханцями (*показывает, как будут бить по бокам*), а далі на закуску ще товчениками припоштує, так тогді зовсім біда бідному Шельменку! (Г. Квітка-Основ'яненко).
136. В живуче тіло мертвая душа вступає знов (Є. Маланюк).
137. І завтра ж я мушу палити в місто, в ворога, у мирного мешканця, у тому числі в моїх кривих, в мою маленьку ляльку (М. Івченко).
138. Село тепер так розкладається, вироджується (М. Івченко).
139. Ольга Петрівна стоїть в коридорі і дивиться вслід мені, і здається схожою на якусь хитру звірину, яка знає напевне, що її не впіймають (М. Івченко).
140. Засмутив Стефаник.
141. Сніг був свіжий, мов ранок. Він не рипів і не припалював морозом підшви, а стелився під ноги тополиним пухом (Р. Полонський).
142. Працівники пера.
143. Спокійного сну вам, карі оченята! (С. Васильченко).
144. Березень навалює в один казан дощів і снігів, ожеледей і мокрих завірюх,

розводить все це ріденьким сонцем і перемішує холодними вітрами
(Р. Полонський).

145. Де вечір, як музика, тане (М. Рильський).
146. Якась тінь в тім сяйві з'явилась, / Легка, блакитна, прозора і така
невиразна, як мрія (Леся Українка).
147. Між горами старий Дніпро, неначе в молоці дитина (Т. Шевченко).
148. Козак молоденький.
149. Ой ти, дівчино, з горіха зерня... (І. Франко).
150. Глуха тривога стукає в серце, наче хоче туди увійти (М. Коцюбинський).
151. Ясні зорі.
152. Читала Ліну Костенко.
153. Так ніхто не кохав. Через тисячі літ лиш приходять подібне кохання.
В день такий розцвітає весна на землі (В. Сосюра).
154. І все, куди не йду, холодні трави сняться... (В. Сосюра).
155. Кінь вороненький.
156. Веселий цвинтар (В. Стус).
157. Вона одна колосозерна, / В святій молитві Кобзаря (В. Калашник).
158. Борислав сміється (І. Франко).
159. Той, що греблю рве (Леся Українка).
160. Живий труп.
161. Весна знайома зелені руки підійма (О. Гончар).
162. Мляво падав посмертний сніг (Є. Маланюк).
163. Осміхнувсь із неба місяць (П. Куліш).
164. ...і утома, / Мов млинове каміння, тисне грудь... (І. Франко).
165. Червоним золотом сіяє / На заході гаряче сонце... (К. Білиловський).
166. За тихим степом тліють вечори (А. Малишко).
167. Ясне сонячне проміння / золотим дощем спадає (Леся Українка).
168. –Viglietto dolce! – коло мене мова (А. Кримський).
169. Гуде копальня. Вагони, кліті.
Прокольні штреки. Квершлаг і орт.

І людські тіні. І нерозлітний
важкий гарячий шум робот (Май Дніпрович).

170. Моїй не моїй (І. Франко).
171. Одцвіла давно весна (Г. Чупринка).
172. Каламутні, затьмарені ранки.
Навколо безкраї сніги (С. Бен).
173. Сонний ставок, наче криця, блищить (К. Білиловський).
174. Рахманних піль запахли чебреці, / Упала синь в захмарені калюжі...
(А. Малишко).
175. Шумує, хвилюється море, / І сріблом воно виграва... (Х. Алчевська).
176. Сонце грало на сопілку, / грало липко на сопілку – / ліденцеву
(М. Хвильовий).
177. Немов метелик полум'яний, / на кущ тернини сонце сіло (Б.-І. Антонич).
178. Усміхнені, штудерні тріолети, мов лід холодні, кажуть нам даремно,
вмовляють, що любов – це річ неземна (Б.-І. Антонич).
179. Хати відпочивають, розхиливши двері, – всередині гуляє темна сутінь
(В. Шевчук).
180. І зашуміло під вікнами море сухого листя... Море плачу, море сліз...
(С. Васильченко).
181. Безграничная тривога (І. Франко).
182. Епічний вечір починає владу, / і синій, вічний сніг лопоче таємниче
(Б.-І. Антонич).
183. По шляху біжать жваві струмочки – крутяться, підстрибують, танцюють,
весело про щось буркочуть (С. Васильченко).
184. Тільки сорочки захурчали на піч (С. Васильченко).
185. Безрукі пні подовжені на тіні / сплять кремезні, / і місяць – цар червоний
чорної країни / півсну, / вдягнувши хмару, мов бобровий плащ, / ширяє в
безмір (Б.-І. Антонич).
186. Повіяли вітри буйні, / Да над синім морем... (В. Забіла).
187. Через вікно на добраніч моргають мені здалеку зорі... (С. Васильченко).

188. Долоні пальм покірних до плеяд звелись / в журливій просьбі, / щоб їх не мучив вічний вітру поспіх (Б.-І. Антонич).
189. А десь за ланами гомонів, затихаючи, грім, немов той суворий тато, що навідався додому, зашумів, обмив своїм дітям залякані й заплакані лица, обдарував усіх гостинцями й пішов собі, буркотаючи, геть, добрий і суворий, і все зеленіло, цвіло й осміхалося услід йому (С. Васильченко).
190. Вирують вулиці – скажені каруселі (Б.-І. Антонич).
191. Розбіглись вулиці урозтіч
і заломились вдалині (О. Лан).
192. Годинник сонця квітам б'є години... (Б.-І. Антонич).
193. Падають
Зерна
Кришталевої музики (П. Тичина).
194. Пішла хвиля, аж засвистіла, по ланах засохлого жита (С. Васильченко).
195. Розгорнулась земля, наче книжка (дороги, дороги, дороги)
(Б.-І. Антонич).
196. Хтось постукав в моє серце... (О. Олесь).
197. Золотоморе (Б.-І. Антонич).
198. Відштовхуємо землю, наче м'яч (Б.-І. Антонич).
199. Очі боязко одлинуть далеко-далеко, потім знов підпливуть до самого лица, осміхаються, як до свого (С. Васильченко).
200. Хай, розгорнувши строфи, наче крила, наступає пісня!
(Б.-І. Антонич).
201. І відразу тоненько-тоненько заговорила у чийхось руках скрипочка, як засміялась... (С. Васильченко).
202. Це вгорі, а внизу... (С. Васильченко).
203. ...блідий, пощерблений серп місяця – розп'ятого Христа (М. Куліш).
204. Ввесь світ захворів на астму! Астма душить увесь світ! Він харчить і давиться. Його серце банк, всесвітній банк – ось-ось лусне (М. Куліш).
205. В сувоях тиші сплять долини, / де мох задуми й мох імлі, / аж скотиться

стозерна диня / на лопуховий ранку лист (Б.-І. Антонич).

206. Здається, весь світ без вогника, – приречено говорить старий Граса (М. Куліш).
207. О, який великий, жахливий розлад у світі! Вічний розлад у світі! ...
І світ, як опрічна камера, і я на ньому, як ув'язнений за суворою
ізоляцією (М. Куліш).
208. Мов стара срібна підкова в розкопаній могилі, мутно сяє в хмарках місяць
(С. Васильченко).
209. Десь ліворуч золотим сірничком загорілася зірка (І. Дніпровський).
210. День за днем і ніч за ніччю
Безупинно час іде,
Поки людність в таємничу
Вічну Лету попаде (Г. Чупринка).
211. Північ чорна, наче вугіль,
попіл сну на очі сипле,
різьбить сріблом в довгі смуги
небо до землі прилипле (Б.-І. Антонич).
212. З долоні вітру, що прощався з нами, грудка / погаслої зорі упала, мов
дарунок (Б.-І. Антонич).
213. Затупали ноги, блиснули цигарки, – вершники скочили з коней
(І. Дніпровський).
214. В малій кімнаті стіни, наче руки,
тримають полохливу тишу в жмені.
Сіріють тіні просиво-зелені,
самітня свічка блимає зо скуки (Б.-І. Антонич).
215. Це сонце! Це ранкове, вічно молоде, завжди бадьоре сонце!..
(Б. Антоненко-Давидович).
216. Вкраїна мовчала, мовчала й мовчить (В. Чумак).
217. Мороз шаленим вовком скаче (Май Дніпрович).
218. Піаніно неохоче подавалось від свого рідного місця, воно сердито

гуло, чіплялось за кріселка, двірок, наче благало їх утримати його, не пустити з дому, і за його глухим, похоронним гулом позаду розтиналися невільні розкоти жіночого плачу, беспорядні благання й приглушені прокльони (Б. Антоненко-Давидович).

219. Дощ! Це ж він гнався за нами степом? А тепер під вікном, чуєш? Немов сотнями пальчиків стукотить тихенько, боязко, а ось... затарабанив нахабно, весело. Співають дерева. Чуєш? (М. Куліш).
220. Воли рогами сонце колють, / Аж з нього кров тече багряна. /
Зачервонились трави в полю – / це захід куриться, мов рана
(Б.-І. Антонич).
221. Я ніколи не стомлюся жити, / І життя мені не розлюбить. / Що було
гіркого – пережите, / Радості ж повік не пережить (Ф. Мицик).
222. Клени струшують чуби... (Л. Левицький).
223. В млі горить моя мета –
І гріховна, і свята (Г. Чупринка).
224. Ми мерці, але ще живі мерці (Мирослав Ірчан).
225. Заплакали дощі над світом посивілим.
Під вітром шелестять безлистяні кущі.
Поменшає тепла, і ляже білий килим.
Заплакали дощі (Ю. Стадниченко).
226. Енеус ностер магнус панус
І славний троянорум князь,
Шмигляв по морю, як циганус,
Ад те, о рекс! Прислав нунк нас.
Рогамус, доміне Латине,
Нехай наш капут не загине.
Пермітте жить в землі своєї,
Хоть за пекунії, хоть гратіс,
Ми дяковати будем сатіс
Бенефіценції твоєї (І. Котляревський).

227. Опівночі айстри в саду розцвіли...
Умились росою, вінки одягли,
І стали рожевого ранку чекать,
І райдугу барвів життя убирать... (О. Олесь).
228. Стояла я і слухала весну.
Весна мені багато говорила,
Співала пісню дзвінку, голосну,
То знов таємно-тихо шепотіла (Леся Українка).
229. Кілько вас тут є іршених, то аби-сте були свідомі: через оцес варінник я
на старця зійшов (М. Черемшина).
230. Знайомим звуком «хіхікнула» винтовка в чиїхось руках (І. Дніпровський).
231. Примружені жоржини (М. Вінграновський).
232. Ще прогримить останній судний грім
Над просторами неладу і зради
І виросте залізним дубом Рим
З міцного лона Скитської Еллади (Є. Маланюк).
233. Знервований мак (М. Вінграновський).
234. Коли ж діти Палестини / В край далейкий перейшли... (Г. Чупринка).
235. Офелію любив я.
Я так її любив, що й сорок тисяч
Братів, з'єднавши своєю любов,
Мою не здужали б... (У. Шекспір).
236. ...те, що звалось часом,
шукало всує береги, і над
Дніпром зійшло моє лице, й у світлі,
немов у клітці, очі яструбами
шугали, виривалися з-під брів
услід орді, ввігнавши в білу тьму (І. Римарук).
237. Над безлюдністю провулочків порожніх
Білий ранок опалево плакав (В. Еллан-Блакитний).

238. ...Я серце принесу розбите
І очі, виплакані в тузі,
І слово, жовчею облите (В. Еллан-Блакитний).
239. Світ який – ні краю ні кінця! (В. Симоненко).
240. Ганка рушила до печі і наставила долоні. Петро витяг хустку з кишені і м'ярко почав витирати їй обличчя. Під вогнем воно зашарілось і стало ніжне і добре. Вона хиталась. Глянувши на сидячу групу рухливих шоломів, вона повільно скинула черевики і наставила ноги до печі. Шоломи вибухли сміхом. Сміх дзвінками кільцями розійшовсь по землянці (І. Дніпровський).
241. Світе мій гучний, мільйонноокий,
Пристрасний, збурунений, німий,
Ніжний, і ласкавий, і жорстокий,
Дай мені свій простір і неспокій,
Сонцем душу жадібну налий! (В. Симоненко).
242. А жовта глина їсть твої стопи,
Але ти пестиш її, як дитину,
Схиляєшся і розчиняєш її, як хліб... (В. Вовк).
243. Пні стікають липким сонцем,
В'ялість несе міцно чаєм,
Море відгонить лусками риб.

Часом б'є просто з неба дощ
Ритми негритянського бубна,
Проходить наскрізь ліп'янки,
Кривавиться стежка жилою (В. Вовк).
244. Я не знаю, чия рука колише
Цю сіть, до спочинку розп'яту,
Де берег, як біле марево.

Час цідить пісок з долоні в долоню,

І смерть може стукнула легко об шибу
Гілкою чорних акацій (В. Вовк).

245. Нерозвійно нагусла над мокрим вікном

Осліплених днів каламуть.

Речі спокійно живуть,

Не зринають гіркі слова,

І сіріє печаль моя,

Як під льодом трава (В. Свідзінський).

246. Зітхнуло сонце. Повіяв подих

Тиші великої (В. Свідзінський).

247. ...потому діда стала доймає спрага, він перехилив у себе бочку
з дошовою водою (В. Дрозд).

248. Будинки, як кораблі в затишній бухті, готувались в далеку дорогу, диміли
і тихо пливли в прозорім синім тумані. Спочатку тікавши кудись, вони
зупинились, подумали і пішли назустріч до спійманих (І. Дніпровський).

249. Темними ріками

Ніч тече по долинах,

Прудко біжить по зворах,

Мутно піниться на косогорах (В. Свідзінський).

250. Мов та лілія ніжна і біла,

Що росте на дзеркальній воді,

Так і ти в моїм серці зацвіла,

Пелюстки розгорнула бліді (Д. Загул).

251. Ніч... а човен – як срібний птах!.. (Є. Плужник).

252. Це вже не сон – це вже весна

Безсонна бродить, як мана.

Здираю з серця сну шкарлуцу

І в небо сиве серце пуцу –

Хай сивим жайвором зрина!.. (І. Драч).

253. ЛЕБЕДИНИЙ ЕТЮД

Ты белых лебедей кормила,
Откинув тяжесть черных кос... (В. Брюсов)

Одягни мене в ніч, одягни мене в хмари сині
І дихни наді мною легким лебединим крилом,
Хай навіються сни, теплі сни лебедині,
І сполоха їх місяць тугим ясеновим веслом.

Зацвіте автострада доспілими гронами,
Змиє коси рожеві в пахучім любистку зоря.
З твого чистого ставу між лататтям та Оріонами
Ти лебідкою плинеш у безкресі мої моря.

Одягни мене в ніч, одягни мене в хмари сині
І дихни наді мною легким лебединим крилом.
Пахнуть роси і руки. Пахнуть думи твої дитинні.
В серці плавають лебеді. Сонно пахне весло (І. Драч).

254. Та вже мороз – хитрющий білий котик –
На лапках ходить, мов коло гріха (І. Драч).

255. Ми чуєм трав зелений крик,
Дощів задумані рефрени,
Це травень, вічний єретик,
Так з-під землі бомбить зелено
На рівні вічних партитур! (І. Драч).

256. Нехай речі спокійно живуть
Під глухою корою мовчання.
Ні вечірня зоря, ані рання,
Ні з далеких, ні з близьких доріг
На мій забутий поріг
Милого голосу не приведуть (В. Свідзінський).

257. ...дядько... хлюпався, мов горобець, у ложці води... (В. Дрозд).

258. Біль вмира
У грандіознім сонцетанці,
В космічнім клекоті тортур!.. (І. Драч).
259. Матовим сріблом білють дахи на будинках,
Тіні різкі вирізняють балкони, тонкі балюстради,
А кипариси між ними здаються високими вежами замків;
Листя широке магнолій, важке, нерухоме,
Кованим сріблом здається... (Леся Українка).
260. Глянь, моя рибонько, – срібною хвилею
Стелиться полем туман;

Гай чарівний, ніби променем всипаний,
Чи загадався, чи спить? (М. Старицький).
261. Небо незміряне всипано зорями –
Що то за божа краса!
Перлами-зорями теж під тополями
Грає перлиста роса (М. Старицький).
262. Давно занесли уже хвилі
У море безодне наш рай (М. Старицький).
263. ...Коли епітет б'є стрілою
У саму щонайглибшу суть,
Коли дорогою прямою
Тебе метафори ведуть,

Коли зринає порівняння,
Як з моря синього дельфін:
Адже не знає він питання,
Чом саме тут зринає він!

Слова повинні бути покірні
Чуттям і помислам твоїм,

І рими мусять бути вірні,
Як друзі в подвигу святім (М. Рильський).

264. Ключ у дверях задзвенів. Самота, працювита й спокійна,
Світить лампаду мою і розкладає папір.
Вбога герань на вікні велетенським росте баобабом,
По присмерковій стіні дивний пливе корабель (М. Рильський).

265. Хмари дибились волохато,
Місяць в небі петляв, мов кіт,
Вихор всівся на сіру хату
І закручував стріху в зеніт (В. Симоненко).

266. Говорю я з тобою мовчки,
Тиша хмарою проплива (В. Симоненко).

267. МАЛЕНЬКІ СОНЦЯ

Минула ніч, і сонце білогриве
Несе на тросі огненному день,
І блискітки, швидкі та метушливі,
Стрибають на асфальті де-не-де.

Мовчать каштани, стомлені і мляві,
Та ось під них, у царство тишини,
Ввірвалися чорняві і біляві,
Блакитноокі дочки і сини.

І вже каштанам ніколи дрімати,
І сонце не надивиться згори
На їх носи, рум'яні і кирпаті,
На витівки, на ігри дітвори.

І небо теплотою глибиніє,
І радість наливається в серця –
Сміються, бігають, пустують, мріють

Малесенькі замурзані сонця (В. Симоненко).

268. Виходжу в сад, він чорний і худий,
йому вже ані яблучко не сниться.

Шовковий шум танечної ходи
йому на згадку залишає осінь.

В цьому саду я виросла, і він
мене впізнав, хоч довго придивлявся.

В круговороті нефатальних змін
він був старий і ще раз обновлявся (Ліна Костенко).

269. Струшується сад, як парасолька (Ліна Костенко).

270. Місто шумить. Люди шумлять (Г. Чупринка).

271. Це долі нашої смутний узор,
Це нам пересторогу півень піє... (М. Зеров).

272. Мене ізмалку люблять всі дерева,
і розуміє бузиновий Пан,
чому верба, від крапель кришталева,
мені сказала: «Здрастуй!» – крізь туман.

Чому ліси чекають мене знову,
на щит піднявши сонце і зорю.
Я їх люблю, я знаю їхню мову.

Я з ними теж мовчанням говорю (Ліна Костенко).

273. Лилась пожежі вулканічна лава,
стояли в сивих кратерах сади.

І захлиналась наша переправа
шаленим шквалом полум'я й води.

Був білий світ не білий вже, а чорний.

Вогненна ніч присвічувала дню (Ліна Костенко).

274. Дядько так захріп, що в радіусі кілометра з вікон посипалися шибки,
сусідні будинки перехнябилися, стовпи радіомережі ламалися, мов

сірники, з дерев осипалося листя, а край лісу над глинищем провалився в стрижень, і від того лиха на Солом'янці ранньої осені була велика повінь (В. Дрозд).

275. На конвертики хат літо клеїть віконця, як марки (Ліна Костенко).

276. «Цавет танем!» – як кажуть,

прощаючись, вірмени.

Твій біль беру на себе. Печаль твоя в мені (Ліна Костенко).

277. Шипшина важко віддає плоди.

Вона людей хапає за рукава.

Вона кричить: – Людино, подожди!

О, подожди, людино, будь ласкава.

Не всі, не всі, хоч ягідку облиш!

Одна пташина так мене просила!

Я ж тут для всіх, а не для тебе лиш.

І просто осінь щоб була красива (Ліна Костенко).

278. Он Свиридового батька як розкуркулювали, так ціле село баракхло тягло (Л. Коваленко).

279. У всі кінці гадюками
розлізлися рельси... (Гео Шкурупій).

280. Ах, життя моє – кругле, як м'яч,
Пружне й палюче – як любов (М. Йогансен).

281. І піють півні на путі,
І кличуть віковичним зовом (М. Йогансен).

282. Добридень, місто – синя казко
моїх ясних дитячих днів! (Май Дніпрович).

283. І над плахтою картою полів,
Що міцніше, що солодше сниться
В ніч любови, край останніх снів
Народилось сонце – полуниця (М. Йогансен).

284. Заячий вечір. Сніг.

Ах! Блакитна стеле суніч
І лягає, як стомлений синій китаєць,
З-поза сосонок

звірених ніг,

Із забутих

дитячих книг

Знайомий з'являється заєць.

Заяри, заялини, заячмінь

замаячить

заяча

тінь (М. Йогансен).

285. Спи, сину мій тоненький, на ясній,
На соняшній долоні (М. Йогансен).

286. В березні міліціонер свистав,
У воді шумів трамвай і плавав
Межи рейок вечір і не знав,
Як уранці народяться трави.

Стала хмара у вікні – агов,
Агов, хмаро, підожди хвилину.
Всяка хмара в березні – любов,
І від мене і до неї лине (М. Йогансен).

287. Поля синіють вечорами,
Ріка говорить з берегами,
І так таємно
На небі білії намети
Димлять:
– Вечеря вариться борам.
Все ближче, ближче вечір суне,
Все нижче плачуть трави-струни.

Тихо й темно

Бори-поети

В хмарах сплять (М. Йогансен).

288. Я вас люблю, як сіль свою Сиваш,

Як ліс у грудні свій листок останній (М. Вінграновський).

289. Ціле село оці руки зодягали, бо робили. Ночі не спала – пряла та ткала, бо
все берегла... для вас напасалася... (Л. Коваленко).

290. Рожева тінь сховається в кутках.

І в безбережнім, фіалковім морі

Потонуть села, хутори, дороги... (С. Бен).

291. Чорніє повітря... Шляхи засиніли,

Гойднулися квіти пахучими снами,

Натомлені села вечеряти сіли

Під грушами, вишнями і небесами.

І, тихий туман пригорнувши до себе,

Вечеряє поле піснями з долин,

Над селами й полем вечеряє небо,

Вмокаючи в ріки хлібини хмарин.

І серце вечеря своїм сподіванням,

І думка-порадниця мріями свіжими,

Вечеряють очі просторами ніжними,

І губи вечеряють чистим мовчанням (М. Вінграновський).

292. На крило небокраю сіла хмара

в червоній хустині

І задумалась, тиха, над краєм землі (М. Вінграновський).

293. Коли засне, немов дитя шалене,

Глибоке місто неспокійним сном,

Вона приходить здалеку до мене

І шелестить до мене під вікном.

Щоб повертався я на Україну
Плугами чорнокрилими орать,
І тополята в полі поливать,
І поливати землю тополину... (М. Вінграновський).

294. ...і заспіваєш гімн життю – мовчанням уст (Б.-І. Антонич).

295. Люблю лежати в білій тіні стель
і слухати, як ростуть годинники
і як меблі пускають коріння
у вовняний гумус килимів (Ю. Тарнавський).

296. Сидить у кріслі старий чоловік,
а його шкіра, як соняшник,
слідуює за сонцем, що постійно втікає,
як кіт, який не хоче, щоб його погладили (Ю. Тарнавський).

297. І кличе радісний простір.
Співають води у затоці (Ю. Клен).

298. Арфами, арфами –
золотими, голосними обізвилися гаї

Самодзвонними:

Йде весна

Запашна,

Квітами-перлами

Закосичена.

Думами, думами –

наче море кораблями, переповнилась блакить

Ніжнотонними:

Буде бій

Вогневий!

Сміх буде, плач буде

Перламутровий...

Стану я, гляну я –

скрізь поточки, як дзвіночки, жайворон як золотий

З переливами:

Йде весна

Запашна.

Квітами-перлами

Закосичена.

Любая, милая, –

чи засмучена ти ходиш, чи налита щастям вкрай.

Там за нивами:

Ой одкрий

Колос вії!

Сміх буде, плач буде

Перламутровий... (П. Тичина).

299. І стежив я, і я веснів:

Акордились планети (П. Тичина).

300. Ліс мовчав у смутку, в чорному акорді (П. Тичина).

301. Застібнулось на всі гудзики небо.

Урізало скибку місяця на прогулянку (П. Тичина).

302. З кохання плакав я, ридав.

(Над бором хмари муром!) (П. Тичина).

303. Мовчать далекі села.

В могилах поле мріє (П. Тичина).

304. Не дивися так привітно

Яблуновоцвітно (П. Тичина).

305. Чорно́зем підвівся, і дивиться в вічі,

і кривить обличчя в кривавий свій сміх (П. Тичина).

306. Заслабло місто: кашель, кров (П. Тичина).

307. Крапнув щось дощ – і всі асфальти

у висипному тифі... (П. Тичина).

308. Грати Скрябіна тюремним наглядачам –
це ще не є революція (П. Тичина).
309. Котяться вулиці, вицокує в темі тротуар (П. Тичина).
310. ...дах над дахом аулиться, котяться
вулиці... (П. Тичина).
311. Одне лише вітрило мрітне
У мрінні моря мáревен... (П. Тичина).
312. Вночі люблю дивитися, як креслять
Засинений осінній небосхил
Падучі зорі, – наче сіє тесля
Сріблясту тирсу з-під огнистих пил... (Є. Плужник).
313. Так, як в казці, в чарівному колі,
Спить будинків неприступний ряд... (О. Теліга).
314. Хоч на вулиці зимно і сніжно,
Хоч шумить надокучливе місто,
Я зберу обережно і ніжно
Всі ці згадки в безцінне намисто (О. Теліга).
315. Десь, цілком недалеко, засліплює світло,
Десь ридають трамваї і мучаться авта,
Але тут, в синіх сутінках, тиша заквітла,
А за сонними вікнами блимає нафта (О. Теліга).
316. В біблійних теренах полян
Заплутались іржаві ниті, –
Сивизна ранньої блакиті
І багреці жовтневих ран (Олекса Слісаренко).
317. УОТ УІТМЕН
Я чоловік.
Такий звичайний, що аж смішно –
Ріка кришталева у смердючих берегах,
Віки

Шелестять надо мною крилами. Тремтіння і жах
Перетоплюю на сміливість у своїх гамарнях,
Слухаю шуми вітру, машин і дихання коханої
жінчини;

Бачу хмари, землю, димарі, звірів і людей;
Мацаю речі, нюхаю запахи:

Я такий звичайний, що аж смішно.

І день мій розцвітає, як лотос (Олекса Слісаренко).

318. Верби гойдалися над ставом і тихо дзвонили в повітрі.

М'яко котилися хвилі над полем у злотому морі... (О. Влизько).

319. Наша зброя – гартований кортик,

Наші думи – морський бурецьвіт,

Наше серце – у чорному порті,

Де цвіте антрацит! (О. Влизько).

320. Сам він постріляний вирвавсь вночі із-під «стенкі» і тепер мертво
бездумно підносив нагана під лоба і так само байдуже ховав його
в кобуру блідими аж білими пальцями. Розхристана кожанка являлась
нежданно, як літучий голандець. Голос його летить як з труби,
розсипаючись вгорі хрипкою Спіраллю (І. Дніпровський).

321. І однаково сонце б'є

у чужі серця

і моє (О. Влизько).

322. Чуєш, брате,

як – од ребер –

серце –

золотим м'ячем із

грудей

плигає шкереберть,

загубивши

всяку чемність!? (О. Влизько).

323. Душа обважніла, як жорна,
В полоні страшного і злого.

Земля благодатна і чорна
До решти знесилила ноги (О. Ольжич).

324. Вилазить місяць, як полтавський книш,
з-за хмари, як із печі... (Н. Лівицька-Холодна).

325.   ДОЩ

Дощ мав прийти коло восьмої,
а прийшов о десятій,
тонкими пасмами дрібноросяно

впав коло хати.

А жінка чекала напружено,
виглядаючи кожну краплю.

І стогнали сосни так тужно,
що жінка заплакала (Н. Лівицька-Холодна).

326. Небо знов молоде й блакитне,
Лютий спить непробудним сном,
А весна усміхнулась квітнем,
Яснооким малим пустуном (Н. Лівицька-Холодна).

327. Такий похмурий вечір нині,
кривавий захід знов мовчить,
і западає тінь в долині,
і вітер з півночі шумить.
А потім прийде ніч-старчиха,
протягне руку під вікно... (Н. Лівицька-Холодна).

328. Сміхострумки (М. Семенко).

329. Повідь возів вщерть сповнює вулиці. Вулиці раді возам – вони ще їх хочуть хоч трохи затримати – вони кричать до їх з вікон – вони теж беруть участь – од них сьогодні багато залежить. Вони вужчі сьогодні,

ніж завжди. Сьогодні вони живуть повним серцем. О, вони активні сьогодні. Сьогодні вони движуть свою активність за місто, поширили вплив свій до самої станції – цілу добу вони будуть держати в своїх обіймах вокзал. До ночі вони зітруть всі сліди, заховують всі тайни і, нерозгадні, стиснувши зуби, чекатимуть (І. Дніпровський).

330. Шуміло місто, гуділо в огнях
Блискучих реклам, вокзалів (М. Семенко).
331. Як плакала чайка під сонця промінням
Як гралось проміння на смілім крилі
І тоне повітря у просторі синім
Заплутуєсь вітер у жовтім брилі (М. Семенко).
332. Спить село
В лінощах (М. Семенко).
333. Без сонця жити я не хочу
Стерпіть не можу я холодних ліхтарів
Я сонцекров люблю і в крові сонце
І знову сонце в кровофарбах малярів (М. Семенко).
334. ...в тумані – фантазоцирк (М. Семенко).
335. Від болю сонце скорчилось і в'яне... (М. Драй-Хмара).
336. Ласкавий серпень. П'яне сонце
Диктує ще яркі слова (М. Драй-Хмара).
337. Люблю слова ще повнодзвонні,
як мед, пахучі та п'янкі,
слова, що в глибині бездонній
пролежали глухі віки.
- Епітет серед них – як напасть:
уродиться, де й не чекав,
і тільки ямби та анапест
потроху бережуть устав... (М. Драй-Хмара).

338.

ЧУДО

Задушливе повітря, камінь, мури
(все це позаду, мов кошмарний сон)...

Крислатих кленів юний батальйон
вгорі вже стеле світлі шевелюри.

Дуби біжать з гори, мов буйні тури...
Обабіч сосни – цілий храм колон
(а в небі тільки смужка – синій льон, –
і ледве мріють золоті бордюри).

І враз прорвалось смоляне шатро:
який розгін! Блищить, як змій, Дніпро,
на обрії – казкове Межигір'я...

Під ним димує сиза оболонь...
А над мостом піднялося сузір'я, –
зайнявсь Поділ. Огонь, огонь, огонь... (М. Драй-Хмара).

339.

Блакитний мед до уст прилип,
душа – метелик колекційний,
приколена натхненням до небес.

Антени... ах! Цікаво... ах!
блукав і там над містом місяць (М. Хвильовий).

340.

Над бараками ліхтар примружив своє старече око, засльозився, з сумом
дивиться на провалля. Біля города присіли бараки, а далі ховаються
провалля, де навалено сміття з містких будівель, з помийних ям.
А цвинтар, що праворуч, зарився в стоси жовтого листя, і по коліна
загрузли могильні верби (М. Хвильовий).

341.

Село затихло: ніч коротка влітку,
І зморений косар спочити рад (М. Драй-Хмара).

342.

Звучить колона, як гобоя звук,

Звучить собор камінним Dies irae,
Мов ораторія голодних тіл і рук (М. Бажан).

343. Тебе ж я кохаю незмірно, безмірно!
На світі ніхто не любив ще так вірно! (Олена Пчілка).
344. Іду, й дороги переламані,
Гнучись, плазують із-під ніг (М. Бажан).
345. Б'є космогрудий кінь копитом на припоні (М. Бажан).
346. Біла соша, вирвавшись десь із-за товтрів і добігши до міста, понюхала
ближні будинки, на горбах кручко вигнула спину і полізла до обрію.
Коміни, як щогли казкових кораблів, тихо пливли вколо міста,
а над самою землею летіло підковою марево (І. Дніпровський).
347. Ліс зустрів мене як друга
Тінню від дубів крислатих,
Смутком білої берези,
Що дорожчий нам за радість,
Кленів лапами густими,
Сосни гомоном одвічним,
Срібним шемранням осик (М. Рильський).
348. Лягла на всьому вечірня втома.
Палає місто, мов дивний храм.
І розтинають ніч невагому
Квадратні очі віконних рам (В. Симоненко).
349. Ніч протовпитья, як п'яниця,
по кімнаті, по стінах шастає.
І мовчить, і мовчить (В. Стус).
350. Терпне рояль
під пальчиками дівочими,
і в воду
падає з кручі земля.
Шерхлі трави

вологі пасажі ловлять,

і стогін стихії

туманом важким облягло (В. Стус).

351. Мов синє оливо, залякле небо висить,
і череп місяця розбитий і безбарвний
упав на сніг, коли отари білих листів
в країну небуття вела зоря полярна (Б.-І. Антонич).
352. Блакитним квітом похилившись,
ліхтарня, мов лілея, в'яне,
і світ недійсний, тільки миші
ведуть шевців на місяць п'яних (Б.-І. Антонич).
353. І темне місячне ядро з твердої шкаралущі
вилускують долоні тиші, що усе загорнуть (Б.-І. Антонич).
354. Причалив човен сонця в пристань – у вікно на дубі
і кинув на прощання сім червоних весел.
Стовпи струнких тополь підперли небо (Б.-І. Антонич).
355. Поволі входиш в сон, немов вертаєшся в колиску,
перина моху на постелі лісу (Б.-І. Антонич).
356. В зелену ложку
листка бере калина дощ, мов юшку,
і п'є, і п'є, мов струмінь щастя жданий,
мов бризки сім'я, мов росу цілющу,
відкривши ягід гроно полум'яне,
як віяло червонопере гроно,
аж рветься дощ, як втятий посторонок,
і вітер звільнений вирує колом (Б.-І. Антонич).
357. Тріпочуться слова, мов бджоли на дощі,
вривається розмова, ледве розпочата,
спалахують думки й ховаються мерщій,
і погляд, мов метелик, ясний і крилатий (Б.-І. Антонич).

358. Та промінь сонця, мов стріла,
проколе слово і проріже камінь... (Б.-І. Антонич).
359. До ставу, що закрився гаєм,
ідуть дівчата хмари прати,
і вітер листя розгортає,
бо хоче сонце з вільх зірвати (Б.-І. Антонич).
360. Оце село у вільхах і ліщині,
де на дахах червона черепиця,
загорнеш, наче в плахту, в небо синє
та молодість загорнеш в таємницю (Б.-І. Антонич).
361. Мов черепицю із дахів,
зриває вітер зорі з неба (Б.-І. Антонич).
362. Біжучи мармуровими сходами, почував, як стрибали за ним радісні очі
мешканців цього похмурого високого будинку. Радісні очі бігли за ним,
кололи його в спину, плутались йому в ногах і намагались кинуть його
стрімголов у долину (І. Дніпровський).
363. Під прапором мідянолистих буків,
де сонце покотилось вогняним тарелем,
засмагли хлопці, мов джмелі на луках,
гудуть, і вибухає пил з рудих цегелень (Б.-І. Антонич).
364. Червона сажка заходу вкриває липи,
що круглі, мов решета, сіють сонне сім'я,
і струни листя замовкають наглим схлипом
під вітру дотиком, що тишу шумом вим'яв (Б.-І. Антонич).
365. Від спеки місто важко дише,
й чоло його шорстке й червоне
під віялом нічної тиші
поволі стигне і холоне (Б.-І. Антонич).
366. На березі білі берези напнуті, мов струни.
День вітром по них потягає, неначе смичком,

і шепотом падає в хвилі, як зерно до клуні.

Ріка обіймає цей шум, мов раменами, дном (Б.-І. Антонич).

367. Корови моляться до сонця,

що полум'яним сходить маком (Б.-І. Антонич).

368. Отут мені й повернути б було на «неокласицизм», бо вчилися ми разом із М. К. Зеровим. Так я не схотів. Самі ж знаєте, неокласиком бути – силу треба терпіння. Читай Горація, Вергілія, Овідія та інших Гомерів. А бути сучасним письменником – значно легше. Нічого собі не читаєш, тільки пишеш (Остап Вишня).

369. Стоповерхові кам'яниці сплять,

немов потомлені звірята,

географи малюють зорі крейдою на неба мапі,

в рудому сяйві ліхтарів дощу краплини,

мов пісок крилатий,

і місяць золотим котом лежить у мене на канапі (Б.-І. Антонич).

370. Ріка зміяста з дном співучим,

хвилясто хльостають вітри,

і день ховає місяць в кручу,

мов у кишеню гріш старий (Б.-І. Антонич).

371. Ніч сідає на рогах вулиць

і тулить сірі кудли в цемент стін... (Б.-І. Антонич).

372. Міх хмар із зорями, мов з житом,

бере на плечі ніч і йде.

У круглім місяця кориті

замісить тісто золоте (Б.-І. Антонич).

373. Розірвала краля-мавка

льняно шитий гомін-жгут:

плине зграйно, плине плавко

березневий каламут (В. Чумак).

374. І пасма вулиць сплетені, мов нерви... (Б.-І. Антонич).

375. Мов кусні зір розбитих, сплять на цвинтарях
 машин завмерлі авта,
 червоне квіття цвілі міряє застигли в мідь
 роки й хвилини,
 і лиш незнане сонячне ядро колишеться,
 як вічна правда,
 що теж незнана й теж для нас невловна,
 наче синій дух бензини (Б.-І. Антонич).
376. Мов бура плахта, хмара круків
 сідає на дахах бриластих,
 і місяць, звівши сині руки,
 немов пророк, став місто клясти (Б.-І. Антонич).
377. Ось ранок синім возом їде
 і сонця сніп в село везе.
 Крильми шумить червоний півень –
 співучий з міді
 серп (Б.-І. Антонич).
378. Мов капелюх, квітчастий дах,
 і дім мальований, мов скриня (Б.-І. Антонич).
379. Із старих письменників мені подобаються: Нестор Літописець
 та Остромир (Остап Вишня).
380. ...місто пишно розгорнуло свої білі артерії і гордовито піднесло своє
 чоло (В. Підмогильний).
381. Обвітрене сонце повішу / на віхах майбутніх громів (Май Дніпрович).
382. КЛЕНИ
 Схилились два самотні клени,
 читаючи весни буквар,
 і знов молюсь землі зеленій,
 зелений сам, немов трава.

Оброслий мохом лис учений

поетику для кленів склав.

Співає день, співають клени,

лопоче сонячна стріла (Б.-І. Антонич).

383. Ранок блиснув. Сонце, мов червона цегла,
покотилось бляхою дахів.

Ранок тіні й мрії розгорнув і знагла
піснею возів прогомонів (Б.-І. Антонич).

384. Розкрита книжка, лампа, блудні нетлі,
ляга на серце ржа думок.

На стінах тіні в'яжуть круглі петлі
в чудний і нерозплутаний клубок.

Мов чорний кіт, сів череватий чайник,

годинник, наче джміль, гуде (Б.-І. Антонич).

385. ЧАРКИ

Зелений ясень, серп і коні.

Прилипнув хлопець до вікна.

В чарки сріблесті і червоні

поналивалася весна.

І хочеться хлопчині конче

від весняних воріт ключа.

З трави неждано скочить сонце,

немов сполохане лоша (Б.-І. Антонич).

386. Тъмарилося світу в очах од падалиць-слив.

Щеміло струною повітря (О. Забужко).

387. Червоні плями листу осіннього –

Криваві рани на сірих вулицях... (В. Еллан-Блакитний).

388. На прохололе сонце зморене

- Надули щоки гарбузи,
І соняха обличчя згоряне
Прошелестіло у низи (М. Вінграновський).
389. Маріє, мріє, Марієчко моя,
Моя Марієчко тривожна,
Твоїм гірким, як світ, ім'ям
Мені звучить хвилина кожна (М. Вінграновський).
390. Коли засне, немов дитя шалене,
Глибоке місто неспокійним сном... (М. Вінграновський).
391. Шепоче дощ про тебе у траві,
Ріку читає сірими очима.
Ідуть з роботи землі степові,
Лежить гора з сосною за плечима (М. Вінграновський).
392. Між листком зашелестів густий, рівний дощ (С. Васильченко).
393. Я знаю: соняшники карі,
І карий грім у гримині,
Та чемодан у автокарі,
І ти, як свічка, в далині (М. Вінграновський).
394. Темно-русий бадьорий вечір
Ходить-бродить, здолавши втому,
Обіймає мене за плечі –
Ми обидва давно знайомі (Л. Куліш).
395. Я чув: «Ці лілії, що упояють чаром,
Далеко від землі, від *valle lacrimarum*,
Зросли тут засівом Господньої руки...» (М. Зеров).
396. Петро схопився і дивиться в люк. По перону шпацерують шинелі
(І. Дніпровський).
397. В кольоровому напівосвітленні рухалась різнокольорова маса пеньюарів
(В. Винниченко).
398. Звивайтесь, вітри-буровії –

несіть мою радість ясну!
Підняв ти, чорноземе, вії,
Підвівся, прокинувся зі сну (Май Дніпрович).

II. Визначте в наведених прикладах фігури поетичного синтаксису (стилістичні та перехідні фігури), асонанс й алітерацію, відзначивши, який звуковий образ прагне створити автор:

1. Дзвонять дзвони вечір, сумно дзвонять нині;
Пишуть сумні вісти – будеш, сину, сам...
Мамо моя хвора, руку дай дитині,
Мамо, тії дзвони на добраніч нам! (В. Пачовський).
2. Стопа в стопу ступав за родом рід,
Лопата за лопатою ступала... (М. Вінграновський).
3. Слава славна не поляже, не помре в віках! (Т. Шевченко).
4. Охоплений міцно нудьгою-журбою... (Г. Чупринка).
5. Вперше, захоплена чаром могутнім,
В серці почула я силу,
Вперше замарила щастям майбутнім
В ніч таку зоряну, білу (Г. Чупринка).
6. Бо так вже склалось – не забудь, не збути,
Не призабути навіть уві сні (М. Вінграновський).
7. Я тебе обнімав, говорив, цілував,
Цілував, говорив, обнімав – обнімаю,
Говорю і цілую – сльозою вже став
З того боку снігів, цього боку немає... (М. Вінграновський).
8. Дружиною мені приснились ви.
Ми з вами ідемо, побравшись за руки,
Ми з вами вдвох, любове моя вічна,
Ми з вами ідемо дорогою старою,
Дорогою старою, по дорозі,

І болі не болять мені, і тихо
У щасті і добрі щасливий наш народ
На нас незлобно дивиться і каже,
Що болі не болять йому, він каже,
Що з нами вдвох в добрі йдемо, він каже,
При хлібі, при одежі і при світлі
Він вільний. Вільний! Вільний і щасливий,
Бо все на світі вільне і щасливе!..
Дружиною мені приснились ви (М. Вінграновський).

9. Ні, не журба. Ти не вона.
Я знаю смак журби-зажури. Ні, не журба... (М. Вінграновський).

10. Бачиш – місце, бачиш – коло... (Г. Чупринка).

11. ПО ТУЧІ

Шумом грається бір, шумом ломиться ліс,
Шум колише дерева на горах,
В дебрах стогне ріка, розревілась, як біс,
Котить звали каміння на зворах.
По верхах хмари йдуть, десь далеко ревуть
Дикі стада за гомоном бурі,
На шпилі лісові вже проміння падають
І золотяться мраки понурі.
Пролетів ураган і вертає спокій,
А ізламаний дуб над рікою,
Переможений, стогне у хвилі мутній:
«Все стоїть, а я впав у тім бою!» (В. Пачовський).

12. А кругом знову темно (С. Васильченко).

13. Ворон-птаха.

14. З обвітрених вітрил душа моя (Май Дніпрович).

15. І знову сніг, і знову сніг,
Як пелюстки на руку.

- І знову ти, і знову ти,
Як сенс життя і руху (М. Філон).
16. І всі замовкли, тільки дивились на проїжджаючих пильними-пильними очима (С. Васильченко).
17. Йому вже не шкодять вітри-урагани... (Г. Чупринка).
18. Переживу. Перечорнію.
Перекигичу. Пропаду.
Зате – нічого. Все. Німію.
Байдужість в голови кладу (М. Вінграновський).
19. ...Кричу, сповіщаю,
Потойбічною пам'яттю мщу:
Не прощав, не простив, не прощу,
Не дозволю простить,
Не прощу (І. Муратов).
20. Вже сказано «ні» в одлетілому літі,
Хоч вчора-звечора було іще «так»... (М. Вінграновський).
21. За тло – блакить. В ній щиглі і кларнети (Б.-І. Антонич).
22. Стояли морози, сніги лежали білі... (С. Васильченко).
23. До Його йшли, Йому вклонялись / Убогі люди-бідари... (Г. Чупринка).
24. І ллється аромат гарячий, наркотичний
З п'янючих тубероз, розкішних орхідей (А. Кримський).
25. Там заблукана вічність
Спочити лягла,
Одпочити лягла,
Як пастух при долині (В. Свідзінський).
26. Лише по-старомодному люблю:
Люблю очей осяйне світло (М. Філон).
27. Чи зумієш ти кохати,
Щоб за все, про все забути,
Щоб усі зірвати пути,

Щоб усі зламати ґрати? (М. Вороний).

28. Лисніє липовий, липневий липець, / липучий і лискучий в білім збанку
(Б.-І. Антонич).

29. В маленькій келії душно, запах сірки (Б.-І. Антонич).

30. О земле, земле батьківська, клятьбо бездольна, моя країно
Благовіщення! (Б.-І. Антонич).

31. Вечір холодний. Не диво. Весна.

Вечір високий, глибокий, без дна (Б.-І. Антонич).

32. Хто ж потребує слів твоїх?

Чи той, що важить хліб і сіль,

чи той, що відсотки рахує,

чи той, що у безсонну ніч

бунтарські зазиви друкує... (Б.-І. Антонич).

33. Не – відбувалосьь. Не – тремтіло.

Не – золотіло. Не – текло.

Не – полотніло. Не – біліло.

Не... – Господи!.. не – не було!.. (М. Вінграновський).

34. В кукурудзинні з-за лиману,

Де тихі дині в жовтих снах,

Де зайченята плачуть маму

І голубим сміється птах,

В невільнім вив'яленім літі,

Де в переліті вже крило,

Де сохнуть далі перемліті

І за селом сидить село, –

Мене окликнув хтось!.. (М. Вінграновський).

35. І в грудях знов солодкії бажання,

І в грудях знов устали поривання,

І встала знов надія молода.

О, весно, йди! всі ждуть тебе, кохана:
І небо жде, і жде весна приспана,
І ліс, і степ, і скована вода (Б. Грінченко).

36. Весна прийшла! Гаї зазеленіли,
І перший квіт, квіт весняний процвів,
І одинцем самотнім на могилі
Цар степовий, орел могутній, сів.

І скрізь живе повіяло дихання,
І скрізь життя устало молоде, –
Се час квіток, і співів, і кохання,
Як бог ясний, сіяючи іде.

Його навкруг усяке серце чує,
І кожен квіт квіт другий поцілує... (Б. Грінченко).

37. Вже в далині високій сяють зорі,
Густий туман над озером повис,
І спить земля, і води сплять прозорі,
І тихо спить густий зелений ліс (Б. Грінченко).

38. І місто – не місто,
і ява – не ява (Б.-І. Антонич).

39. Гей, тріскає кріпка, бадьора зимова погода,
На лижвах грає блиск, мов на ножів сталевім вістрі...
(Б.-І. Антонич).

40. За кожен кусень щастя кара (Б.-І. Антонич).

41. ...хвилі в чарах-дивах... (Г. Чупринка).

42. За полем поле – полинем...
Полинем, вітре! (Май Дніпрович).

43. Сонячний день, жаркий, запашний, – наостанку травня
(С. Васильченко).

44. Грайте, арфи, грайте, ліри, грайте, лютні, / грайте, гусла /
Радість лийте, журбу змийте, горе відкрийте / весняним плащем
(Б.-І. Антонич).
45. Сьогодні гояться всі рани,
сьогодні всміхнені всі люди (Б.-І. Антонич).
46. Хто-небудь в розпуці де-небудь на світі,
Хто-небудь в розпуці без причини на світ –
В розпуці ради мене (Р. М. Рільке).
47. Тихше, тихше! Не диши!
Щоб не чули комиші... (О. Олесь).
48. Опалізує далеч попелястим світлом сходу,
Земля в одній хвилині тьму,
Тьму-тьменну квіття родить (Б.-І. Антонич).
49. Поки серце б'ється в грудях,
Поки жив я буду,
Не покину тебе, серце,
Дівчинонько мила... (В. Забіла).
50. Моя ти доле чорнобрива! (Т. Шевченко).
51. У синьому небі я висіяв ліс,
У синьому небі, любов моя люба,
Я висіяв ліс із дубів та беріз,
У синьому небі з берези і дуба.
- У синьому морі я висіяв сни,
У синьому морі на синьому глеї
Я висіяв сни із твоєї весни,
У синьому морі з весни із твоєї.
- Той ліс зашумить, і ті сни ізійдуть,
І являть тебе вони в небі і в морі,
У синьому небі, у синьому морі...

Тебе вони являть і так і замруть.

Дубовий мій костур, вечірня хода,

І ти біля мене, і птиці, і стебла,

В дорозі і небо над нами із тебе,

І море із тебе... дорога тверда (М. Вінграновський).

52. Я зарідав би, зарідав! (Т. Шевченко).

53. Не ймуть нам віри без хреста,

Не ймуть нам віри без попа

Раби, невольники недужі! (Т. Шевченко).

54. ...І виють звірі, люті та голодні,

І стогне бір, і гіллям б'ється ліс (І. Франко).

55. Хоч як було на серці гірко-гірко,

Ні, не забув тебе я, люба зірко,

Ні, не забув (М. Вороний).

56. Не любила, не любила –

Знаю, знаю я... (О. Олесь).

57. От, приміром, іде заклопотаний голова артілі. *Голова в голови*
розколюється од думок різних (Остап Вишня).

58. Не раз плакала зі мною,

Не раз і сміялась;

Казала, що тільки в світі

Мною і втішалась (В. Забіла).

59. А сльоз, а крові? напоїть

Всіх імператорів би стало

З дітьми і внуками, втопить

В сльозах удов'їх. А дівочих,

Пролитих тайно серед ночі!

А матерніх гарячих сльоз!

А батькових, старих, кровавих,

Не ріки – море розлилось,
Огненне море! Слава! слава!
Хортам, і гончим, і псарям,
І нашим батюшкам-царям
Слава! (Т. Шевченко).

60. Та дощ січе, скрипить обмокле гілля,
Вихри ревуть: «Дарма! Дарма! Дарма!» (І. Франко).
61. І заревло скажене божевілля / У серці... (І. Франко).
62. ...пахнуть поцілунки, як китайський чай... (В. Сосюра).
63. За синім морем – сині гори
І плескіт холоду з ріки (А. Малишко).
64. Обоє підемо, обоє,
В далеку мандрівку життя (І. Франко).
65. Проте кохав, кохав до божевілля.
Проте кохав!.. (М. Вороний).
66. Люблю. Без пам'яті люблю... (О. Олесь).
67. Глянь сюди, – стрункий комиш
Осоку стиска міцніш
І, облесливий, шепоче
Про її літа дівочі (О. Олесь).
68. Тяжко-важко в світі жити
Сироті без роду... (Т. Шевченко).
69. Повіяли вітри буйні,
Да над синім морем;
Забилося серце моє
Перед лютим горем (В. Забіла).
70. Нову пісню співає
Сосна золота (А. Малишко).
71. Такої певної, святої,
Такої рідної, як ти,

Такої щирої, простої –

Вже більше, мабуть, не знайти (П. Грабовський).

72. Минають сумно дні і ночі... (М. Кононенко).

73. Якби я всіми барвами владала,

То я б на барву барву накладала... (Леся Українка).

74. Широкий світ, від серця ширший

і ширший вітер на селі.

Не помістити в цьому вірші

ні зір, ні неба, ні землі (Б.-І. Антонич).

75. Так рік минув, та не минули муки...

Так рік минув... (М. Вороний).

76. Я пишу червоним атраментом,

Атраментом червоним, як кров,

Про підвладність завірюхам-ментам,

Про щемляче-ніжну любов (В. Еллан-Блакитний).

77. Розгорнулась земля, наче книжка

(дороги, дороги, дороги).

Зашуміла трава і принишкла,

Простелилась нам юним під ноги.

Тільки небо і тільки пшениця

(над нами, за нами, під нами).

Тільки безкрай і далеч іскриться,

Тільки безвість вітає вітрами (Б.-І. Антонич).

78. Розрив-трава високо росте,

Розірвала ночі і дні (В. Свідзінський).

79. Світ голубий перед мене.

Серце п'яніє... Пити,

Пити, голубити світ голубий,

Припадати до хвилі життя,

Одриватись, співати,
Співати про світ голубий (В. Свідзінський).

80. Візьміть ви слово вітер,
Одкиньте ер, –
І стане царський Вітте,
що вже давно помер.
Тепер зробіть те саме
зі словом революція
й одразу ж бридко стане:
солodka еволюція... (Кость Буревій (Едвард Стріха)).

81. Праворуч текло вечірнє сонце,
Ліворуч липи сяяли цвітом.
До звуків музики, тяжких, як залізо,
Свій легкий голос іволга приєднала,
І мої сльози падали на дорогу.

І так прийшли ми в дивне посілля,
Дивне посілля, де жадного дому (В. Свідзінський).

82. Линуть,
Плинуть
Хмарки літні,
Хмарки радісні блакитні,
Розпливаючись в повітрі,
Наче фарби на палітрі,
Сяйвом-золотом оточені,
Линуть,
Плинуть,
Поки згинуть,
Позолочені (Г. Чупринка).

83. Тихше, серце моє!

Хай остання хвилинка кохання
Пролетить, прошумить непомітно!
Хай остання пісня-зітхання
Загомонить і пропаде безслідно!..

Тихше, серце моє!

Тихше, серце моє! – То не смерть,
то не смерть наблизилась.

Лиш розбились мої сподівання.
Казка-щастя так гарно скінчилась,
І проспівана пісня остання...

Тихше, серце моє!

Тихше, серце моє! –

То розбилась найкраща надія
І розсіялось світло химерне...
Вже ніяка рожевая мрія
Пережитого більше не верне...

Тихше, серце моє! (Д. Загул).

84. Я чую пісню, мов крізь сон
Далекий Черемош гуркоче;
Мені вчувається щоночі
Той шелест листя, шум сосон.
І щось тій пісні в унісон
Так ніжно в серці зашепоче...
Я чую пісню – мов крізь сон
Далекий Черемош гуркоче.

То спів засмучених флюяр,
То стогін журної трембіти, –
Зашелестять шовкові цвіти
І з серця скотиться тягар.

Туди, де скелі аж до хмар,
Хотів би соколом летіти,
Де спів засмучених флюяр,
Де стогін журної трембіти (Д. Загул).

85. Крикне криком ранок (І. Драч).

86. Осінній день, осінній день, осінній!
О синій день, о синій день, о синій!
Осанна осені, о сум! Осанна.
Невже це осінь, осінь, о! – та сама (Ліна Костенко).

87. Мерсі!
Мерсі!
червоний читачу!
Мерсі, що почекав,
поки я в честь чека
алітерації
на ч,
на р,
на б
черкав (Кость Буревій (Едвард Стріха)).

88. Умирають майстри, залишаючи спогад, як рану.
В барельєфах печалі уже їм спинилася мить (Ліна Костенко).

89. Дні мої, мої дивні діти,
Віддав вас вольній волі.
Ви, мов вино, мов вітер,
Мав вагони в дикучім полі.

Он: сховались хмари за обрій,
Он: бори стають на коліна,
Дні мої, мої перші хоробрі
Кораблі в ворожі країни (М. Йогансен).

90. МОРОЗНА ОСІНЬ

Піски. Основа.

Залізних снів

Снуються довгі дні. І знов

Секунди. Біле з неба листя

Укрило ліс.

Як сіль, лежить воно

На кучугурах. Віє. Сіє. Гине.

За чорні роги ясенів

І за наїжені кошлаті спини

Сосон

сохатих. Сон?

Ні!

Не сон, а сміх, і

не сміх, а осміх –

Сніг! (М. Йогансен).

91. Будеш, мати, мене зимувати,
Будеш мати мене коло хати,
Будеш мати мене коло хати... (М. Вінграновський).

92. Вона була задумлива, як сад.
Вона була темнава, ніби сад.
Вона була схвильована, мов сад.
Вона була, мов сад і мов не сад.

Вона була урочиста, як ніч.

Вона була однеєнка, ніби ніч.

Вона була в червоному, мов ніч.

Вона була, мов ніч і мов не ніч.

Вона була, що наче й не була.

Але вона була! Була!

Любове, ні! не прощавай!
Непевний крок свій не збивай.
Непевний крок свій в ніч і сад...
Сердець розбитих серцepad...

Непевний кроче мій, іди!
Непевний кроче мій, іди!!
Непевний кроче мій, іди!!!
Непевний кроче мій, не йди... (М. Вінграновський).

93.

ГРІМ

Була гроза, і грім гримів,
Він так любив гриміти,
Що аж тремтів, що аж горів
На трави і на квіти.

Грім жив у хмарі, і з гори
Він бачив, хто що хоче:
Налив грозою грім яри,
Умив озерам очі.

А потім хмару опустив
На сад наш на щасливий
І натрусив зі сливи слив,
Щоб легше було сливі.

Та тут до грому навздогін
Заговорила груша:
«Трусніть і грушку, дядьку грім,
Бо важко мені дуже...».

І дядько грім сказав собі:
«Потрушу я і грушу,

Бо небеса вже голубі
Я покидати мушу» (М. Вінграновський).

94. Лиш очерет навстоячки щось пише,
Навпомацки по шепітній воді,
І над водою й очеретом тиша
Виводить в небо зорі молоді.

Там час себе по ниточці тороче,
А тут, а тут, де все тривога й щем,
Де до душі душа притислася і хоче
Іще, іще!.. але куди ж іще?.. (М. Вінграновський).

95. Я річечку оцю в городі в нас під кленом
Як тата й маму і як мед люблю (М. Вінграновський).

96. Іще вчора ізвечора
По заході сонця
Поглядав я на улицю
Край свого віконця (С. Руданський).

97. На лист, на сніг, на квіт, на тіні,
У шелест і нешелестінь
Стелить в душевному тремтінні
Солодку, юну вашу тінь.

І в світанковім сумовинні
Прощально пестить шию, ніс
І сонні соняшники сині
В солонім сонці сонних кіс.

І знать одне: любити доти,
Доки не згасне долі рань,
Не згаснуть серця перші кроки
І перші болі перших ран.

Любити вас – любити знадність,
Любити вас – любить для вас,
Любити вас – любити радість
В червнево-вересневий час (М. Вінграновський).

98. Ранок – Стремління. Південь – Розпука.
Вечір – Вмирання.
Зустрічі Мертвих. Вічна розлука. Смертне співання.
Ждання покою. Сум. Безнадійність. Туга жорстока.
Регіт безжальний, злобний, єхидний Білого Ока.
Східці таємні. Тиша. Мовчазність в круглій Печері.
Підеш у Вічність сонно-безгласний. Замкнуться Двері.
Підеш од Сонця. Там не досягне Соняшна Влада.
Будеш дивитись вічно на себе в Чорні Свічада (Я. Савченко).

99. Три кольори в житті було,
В трьох кольорах уся земля.
В двох кольорах горіло Зло,
А третій мій. А в третім – я.

І третій – чорний, як агат.
Я вмер уже – і ним свічусь.
І третій – блиск страшних Свічад,
Що мертвий я тепер дивлюсь (Я. Савченко).

100. Не згадаю гадки,
Не змислю я мислі!..
Як чорнії хмари,
Чорні думи звисли! (С. Руданський).
101. Ніч, як циганка стара,
Сонним степом ворожила... (П. Филипович).

102. Страхом-жахом в душу дмухає
Чорна нічка лісова,

- Десь далеко стогне-ухає
Диким голосом сова (Г. Чупринка).
103. Минає дощ і сніг, і град,
І темних бур зловісні птиці, –
І жертов дальніх аромат,
І співів молитовний лад
У цвіті білому таїться (М. Рильський).
104. Струмком серед гаю як стрічечка.
На квітці метелик мов свічечка (П. Тичина).
105. Хай не смерть, а тільки жах,
    Жах смертельний,
Блиск запалює в очах
    Надземельний (Г. Чупринка).
106. Шумлять згори шум-пінярі;
ріка своїм хребтом
несе торжественно вперед
веселий, скреслий лом (П. Тичина).
107. Ридма ридають хвилі, а морю пишуть ріки,
Що води їх сміються від сонця і вітрів...
Як тихо лебедіють до місяця осики –
Щоби й не потривожить поснулик бур'янів!

О скільки у природи немудро-мудрих літер!
О скільки у природи невміння прочитать... (П. Тичина).
108. Одчиняйте двері –
Наречена йде!
Одчиняйте двері –
Голуба блакить! (П. Тичина).
109. Стукіт-тупіт, стукіт-цокіт,
Дикий галас, хижий свист.

Так і чуєш чортів чобіт,
Так і бачиш чортів хвіст (П. Савченко).

110. Чорні ниви, чорні села,
Чорні люди – чорне все...
Чорні думи мозок давлять,
Чорний смуток серце ссе.

Проясніться, чорні люди,
Чорні села і поля.
Громовим мовчанням чорним
Чорна тиша відмовля (П. Савченко).

111. В дитинстві ще... давно, давно колись
Я вибіг з хати в день майовий...
Шумів травою степ шовковий,
Сміявся день, пісні лились...

Весь Божий світ сміявся, радів...
Раділо сонце, ниви, луки...
І я не виніс щастя-муки,
І задзвеніли в серці звуки,
І розітнувсь мій перший спів... (О. Олесь).

112. З серцем, повним смутку-горя,
Утомився я ходить (О. Олесь).

113. ТРАВЕНЬ

Йти. Мовчати. Нащо стежка? На узліссі. Яругами.
Стати – слухати: говорить захмелілий гай.
І самому захмеліти – й не словами, а рухами
говорити про зелене, безкордонне-безкордонне...
А розмай?!
Пісня тоне,
тоне в шелесті, між листом...

Говорити переконано, барвисто
і когось переконати. Цебто: знятись пташиною,
пташиною літаючи – задзвеніть, заворожить:
ви ще й досі задоволені півопругом та хатиною?
Можна ж краще і вільніше
жити!

Потім: тихше – тихше – тихше...

І замовкнути: нема!

Тільки шелест. Тільки листя. І розмай (В. Чумак).

114. Назриваю в гаю запашного зілля,
запашного зілля, вибуялих трав;
з ясена та кленів нарубаю гілля;
лепехи нарвати побіжу на став... (В. Чумак).

115. В порті стоять кораблі, і поснули над щоглами стяги,
штормом потріпані трохи, ну та нічого, веселі
ходять матроси, їм у вечірньому тихому сквері
любо сміються дівчата, маком розквітвши щоки.

Що ж, і дівчата й матроси веселі, всі безтурботні, –
завтра кудись попливуть у далеке море матроси,
завтра дівчат обійматимуть з радісним усміхом інші, –
Так вимагає море... В порті стоять кораблі (О. Влизько).

116. Холодний шторм,
холодна злоба,
обвалами –
холодний гул
і моря лютого
оздоба, –
летить дев'ятий
карбункул... (О. Влизько).

117.

ВІТЕР

Вітер обскрібує спини гір.

Вітер забиває віддих.

Вітер нас, зблідлих,

Оскелює – хижий звір.

Вітер осклянив будинки.

Вітер серце проймив.

Вітер станув навшпиньки

І нас забив.

Вітре, замкнув мені дух ти!

Обкрижанив ограду.

Розсипав між нами зраду...

Вітер окайданив бухту... (М. Семенко).

118. Бурі спітнілі ланцюги вагонів, обліплені сірим, безпорадно стояли на рейках, немов вгинались під вагою людського тіла і не в силі вже рушити. З сірої рухливої маси з тріском, як постріли, виривались лайки, в боки, вгору і вниз і розсипались десь під вагонами (І. Дніпровський).

119. Сонце, сонце, небо, бухти, бухточки, далі –

Ми ж цілий світ у той мент осягнули!

І квіти – великі, жовті, безумні – збирали,

І все минуле, і все майбутнє – забули, забули (М. Семенко).

120. По рубаних щаблях –

в провалля, в яму, в тьму,

По рубаних щаблях, по сходах обважнілих,

І по обвислих, висклизаних схилах –

В брухатий льох, в забрьохану корчму.

В корчму без вивіски, без назви і наймення,

В корчму скажених бургерів, голодних волоцюг,

В корчму фантастів, візників і шлюх,

В корчму огидного й ганебного натхнення (М. Бажан).

121. Стільки щастя, що боюся. Залоскоче, як русалка.
Шовковинками проміння перев'яже, обів'є.
Заполонить. Зацілує ніжно-ніжно, палко-палко.
Всю жагу – зоровий трунок, п'яний трунок – ізоп'є.

Тільки мент. Обламок менту – блискавично-перебіжний.
І не буде, – і шукати мов заказано мені.
Хочу знову. Хай полонить. Хай цілує палко-ніжно.
...Усміхається проміння срібним жалем на вікні (В. Чумак).
122. У Мадриді дзвонять дзвони... (В. Самійленко).
123. Вас не цікавило, чим пахнуть хмари?
Можливо – білизою,
Можливо – сльозами,
Можливо – просто водою (В. Коротич).
124. Гойдається вечора зламана віть,
Мов костур сліпого, що тичеться в простір
останньої невіді (В. Стус).
125. Терпи, терпи – терпець тебе шліфує,
сталить твій дух – тож і терпи, терпи.
Ніхто тебе з недолі не врятує,
ніхто не зіб'є з власної тропи.
На ній і стій, і стрій – допоки скону,
допоки світу й сонця – стій і стій.
Хай шлях – до раю, пекла чи полону –
усе пройди і винести зумій.
Торуй свій шлях – той, що твоїм назвався,
той, що обрав тебе навіки-вік.
До нього змалку ти заповідався,
до нього сам Господь тебе прирік (В. Стус).
126. Церква святої Ірини

криком кричить із імлі (В. Стус).

127. Ти знаєш, що ти – людина?

Ти знаєш про це чи ні?

Усмішка твоя – єдина,

Мука твоя – єдина,

Очі твої – одні.

Більше тебе не буде.

Завтра на цій землі

Інші ходитимуть люди,

Інші кохатимуть люди –

Добрі, ласкаві й злі.

Сьогодні усе для тебе –

Озера, гаї, степи.

І жити спішити треба,

Кохати спішити треба –

Гляди ж не проспи!

Бо ти на землі – людина,

І хочеш того чи ні –

Усмішка твоя – єдина,

Мука твоя – єдина,

Очі твої – одні (В. Симоненко).

128. Смутні картини, сумні-невеселі... (Б. Грінченко).

129. Жовте листячко лежить,

Сніг по ньому шелепить...

Сніг...

Сніг...

Перший сніг...

Сніг по листі шелепить... (В. Поліщук).

130. Вранці – роси. Марити. Мовчати.
Колос. Шум. Волошки. Знов волошки.
Материнка. Конюшина. Смутку трошки.
Вранці – роси. Марити. Мовчати (В. Чумак).
131. Ти полинеш сиза, наче птах.
Твій полинний присмак вабить серце.
Ти по липню вибіжиш у серпень.
Мов по линві, бгаючи мій страх.

Питиму розлуку, як вино.
І колись, блідим зимовим ранком,
Чорний птах, сумний, немов прочанка,
Тихо сяде на моє вікно (Л. Кисельов).
132. Риємо–риємо–риємо
землю, неначе кроти... (В. Чумак).
133. Над озером пахучим, золотавим
дзеленькає маленькая бджола.
На брезклі брижі жовтого чола
лягає тінь її пружком імлавим (Б.-І. Антонич).
134. Дощами мита-перемита,
Дощами знесена у даль,
Між круглих соняхів із літа
Мій ревний біль і ревний жаль... (А. Малишко).
135. Навіщо, сестро,
навіщо пестиш тіні тіней? (Б.-І. Антонич).
136. І вітер, що жене по руннім полі,
і дощ, що жне руді хмар руна в млі,
і злотий усміх зір на синім тлі,
і долі спів пшеничної в стодолі.

І виноград, і водоспад удолі,

і сад, і дзвінкодзвонні солов'ї,
і їх пісні, немов фонема «і»,
і гай, і водограй, і край на волі.

І сон на сіні й сонні лісу тіні,
і смерк в руїні, і казки в країні,
і чалі коні, і чвал баский по степі.

І грунь, і рунь, і ватра у вертепі,
і гарний світ удень і серед ночі,
і найгарніший, як лиш замкнеш очі (Б.-І. Антонич).

137. Все одно я маю рану,
Рану смертного жалю... (Г. Чупринка).

138. ШУМ

Шумить і шамотить шумка шума,
шум прибирає, як весною повінь,
і кожен лист на дубі шуму повен.
Здіймає шлик із голови чумак.

Шпарка шурнула шурубуро шуру,
мов малахай, маха майном у май
і розвіває все кругом украй,
що людям аж мороз іде за шкуру.

Тріщить, лящить, мов щелепа, корчма,
й ліщина галуззю стає сторчма.
Це бродить вітер, шуму перший родич,

і пальцем стукає до неба віллі.

Це шум – натхненна музика природи
на смерті та життя гучнім весіллі (Б.-І. Антонич).

139. За громом громи гуркотять (Є. Гребінка).

140. Віє метелиця,
Крутиться, мелеться,
Котиться полем у млі;
Килимом-хутрою падає, стелеться
Сніг по замерзлій землі... (Г. Чупринка).
141. За вікнами пливе ніч тиха,
та тиша сутінками диха,
сидить в кімнаті при столі,
десь, мов сичі, сичать жалі,
далекий шепіт лине в вуха,
далека далеч давить духа (Б.-І. Антонич).
142. Впливаємо в соснове море,
в сосновий шум, сосновий спів.
Над нами небо неозоре,
над нами дах струнких верхів,
над нами віддихом глибоким
парують оліясті пні (Б.-І. Антонич).
143.   З ДИТИНСТВА: ДОЩ
Я уплетений весь до нитки
у зелене волосся дощу,
уплетена дорога, що веде до батьківської хати,
уплетена хата, що видніється на горі, як
зелений птах,
уплетене дерево, що притихле стоїть над дорогою,
уплетена річка, наче блакитна стрічка в
дівочу косу,
уплетена череда корів, що спочивають на
тирлі.
А хмара плете і плете

зелене волосся дощу, холодне волосся дощу.

Але усім тепло,

усі знають: дощ перестане,

і хто напасеться, хто набігається,

хто нахитається,

хто насидиться на горі,

хто належиться,

а хто прийде додому

у хату, наповнену теплом, як гніздо (В. Голобородько).

144. Без упину, без втоми

В бурі, в гromі.

В льодоломі

З-під зимової кори

Міцно вирвавсь Дніпр старий!

Крига кригу

Серед бігу

Ламле, кришить в купи снігу,

В гори льоду!.. (Г. Чупринка).

145. На терезах дерев всі чесноти космічного віку,

Всі принади невгавного руху вперед,

А поети – як вихор, поети – як вітер, як вітер

На терасах дерев,

На терезах дерев (Л. Кисельов).

146. Ця мілизна підступна і мулка,

І бідний той, хто з неї утіка,

І бідний той, хто вибору не має,

І гладь цю за живі потоки має (О. Ковальова).

147. Заквіт осінній сум,

Осінній сум заквіт (В. Чумак).

148. Голубавий ранок сонце мідне,

Ніби глек, несе над головою (Г. Брежньов).

149. Розкішний степ... Убогі села...

Це ти, мій краю чарівний?

Мій рідний край такий веселий,

Мій рідний край такий сумний! (Г. Чупринка).

III. Обґрунтуйте приналежність поезії до певної системи віршування.

Визначте віршовий розмір, особливості римування, клаузулу, цезуру, тип строфічної будови в запропонованих уривках із поезії, знайдіть тропи, фігури поетичного синтаксису, поясніть значення цих складових у тексті для розкриття ідейно-художнього задуму автора:

1. Що є свобода? Добро в ній яке?

Кажуть, неначе воно золотее?

Ні ж бо, не злотне: зрівнявши все злото,

Проти свободи воно лиш – болото.

Слава навіки буде з тобою,

Вольності отче, Богдане-герою! (Гр. Сковорода).

2. Сонце невтомне тоді велеока примусила Гера

До океанських течій спуститися проти бажання.

Сонце зайшло, й відпочили тоді богосвітлі ахеї

Від колотнечі війни й всім страшного однаково бою (Гомер, переклад Б. Тена).

3. Сіли вечерять всім військом трояни. Тим часом ахеї

Плакали й тяжко стогнали цілісіньку ніч над Патроклom.

В тузі почав Пелеїд над товариша тілом ридати,

Руки мужоубивчі йому поклавши на груди,

Тяжко стогнав він, подібно до того, як лев пишногровий,

Що із гущавини лісу його левенят звіролови

Викрали, тужить, запізно до лігва свого повернувшись,
Нишпорить скрізь між ущелин, людського шукаючи сліду,
Щоб наздогнать крадія, і грізною повниться люття
(Гомер, переклад Б. Тена).

4. Гнів оспівай, богине, Ахілла, сина Пелея,
Пагубний гнів, що лиха багато ахеям накоїв:
Душі славетних героїв навіки послав до Аїду
Темного, їх же самих він хижим лишив на поталу
Псам і птахам. Так Зевсова воля над ними чинилась
Ще відтоді, як у зваді лихій розійшлись ворогами
Син Атреїв, володар мужів, і Ахілл богосвітлий (Гомер, переклад
Б. Тена).
5. Гнівом спашнув Одісей, товариша вбитим уздрівши,
Виступив з лав наперед, блискотливою міддю окутий,
Біля полеглого став і, навкруг озирнувшись, раптом
Списа блискучого кинув, і от відступили трояни
Перед навальністю мужа. Та й кинутий спис був не марно:
В Демокоонта поцілив, нешлюбного сина Пріама, –
Той з Абідоса прибув, де коней тримав прудконогих.
Списом ударив його Одісей, за товариша гнівний,
Прямо у скроню, і вийшло крізь голову з другого боку
Мідяне вістря, і тьма Пріамідові очі укрила (Гомер, переклад Б. Тена).
6. В таких і життя зневажається,
Учення в яких попирається (ієромонах Віталій).
7. Мій перший вірш написаний в окопі,
на тій сипкій од вибухів стіні,
коли згубило зорі в гороскопі

моє дитинство, вбите на війні (Л. Костенко).

8. Золотошатна очима своїми поглянула Гера
Із верховин олімпійських і здалеку зразу впізнала
Рідного брата і дівера, як поспішав він у битву,
Що прославляє людей, і радість влилась їй у душу.
Зевса побачила теж, що сидів на самому вершечку
Іди багатоджерельної, й злість охопила їй душу.
Стала тоді міркувать велеока владичиця Гера,
Як обманути їй розум егідодержавного Зевса (Гомер,
переклад Б. Тена).
9. Сонні віти, карі очі,
Пісня з гаю опівночі...
Тіні... губи... мрійна шаль...
В небі місяць і печаль (В. Сосюра).
10. Яка різниця – хто куди пішов?
Хто що сказав, і рима вже готова.
Поезія – це свято, як любов.
О, то не є розмовка побутова! (Л. Костенко).
11. Добробут, наче місяць, бо змінно він ясніє,
То більшає нестало, то щербиться й маліє (Іоан Максимович).
12. Не берить із зеленого лугу верби
Ні на жовті піски, ні на скелі,
Бо зів'яне вона від жаги і журби
По зеленому лузі в пустелі... (О. Олесь).
13. О, не дивуйсь, що пахощі навколо,
Що, мов зомлілі, дивляться квітки, –
Ця ніч твоє квітчає чоло
І з них тобі плете вінки (О. Олесь).
14. В добрий час і друзі є, їх знайдеш багато, –

- Хоч одного у лихий спробуй відшукати (Іоан Максимович).
15. Не жаль мені, що я тебе кохаю,
Та в нас дороги різно розійшлись.
Ні, не кажи: «Ще зійдуться колись!»
Не зійдуться, мій друже, я те знаю (Леся Українка).
16. З кожним ближнім не раджу надміру дружити,
Хоч не будеш радіти – не будеш тужити (Іоан Максимович).
17. Я знав, я пив її мучення
І взяв на душу гріх чужий;
Тому гріху нема наймення,
Ні заборони, ні межі (Г. Чупринка).
18. Є час для всього, мудрі так казали,
Які на світі добре все пізнали.
Час народитись, смертний час чатує,
Бог забере в нас, Бог нас обдарує.
Час плачу, сміху, час будинки ставить,
Час їх валити, час мовчать, час править,
Час постить, їсти, спати час, кохати,
На все на світі треба час свій мати.
Як тобі, Боже, час ми повертаєм,
Час не марнуєм, а про себе дбаєм.
Час цей на добру вічність зверни, Боже,
Поки нам вічність думку не тривожить (Лазар Баранович).
19. Сенека правду мовить: любов чоловіку
Постійно гріє серце проздовж його віку.
З приятелем в потіхах він радість знаходить,
А в напастях з ним спільно плач гіркий заводить.
Коли утратиш брата чи любого друга,
Охоплює з любові твою душу туга (Касіян Сакович).
20. Важко жити повнокровно,

як безчесних всюди повно (ієромонах Віталій).

21. Всякому місту – звичай і права,
Всяка тримає свій ум голова;
В серця є власні любов і тепло,
Всякеє горло свій смак віднайшло.
Я ж у полоні нав'язливих дум:
Лише одне непокоїть мій ум.
Панські Петро для чинів тре кутки,
Федір-купець обдурити прудкий,
Той зводить дім свій на модний манір,
Інший гендлює, візьми перевір.
Я ж у полоні нав'язливих дум:
Лише одне непокоїть мій ум.
Той безперервно стягає поля,
Той іноземних заводить телят.
Ті на ловецтво готують собак,
В цих дім, як вулик, гуде від гуляк.
Я ж у полоні нав'язливих дум:
Лише одне непокоїть мій ум (Гр. Сковорода).
22. Як жінка в батька лицем, бува, вдасться,
Не буде в світі тоді злою зваться,
Уважна буде до всіх як годиться, –
Мужській природі вона вподобиться (арх. Онуфрій).
23. Як Ізраїль діставсь ворогам у полон,
то рабом своїм бранця зробив Вавілон.
І, схиливши чоло, подолані борці
переможцям своїм будували дворці (Леся Українка).
24. І мні тоскно, жаль не малий,
Скорбі многі мя обняли,

Отця й матір оставивем,
А сам од них заблудивем (Ілля Бачинський).

25. За білим маревом жагучий скрип возів –
Іржаві відгуки тернового терпіння...
А тут, на травах, на гнучкій лозі,
Розляла осінь вина білопінні (Олекса Слісаренко).
26. Путешествіє ко гробу Христову творивый,
морю кротость, жизнь мертвецу тогла возвративый... (Іоан Максимович).
27. Кто может Христу быть подобный,
Яко Євстратій преподобный? (Іоан Максимович).
28. Звичайно, про Довейка і Домейка
Тепер писать – то був би кепський тон.
Тепер на місце квітки й соловейка
Звитяжно стали криця і бетон.
Я згоджуюсь: і Галя, і Зюлейка –
Давно набридлий і нудний шаблон...
Та чую небезпеку і з бетоном,
Що стане він, а може й став шаблоном (М. Рильський).

29. МОЛОДА УКРАЇНА

Яка ж гірка, о Господи, ця чаша,
Цей старосвітський повітовий смак –
Ці мрійники без крил, якими так
Поезія прославилася наша.

От Петька Стах, містечковий сіряк,
От Вороний, сантиментальна кваша.
О ні, Пегасові потрібна інша паша,
А то – не вивезе, загрузне неборак.

Прекрасна пластика і контур строгий,
Добірний стиль, залізна колія –

Оце твоя, Україно, дорога:

Леконт де Ліль, Хосе Ередія,
Парнаських зір незахідне сузір'я,
Зведуть тебе на справжнє верхогір'я (М. Зеров).

30. Горді пальми. Думні лаври...

Маніячливий кипарис.
Океан тропічних квітів...
Ще й цвіте цитринний ліс...

Я хитнувсь, бо наче впився
З аромату тих квіток.
Аж погляну: коло пальми
Простий житній колосок.

«Гей, земляче! – шепче колос,
Похилившись на стебло. –
Ми чужі для цього раю, –
Що ж сюди нас принесло?» (А. Кримський).

31. Лягло червоним трупом сонце,

хтось заколов його ножем.

І бризнула потопа крові
На небосхил, на чорнозем.

Сміється хтось подібний, дикий,
І тішиться, що смерть приніс.
Полошить чорні зграї круків,
що сіли хмарою на ліс.

Крізь ліс, крізь чорне цвинтарище
іде самотній мандрівник.
У серці в його чорна тиша,

Така, як крик, як крик, як крик.

Десь є кінець людським дорогам,

десь є спочин людським серцям.

Тобі ж ніде нема нічого,

і скрізь ти сам, і скрізь ти сам (В. Бобинський).

32. Земля поорана, безвільна і пахуча.

Лани зелено-жовтої свиріпи.

Біжать у далеч верби на шляху.

Як радо вітер в вуха віє:

– Випий!

Степів струмок – як радість неминуча.

Скинь пиху! –

Лягти на землю. Пити небо. Простір.

Гойдатися у співах вітрових.

Не мріяти. Не думати. Нічого.

У грудях тануть клопіт і тривога.

Спиняє дух від млості.

Буяння сил живих (В. Еллан-Блакитний).

33. Вже не прийма земля настирливих дощенок;

Все більше в калюжах шматків небес;

І серед листу жовтого воскрес

Буянням трав пригноблений барвінок.

У хмарах трублять сурми журавлині.

Гаї скидають шати золоті,

І пишно грає барвою на самоті

Зелена хвоя юної ялини.

Тендітні руки вогняного Змія

Все рідше пестять персоньки Землі...

В кирею з сивої імлі

Вона вгорнулася, зітхає і німіє... (В. Еллан-Блакитний).

34. Вітер стогне, виє, свище,
Вітер збився з пантелику,
Утворив з життя він грище,
І буяє, і теряє вільну силу, міць велику.
У змаганнях – чи ж потрібних?... –
Він шука собі подібних,
Не знаходить – і в одчаї
Дико свище – вище, вище, далі, далі од звичаю... (В. Еллан-Блакитний).

35. Червоні плями листу осіннього –
Криваві рани на сірих вулицях...
І сонце – вже не сонце... Тінь його
На небі хмуриться, у хмари щулиться.
Вночі ключі гусей за хмарами
Одсталих кличуть срібними сурмами,
І в душі стлумлені утóm ноктюрнами
Ті згуки бризкають огнями-вдарами (В. Еллан-Блакитний).

36. ВИСОКИЙ РАНОК. КАМІНЬ НЕНАГРІТИЙ

Високий ранок. Камінь ненагрітий,
Сочистий кущ і поруч – синя тінь.
Вузьке від спеки річкове корито.
Уламки скель. Акварелева ринь.

Прокинься лиш. Хіба ж це не знайоме?

Не Сугоклей? Не висохлий Інгул?

Ці майже зовсім гранітові зломи

І здовж долини вітру рівний гул...

Перечекай. Це ще не чорна осінь:

Це – золота, як згадка про весну,

Це здогад той, що не доснився й досі,

Що все трива в анабіозі сну (Є. Маланюк).

37. І ти лукавила зо мною!
Ах, ангельські слова твої
Були лиш обліском брехні!
І ти лукавила зо мною!
І нетямущому мені
Затрули серце гризотою
Ті ангельські слова твої...
І ти лукавила зо мною! (І. Франко).

38. Забути, забути – говорять кола.
І знаю, що треба, та як забудь?
А гори камінні стискають довкола
І вужчає круто завернута путь.
Десь радість є: жінка і усміх дитини,
І світла вечерея при білім столі.
Мені ж затягнулась ця довга гостина
На звуженій, скудній, чужинній землі (Є. Маланюк).

39.   БЛИЗНЯТА
                          (Квітень)

Люблю я й досі присмерки прозорі
Квітневих вечорів, і чорну сіть
Вишневих, яблуневих верховіть,
І по калюжах різнотонні зорі.

Як повійнуло свіжістю надворі!..
Десь ключ птахів небачених летить,
А сутінь гусне, і дзвінка блакить
Вже мерехтить у іскрявім уборі.

Молочний пас обняв небесну шир,
І Чаші видно золотий пунктир,

І в світлі Заходу стоять Близнята.

В повітрі вогкість, холодок і млюсть,

І бачить неба темноока шата,

Як сходить ряст і набрякає брость (М. Зеров).

40. БУДІВНИКОВІ

Ще прийде він, не архітект – поет,

Старих будівників твердий нащадок,

У білий мармур сходів і площадок

Оздобить кожний прияр і бескет.

Зламає будівельний трафарет,

Безстильних років соромітний спадок,

Злетить над городом на крилах гадок

І вроду-бранку визволить з тенет.

Сади нагоряні, луги відлеглі

В бетоні, склі і спондиловій цеглі

Простелять творчості нової тло;

Огнями вулиць процвінуть перлисто

І скажуть: ми – не прадідне село,

Ми – днів майбутніх величаве місто (М. Зеров).

41. АВТОР КО ЧИТАТЕЛЮ

І О смерті пАм'ятай, і На суд будь чуткий,

ВЕЛЬМИ Час біжить сКоро, В бігу Своєм прудКИЙ (І. Величковський).

42. ЧОВЕН

Заграло, запінилось синее море,

І буйнії вітри по морю шумлять,

І хвиля гуляє, мов чорнії гори

Одна за другою біжать.

Як темная нічка, насупились хмари,

В тих хмарах, мов голос небесної кари,
За громом громи гуркотять.

Іграє і піниться синєє море.

Хтось човен на море пустив,
Бурхнув він по хвилі, ниряє на волі,
Од берега геть покотив;
Качається, бідний, один без весельця.
Ох, жаль мені човна, ох, жаль мого серця!
Чого він під бурю поплив?

Ущухнуло море, і хвилі вляглися;
Пустують по піні мавки;
Уп'ять забіліли, уп'ять простяглися
По морю кругом байдаки;
Де ж човен дівався, де плавле мій милий?
Мабуть, він не плавле, бо онде по хвилі
Біліють із його тріски.

Як човнові море, для мене світ білий
Ізмалку здавався страшним;
Да як заховаться? Не можна ж вік цілий
Пробути з собою одним.
Прощай, мій покою, пускаюсь у море!
І, може, недоля і лютеє горе
Пограються з човном моїм (Є. Гребінка).

43. В соняшника були руки і ноги,
Було тіло шорстке і зелене.
Він бігав наввипередки з вітром,
Він вилазив на грушу і рвав у пазуху гнилиці,
І купався коло млина, і лежав у піску,

І стріляв горобців з рогатки.
Він стрибав на одній нозі,
Щоб вилити з вуха воду,
І раптом побачив сонце,
Красиве засмагле сонце, –
В золотих переливах кучерів,
У червоній сорочці навипуск,
Що їхало на велосипеді,
Обминаючи хмари на небі...

І застиг він на роки й століття
В золотому німому захопленні:
– Дайте покататися, дядьку!
А ні, то візьміть хоч на раму.
Дядьку, хіба вам шкода?!

Поезіє, сонце моє оранжеве!
Щомиті якийсь хлопчисько
Відкриває тебе для себе,
Щоб стати навіки соняшником (І. Драч).

44. Благословенна ти поміж жонами,
Отрадо душ і сонце благовісне,
Почата в захваті, окроплена сльозами,
О раю мій, моя ти муко, Пісне!

Царице, ти найнижчого з-між люду
Підносиш до вершин свого трону
І до глибин терпіння, сліз і бруду
Ведеш і тих, що двигаютъ корону.

Твій подих всі серця людські рівняє,

Твій поцілуй всі душі благородить
І сльози на алмаз переміняє.

І дотик твій із терня рожі родить,
І по серцях, мов чар солодкий, ходить,
І будить, молодить і оп'яняє (І. Франко).

45. Сидів пустинник біля свого скиту
Серед лісів безмірних та безлюдних
І слухав пташок голосів пречудних
І вітру в гіллі пісню сумовиту.

Аж бач, голубка, його пташка біла,
Що вже два дні не знає де пропадала,
Ту ж понад ним крильцями стріпотала
І тихо в нього на колінах сіла.

Старий погладить хтів її руков –
Та й обімлів: ті крильця сніжно-білі
Оббризкала червона людська кров.

І зойкнув дід: «Прокляті, зсатанілі
Часи, коли з осель людських в сей ліс
На крилах голуб людську кров приніс!» (І. Франко).

46. У сні мені явилися дві богині.

Лице одної – блиски променисті,
Безмірним щастям сяли очі сині,
І кучері виліся золотисті.

Лице другій чорний крив серпанок,
І чорні очі, наче перун з тучі,
Блищали, коси чорні та блискучі –
Була, немов літній, бурливий ранок.

«Не плач, дитя самотнє, цить, мій світку, –
Сказала перша (що за голос милий!), –
Ось на тобі мій дар, чудову квітку!»

І соняшник дала мені розцвілий.
А друга мовчки терн втиснула в руку, –
І враз я радість вчув і люту муку (І. Франко).

47.   МОЙСЕЙ

Народе мій, замучений, розбитий,
Мов паралітик той на роздорожжу,
Людським презирством, ніби струпом, вкритий!

Твоім будущим душу я тривожу,
Від сорому, який нащадків пізних
Палитиме, заснути я не можу.

Невже тобі на таблицях залізних
Записано в сусідів бути гноєм,
Тяглом у поїздах їх бистроїзних?

Невже повік уділом буде твоім
Укрита злість, облудлива покірність
Усякому, хто зрадою й розбоєм

Тебе скував і заприсяг на вірність?
Невже тобі лиш те судилось діло,
Що б виявило твоїх сил безмірність? (І. Франко).

48.   Тричі мені являлася любов.
Одна несміла, як лілея біла,
З зітхання й мрій уткана, із обснов

Сріблястих, мов метелик, підлетіла.

Купав її в рожевих блисках май,
На пурпуровій хмарі вранці сіла

І бачила довкола рай і рай!
Вона була невинна, як дитина,
Пахуча, як розцвілий свіжо гай.

Явилась друга – гордая княгиня,
Бліда, мов місяць, тиха та сумна,
Таємна й недоступна, мов святиня.

Мене рукою зимною вона
Відсунула і шепнула таємно:
«Мені не жить, тож най умру одна!»

І мовчки щезла там, де вічно темно.
Явилась третя – жінщина чи звір?
Глядиш на неї – і очам приємно,

Впивається її красою зір.
То разом страх бере, душа холоне
І сила розпливається в простір.

Спершу я думав, що бокує, тоне
Десь в тіні, що на мене й не зирне –
Та враз мов бухло полум'я червоне.

За саме серце вхопила мене,
Мов сфінкс, у душу кігтями вп'ялилась
І смокче кров, і геть спокій жене.

Минали дні, я думав: наситилась,
Ослабне, щезне... Та дарма! Дарма!

Вона мене й на хвилю не пустилась,

Часом на груді моїй задріма,

Та кігтями не покида стискати;

То знов прокинешь, звільна підійма

Півсонні вії, мов боїться втрати,

І око в око зазира мені.

І дивні іскри починають грати

В її очах – такі яркі, страшні,

Жагою повні, що аж серце стине.

І разом щось таке в них там на дні

Ворушиться солодке, мелодійне,

Що забуваю рани, біль і страх,

В марі тій бачу рай, добро єдине.

І дармо дух мій, мов у сіті птах,

Тріпочеться! Я чую, ясно чую,

Як стелиться мені в безодню шлях

І як я ним у пільму помандрую (І. Франко).

49. Хотіла б я тебе, мов плющ, обняти,

Так міцно, щільно, і закрить од світа,

Я не боюсь тобі життя одняти,

Ти будеш, мов руїна, листом вкрита, –

Плющ їй дає життя, він обіймає,

Боронить від негоди стіну голу,

Але й руїна стало так тримає

Товариша, аби не впав додолу.

Їм добре так удвох, – як нам з тобою, –
А прийде час розсіпатись руїні, –
Нехай вона плюща сховає під собою.
Навіщо здався плющ у самотині?

Хіба на те, аби валятись долі
Пораним, пошарпанім, без сили
Чи з розпачу повитись на тополі
І статися для неї гірш могили? (Леся Українка).

50. Місяць ясененький
Промінь тихесенький
Кинув до нас.
Спи ж ти малесенький,
Пізній бо час.

Любо ти спатимеш,
Поки не знатимеш,
Що то печаль;
Хутко прийматимеш
Лихо та жаль (Леся Українка).

51. Двори стоять у хуртовині айстр.
Яка рожева й синя хуртовина!
Але чому я думаю про Вас?
Я Вас давно забути вже повинна.
Це так природно – відстані і час.
Я вже забула. Не моя провина –
то музика нагадує про Вас,
то раптом ця осіння хуртовина.
Це так природно – музика, і час,
і Ваша скрізь присутність невлівима.
Двори стоять у хуртовині айстр.

Яка сумна й красива хуртовина! (Ліна Костенко).

52. Красива осінь вишиває клени
Червоним, жовтим, срібним, золотим.
А листя просить: – Виший нас зеленим!
Ми ще побудем, ще не облетим.

А листя просить: – Дай нам тої втіхи!
Сади прекрасні, роси – як вино.

Ворони п'ють надкльовані горіхи.
А що їм, чорним? Чорним все одно (Ліна Костенко).

53. Не треба класти руку на плече.
Цей рух доречний, може, тільки в танці.
Довіра – звір полоханий, втече.
Він любить тиху паморозь дистанцій.

Він любить час. Хвилини. Дні. Роки.
Він дивний звір, він любить навіть муку.
Він любить навіть відстань і розлуку.
Але не любить на плечі руки.

У цих садах, в сонатах солов'їв,
Він чує тихі кроки бракон'єра.
Він пастки жде від погляду, від слів,
І цей спектакль йому вже не прем'єра.

Душі людської туго і тайго!
Це гарний звір, без нього зле живеться.
Але не треба кликати його.

Він прийде сам і вже не відсахнеться (Ліна Костенко).

54. Послухаю цей дощ. Підкрався і шумить.
Бляшаний звук води, веселих крапель кроки.

Ще мить, ще мить, ще тільки мить і мить,
і раптом озирнусь, а це вже роки й роки!

А це уже віки. Ніхто уже й не зна,
в туманностях душі чи, може, Андромеди –
я в мантиях дощу, прозора, як скляна,
приходжу до живих, і згадую про мертвих (Ліна Костенко).

55.   ЗИМНІЙ РАНОК

Я люблю веселий ранок
Холоднючої зими,
Як на двір, на стіни, ганок
І на шлях за ворітьми
Упаде із неба промінь,
Дим пов'ється з димарів,
На току підніме гомін
Зграя галок і граків.
Школярі свої гринджоли,
З повіток подостають
І по вулиці, мов бджоли,
До сугорка загудуть.
Сніг ясним кришталем блище,
Лютій холод допіка;
Сонце вгору плине вище,
Та не гріє здалека... (Я. Щоголів).

56.   ОСІНЬ

Висне небо синє,
Синє, та не те;
Світе, та не гріє
Сонце золоте.

Оголилось поле

Од серпа й коси;
Ніде приліпитись
Крапельці роси.

Темная діброва
Стихла і мовчить;
Листя пожовтіле
З дерева летить.

Хоч би де замріла
Квіточка одна;
Тільки й червоніє,
Що горобина.

Здалека під небом
В вирій летючи,
Голосно курличуть
Журавлів ключі (Я. Щоголів).

57.   ТРАВЕНЬ

Не дивуйся, що з весною
Інший світ настав:
Полям, лісом і водою
Травень завладав!
Глянь у поле: по коліна
Досягла трава;
Сонце, жито і ярини
Яр'ю облива.
Подивись на прозір річки,
Як її вода,
Ллючи хвилі невеличкі,
Млоддю вигляда (Я. Щоголів).

58. Стоїть. Як віск. І скорбно плаче:

– Один між трупами піду.

Вгорі Червоний Ворон кричче

На кров. На бурю. На біду.

І як промовить тій Пустині?

Чи дзвоном арф, чи криком труб?

Із Білих Земель – в Чорні кинув

З душею чорта – Кроволоуб.

З душею чорта – що він бачить!

(А дань із Білих Лілій – дай!).

Тужи на камені. Жебраче,

Востаннє кров'ю заритай.

Хіба ж йому стоять на герці?

Якби й посмів – сліпа боротьба!

Тумани стеле ніч на серці,

А над туманами журба.

Комусь... Далеким – скорбно плаче:

– На Білі Землі хочу знов.

Вгорі Червоний Ворон кричче.

Червоний Ворон чує кров (Я. Савченко).

59. В ЦЕРКВІ

Сумно, тихо в божім дому, в сумраці все тоне,

Лиш священник старесенький в книжці щось читає,

А там свічка одинока в попіл догоряє,

А зо стін ся позирають золоті ікони.

А на плиті на студеній – чо ж ми око тоне? –

Молод жовняр в домовині мертвий спочиває;

Ні сестричка не голосить, ненька не вмливає,
Лиш там свічка воском плаче, а за нею ікони.

А священник вийшов з книжок, над мерцем голосить
І послідне цілобзанє сиротині просить;
Но ніхто го не цілує і ніхто не буде.

Прибивають чорне віко, свічка спала, тліє...
Ні сестричка не голосить, ненечка не мліє,
Вшак то жовняр – сиротина: хто тужити буде? (Ю. Федькович).

60.   БЕАТРИЧЕ

Ти вся ще провесна, о Беатріче!
В тобі все світло ранкове зорі,
Що ним співці, поети й малярі
Колись наситили Середньовіччя.

Ще перші сльози радості й горичі
Дрижать, як на березовій корі,
Але вже славлять янголи вгорі
Твоє ім'я, благословенне тричі.

Поглянь, тепер твої всі ночі й дні
Круг тебе дивним сяйвом заясніли
І засліпили нас, мов крила білі;

Бо серед скель в похмурій тишині
Своїх терцин холодні діаманти
Тобі влітав у шату темний Данте (Ю. Клен).

61.   ЕНГАРМОНІЙНЕ

Стоять ліси в смарагдовій задумі.
Гудуть вітри на висях гір.
Співає море в білім шумі,

І світять бризки синіх зір,

І молоком пливуть у вирій хмари.

Сміються ранки голубі,

В поля пастух жене отари,

І сонце грає на трубі.

Всі голоси, і бурні, і спокійні

Глибоких надр і височин

Ввіллються в душу гармонійно

Потоком вражень і хвилин.

А ти, поете, всю красу з'єднавши,

Різьби карбовані рядки,

Рокам і пристрастям віддавши

Словами списані рядки (Ю. Клен).

62. Коли тебе сурма твоєї туги

Покличе знов у дальній рідний край,

Де ждуть тебе безчестя і наруга,

Слова над пеклом Дантовим згадай:

Per me si va, nella citta dolente!

«Сюди йдучи, в скорботу і відчай,

Надії мусиш знищити дощенту».

Гамуй, мандрівнику, смертельний жах,

Коли в душі погасиш сірий день ти

І сонце змеркне в чорних небесах.

Нехай мовчазний і сумний Вергілій

Тобі піде назустріч у степах... (Ю. Клен).

63. Мене забудь, моя дівчино!

Спокійно жий, щаслива будь,

Цвіти хоть рожой, хоть калиной, –
Мене забудь, мене забудь!..

Мене забудь – і тяжким смутком
Не розбивай біленьку грудь:
Шукай собі коханка хутко,
Мене забудь, мене забудь!..

Мене забудь, мене не треба!
Та якби я коли-небудь
Тебе забув... – о Боже з неба,
Мене забудь, мене забудь!.. (С. Руданський).

64. Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма.
І блідий місяць на ту пору
Із хмари де-де виглядав,
Неначе човен в синім морі,
То виринав, то потопав.
Ще треті півні не співали,
Ніхто нігде не гомонів,
Сичі в гаю перекликались,
Та ясен раз у раз скрипів (Т. Шевченко).

65. Закликав червень чарівну теплінь
У тихий сад і у поля безкраї,
І синя квітка не дзвенить: дінь-дінь,
Коли бджола її крилом торкає.

Лиш ніжний келех нахиляє їй
І тягнеться, як пролетить метелик,

І кожна мушка – радісний носій
Дарунку квітів ясних і веселих.

Навчись і ти, коли прийде твій день,
Віддять усім прозорий мед любови,
Приваблюючи фарбами пісень
Мандрівників далеких, випадкових.

І непомітно передай вікам
Оті пилини сховані насіння.
Смерть не мине, і ти загинеш сам,
Та безліч раз зійдуть твої насіння (П. Филипович).

66. Немов оту з пожовклими листами
Дитячих років книгу – і казок,
Ти розгорнула осені сторінки
І десь знаходиш невідомий спокій,
Блакитні думи і безхмарний жаль.

У вирій птиці пролітають в небі,
Ти їх не просиш, щоб тебе забрать.
Тобі миліше потемніле поле,
Змарнілі трави, і холодні води,
І прибраний в червоне злото ліс.

Я скрізь з тобою. І любов, і пристрасть
Міцніють в серці, з'єднані навік,
А ти поглянеш – і побачу квіти,
Поблідлі в росах, і німу долину,
Де промайнула молодість моя.

І в той же час в хвилину випадкову,
Як доторкнеться до руки рука,

Почують хвилі, теплі і невпинні,
І кличу радість буйну і весняну,
Не раз, не раз ще зашумить життя! (П. Филипович).

67. Ви знаєте, як липа шелестить

У місячні весняні ночі? –

Кохана спить, кохана спить,
Піди збуди, цілуй їй очі,
Кохана спить...

Ви чули ж бо: так липа шелестить.

Ви знаєте, як сплять старі гаї? –

Вони все бачать крізь тумани.

Ось місяць, зорі, солов'ї...
«Я твій», – десь чують дідугани.
А солов'ї!..

Та ви вже знаєте, як сплять гаї! (П. Тичина).

68. Темна ніч; вітрець тихесенький

Зашумів в моїм вікні;

Дощик капає дрібнесенький,

В серце падає мені.

Ні, се мрія доторкнулася

І навіки утекла;

Ти до мене усміхнулася

І свій погляд одвела! (П. Грабовський).

69. БЕЗ НАЗВИ

Д. Д.

Не любов, не примха й не пригода, –

Ще не всьому зватися дано!

Ще не завжди ж у глибоких водах

Відшукаєш непорушне дно.

І коли твоя душа, воскресла,
Знову мчить у осяйну путь,
Не питай чиї натхненні весла
Темний берег вмiли відштовхнуть.

Не любов, не ніжність і не пристрасть,
Тільки серце – збуджений орел!
Пий же бризки, свіжі та іскристі,
Безіменних, радісних джерел! (О. Теліга).

70. Опівночі айстри в саду розцвіли...

Умились росою, вінки одягли,
І стали рожевого ранку чекать,
І в райдугу барвів життя убирать...

І марили айстри в розкішнім півсні
Про трави шовкові, про сонячні дні, –
І в мріях ввижалась їм казка ясна,
Де квіти не в'януть, де вічна весна...

Так марили айстри в саду восени,
Так марили айстри і ждали весни...
А ранок стрівав їх холодним дощем,
І плакав десь вітер в саду за кущем...

І вгледіли айстри, що вколо – тюрма...
І вгледіли айстри, що жити дарма, –
Схилились і вмерли... І тут, як на сміх,
Засяяло сонце над трупами їх!.. (О. Олесь).

71. БЕЗСМЕРТНИКИ

Вони давно вже втратили життя,
В них згасло все, що тільки малось,

Умерли всі і думи, і чуття,
І тільки форма їх такою же зосталась...

Але вони сміються, мов вві сні,
І погляд мій приковують до себе,
Нагадують розкоші весняні
І кажуть про тепло, про радощі, про тебе.

Ці квіти – спогади про світлі дні...
І хай відносин наших світ погасне,
А спогади все ж будуть жить в мені,
Нагадувать про дні, про ночі теплі, ясні... (О. Олесь).

72. *Марії Фабіановій*

В Вас стільки сонця золотого,
Блакиті чистої, тепла, –
Неначе з краю чарівного
Вас хвиля моря принесла.

І як Ви можете тут жити,
Серед безлюдних цих пустель,
Промінням серця свого гріти
Граніт холодний мертвих скель!

Чи принесли Вас крила хвилі,
Щоб Ви світили в сизій млі,
Щоб люде вірили, терпіли
І ждали сонця на землі (О. Олесь).

73. Вгледіти щастя, зомліти, осліпнути,
Скрикнути тільки: «Мій раю!» – і стратити...
Боже всесильний! Чи зміг би ти вигадать
Муку ще більшую, гіршую, тяжчую?! (О. Олесь).

74. Вона ішла... але здавалося мені,

Що ніжний пролісок в снігу зоріє,
Встає з-під нього і радіє
Промінню, сонцю і весні.

Вона ішла... мені ж здавалось, що газель,
Поміж кущами кроком полохливим,
Назустріч бистринам бурхливим,
Униз спускається зі скель.

Вона ішла... і їй всміхалися гаї,
Вітри несли їй пахощі майові,
Вклонялись трави їй шовкові
І щебетали солов'ї.

Вона пройшла і зникла десь у сизій млі...
І ніби з нею все пройшло навіки:
Весна, бажання і утіхи,
І вся краса життя й землі (О. Олесь).

75. Нехай обдурений я сном,
Нехай осміяний без жалю,
Нехай замість весни і раю
Осінній місяць за вікном, –
Нехай! але в душі моїй
Яка цвіла весна рожева!
Пахніли, дихали дерева!
Літав пташачих звуків рій...
І хай розвіялися сни,
Хай ті ж і сум, і жаль, і муки,
Але я й досі чую звуки
Моєї дивної весни.
Минув бенкет... але дзвенять

Ще голоси, столи накриті,
Десь гасне сміх, і недопиті
Рядами келихи стоять... (О. Олесь).

76. Постій – не йди! Нащо питати,
Чи можу стати я твоїм...
Синіє ніч, і ночі шати
Горять в розводі золотім.

Постій: душа моя розквітла,
Як пташка, крилами тремтить,
А ніч пливе на хвилях світла,
І день назустріч їй летить.

Постій! Нап'юся – надивлюся...
Навіщо згадувать когось.
Сьогодні я тобі молюся,
А завтра ще не зайнялось! (О. Олесь).

77.   ТИ НЕ ПРИЙШЛА
Ти не прийшла в вечірній час...
Без тебе день вмирав сьогодні,
Без тебе захід смутно гас
І сонце сходило в безодні...
Ти не прийшла в вечірній час.

Тебе, здавалось, ждало море,
І все не гасли скелі гір,
І все дивилися в простори...
І довго їх останній зір
Шукав тебе і гас на морі.

Ти не прийшла в вечірній час...
Самотньо сонце попрощалось,

І сумно, сумно день погас...
Когось мов серце не діждалось,
Хтось не прийшов в вечірній час (О. Олесь).

78. УКРАЇНСЬКА МОВА

(Пам'яті Т. Г. Шевченка)

Діамант дорогий на дорозі лежав, –
Тим великим шляхом люд усякий минав,
І ніхто не пізнав діаманта того.
Йшли багато людей і топтали його,
Але раз тим шляхом хтось чудовний ішов,
І в пилу на шляху діамант він найшов.
Камінець дорогий він одразу пізнав,
І додому приніс, і гарненько, як знав,
Обробив, обточив дивний той камінець,
І уставив його у коштовний вінець.
Сталось диво тоді: камінець засіяв,
І промінням ясным всіх людей здивував,
І палючим огнем кольористо блищить,
І проміння його усім очі сліпить.
Так в пилу на шляху наша мова була,
І мислива рука її з пилу взяла.
Полюбила її, обробила її,
Положила на ню усі сили свої,
І в народний вінець, як в оправу, ввела,
І, як зорю ясну, вище хмар піднесла.
І на злість ворогам засіяла вона,
Як алмаз дорогий, як та зоря ясна.
І сіятиме вік, поки сонце стоїть,
І лихим ворогам буде очі сліпить.
Хай же ті вороги поніміють скоріш,

Наша ж мова сія щогодини ясніш!
Хай коштовним добром вона буде у нас,
Щоб і сам здивувавсь у могилі Тарас,
Щоб, поглянувши сам на створіння своє,
Він побожно сказав: «Відкіля нам сіє?!» (В. Самійленко).

79. За гай скотилось сонце ясне,
Хмарок рожевих цілий рій
В безодні синій тане, гасне,
Мов злotosяйне пасмо мрій;
Вітрець упав; з садочка лине
Струмком живущим пишний дух,
З черемх убрання лебедине
Часами ронить срібний пух;
Вже гомін стих, туман над ставом
Серпанком хвілявим ляга;
Темніша небо... і небавом
В садочок зірка дорога
Увійде легкою ходою... (М. Старицький).

80. VICTORIA REGIA

Три ночі ти, красуне величава,
цвітеш, розклавши на воді листи,
великі і округлі, мов щити,
а серед них хрещатий Лебідь плава.

Як гірський сніг, спочатку ти білява,
а потім у zenіті ліпоти,
немов фламінго, рожевієш ти,
нарешті, огневієш, мов заграва.

Це – дивна путь моїх метаморфоз
серед метелиць, хуртовин і гроз,

ясна, чудесна, райдужна тріада.

Мій перший квіт – то лілієвий дзвін,
у другому – трояндних мрій принада,
в останнім – пристрасті яркий рубін (М. Драй-Хмара).

81. ЛЕБЕДІ

Присвячую своїм товаришам

На тихім озері, де мріють верболози,
давно приборкані, і влітку й восени
то плюскоталися, то плавали вони,
і шиїгнулися у них, як буйні лози.

Коли ж дзвінкі, як скло, находили морози
і плесо шерхнуло, пірнувши в білі сні, –
плавці ламали враз ті крижані лани,
і не страшні були для них зими погрози.

О, гроно п'ятірне нездоланих співців!
Крізь бурю й сніг гримить твій переможний спів,
що розбиває лід одчаю і зневіри.

Держайте, лебеді: з неволі, з небуття
веде вас у світи ясне сузір'я Ліри,
де пінить океан кипучого життя (М. Драй-Хмара).

82. На прю стає холодний ранок:

Ще схід дрімає в сизій млі,
А голубий, як льон, серпанок
Затлівсь над скибами ріллі.

Іду. За річкою співають
Десь півні – скрізь такий простір –
І чуть, як верховіттям має

Широколистий осокір.

Підбилась високо зірниця

І гасне, міниться ген-ген –

І раптом: огняна зіниця

Новітній озирає день (М. Драй-Хмара).

83. Одцвітають півонії! Кров'ю

Забагрилась навколо земля, –

То владичиця смерть над любов'ю,

Над красою тріумф свій справля.

Переможная, спис твій і в мене

У скривавлених грудях стримить,

Але серце цвістиме огненне

Як остання весна зашумить! (М. Драй-Хмара).

84. Помережав вечір кучерявий

Льодяними ґратами вікно.

Жовтожарні там горять заграви,

Голубе кипить вино.

А за ґратами останню мичку

Допрядає скалоокий день.

Бачу усміх твій крізь сніжну мжичку,

Чую голос вітряних пісень... (М. Драй-Хмара).

85. Тобі одній, намріяна царівно,

Тобі одній дзвенять мої пісні,

Тобі одній в моєму храмі дивно

Пливуть молитви і горять огні.

Моє життя веде мене нерівно:

То на вершини, то в яри страшні,

Та скрізь душа співає переливно

Про очі безтілесні і ясні.

У городі, де грають струни п'яні,
Де вічний шум, де вічна суєта,
Я згадую слова твої неждані.

І серед поля, на яснім світанні,
Коли ще сном охоплені жита,
Душа тебе, тебе одну віта (М. Рильський).

86. Поле чорніє. Проходять хмари,
Гаптують небо химерною грою.
Пролісків перших блакитні отари...
Земле! як тепло нам із тобою!
Глибшає далеч. Річка синіє,
Річка синіє, зітхає, сміється...
Де вас подіти, зелені надії?
Вас так багато – серце порветься! (М. Рильський).

87. На білу гречку впали роси,
Веселі бджоли одгули,
Замовкло поле стоголосе
В обіймах золотої мли.

Дорога в'ється між полями...
Ти не прийдеш, не прилетиш –
І тільки дальніми піснями
В моєму серці продзвениш (М. Рильський).

88.   МОВА

Треба доглядати наш сад.

Вольтер

Як парость виноградної лози,
Плекайте мову. Пильно й ненастанно

Політь бур'ян. Чистіша від сльози
Вона хай буде. Вірно і слухняно
Нехай вона щоразу служить вам,
Хоч і живе своїм живим життям.

Прислухайтесь, як океан співає –
Народ говорить. І любов, і гнів
У тому гомоні морським. Немає
Мудріших, ніж народ, учителів;
У нього кожне слово – це перлина,
Це праця, це натхнення, це людина.

Не бійтесь заглядати у словник:
Це пишний яр, а не сумне провалля;
Збирайте, як розумний садівник,
Достиглий овоч у Грінченка й Даля,
Не майте гніву до моїх порад
І не лінуйтесь доглядать свій сад (М. Рильський).

89. Ластівки літають, бо літається,
І Ганнуся любить, бо пора...
Хвилею зеленою здіймається
Навесні Батийова гора.

Гнуться клени ніжними колінами,
Чорну хмару сріблять голуби...
Ще от день – і все ми, все покинемо
Для блакитнокрилої плавби.

Хай собі кружляє, обертається,
Хоч круг лампочки, земля стара!..
Ластівки літають, бо літається,
І Ганнуся плаче, бо пора... (М. Рильський).

90. Коли усе в тумані життєвому
Загубиться і не лишить слідів.
Не хочеться ні з дому, ні додому,
Бо й там, і там огонь давно згорів, –
- В тобі, мистецтво, у тобі одному
Є захист: у красі незнаних слів,
У музиці, що вроду, всім знайому,
Втіляє у небесний перелив;
- В тобі, мистецтво, – у малій картині,
Що більша над увесь безмежний світ!
Тобі, мистецтво, і твоїй країні
Я шлю поклін і дружній свій привіт.
- Твої діла – вони одні нетлінні,
І ти між квітів найясніший квіт (М. Рильський).
91. Вона прийшла непрохана й неждана,
І я її зустріти не зумів.
Вона до мене впливла з туману
Моїх юнацьких несміливих снів.
- Вона прийшла, завітчана і мила,
І руки лагідно до мене простягла,
І так чарівно кликала й манила,
Такою ніжною і доброю була.
- І я не чув, як жайвір в небі тоне,
Кого остерігає з висоти...
- Прийшла любов непрохана й неждана –
Ну як мені за нею не піти? (В. Симоненко).
92. Мріють крилами з туману лебеді рожеві,

Сиплють ночі у лимани зорі сургучеві.

Заглядає в шибу казка сивими очима,
Материнська добра ласка в неї за плечима.

Ой біжи, біжи, досадо, не вертай до хати,
Не пуцу тебе колиску синову гойдати.

Припливайте до колиски, лебеді, як мрії,
Опустіться, тихі зорі, синові під вії (В. Симоненко).

93. Я складу вам тріолет
Про поета і амура
На старий-старий сюжет.
Я складу вам тріолет
На сюжет: амур-поет,
Фоном буде нам натура.
Я складу вам тріолет
Про поета і амура (М. Вороний).

94. ПЕРШИЙ СНІГ

Осінь переїхала по полі возом золотим.
Понад кучугури кучерява мряка – срібний дим.

Сонце з батогом проміння вогняний погонич.
Навпростець по небі білі хмари в перегони.

На куделі верховіття сиве павутиння.
Підпирається гори рукою далеч синя.

Вітер жовтий лист з дерев змитає помелом,
в гущині сухе гілля гуркоче мідяний псалом.

Білі квіти впали – заповідь майбутніх січнів;
перший раз тоді поцілувала землю вічність (Б.-І. Антонич).

95.

ОСІННІЙ ДОЩ

Усміх пославши в останнім промінні,

Згинуло радісне літо;

Дощик уїдлиий, дощик осінній

Сіється, наче крізь сито.

Сонце не вийде, не виглянуть зорі,

Мов поховались в будівлі;

Сіється, сиплється дощик надворі,

Падає, капає з крівлі.

Сиплється дощик, як з прірви-безодні;

Стелються сиві тумани,

Сумно схилились дерева холодні,

Мокнуть діброви й поляни.

Вгору туман піднімається срібний,

Хмарками-смушками в'ється;

Дощик осінній, уїдлиий, дрібний

Падає, сиплється, ллється (Г. Чупринка).

96.

ЧИСТИЙ ЧЕТВЕР

«І абіє пітел возгласи»

Свічки і теплий чад. З високих хор

Лунає спів туги і безнадії,

Навколо нас – кати і кустодії,

Синедріон, і кесар, і претор.

Це доли нашої смутний узор,

Це нам пересторогу півень піє,

Для нас на дворищі багаття тліє

І слуг гуде архієрейський хор.

І темний круг євангельських історій
Звучить як низка тонких алегорій
Про наші підлі і скупі часи.

А за дверми, на цвинтарі, в притворі
Весна і дзвін, дитячі голоси,
І в вогкому повітрі вогкі зорі (М. Зеров).

97.   ВОНА СПІВА...

Вона співа – і серця поривання
У згуки ті вона перелива,
Горять огнем безмірного кохання
Її пісень пекучії слова.

Вона співа – і очі молодії
Ясніш од зорь засяли із-під вій...
О, скільки в їх незломної надії,
О, скільки в їх на щастя любих мрій!

Нехай співа, нехай ті співи ллються,
Хай очі ті і сяють, і сміються,
І хай огонь кохання в їх горить!

Нехай співа! Удруге вже така
Не зацвіте весна їй золотая,
Яка цвіте в душі її в цю мить! (Б. Грінченко).

98. Ви, що тікаєте з життя,
Зневірившись в своїх надіях,
Що тягне вас до небуття,
В обійми чорної повії?

Невже безглузде слово «жить»

Страшніш безглуздя слова «вмерти»,
Що всякий радісно біжить
Назустріч таємниці смерті?

Я чую скрізь «нема мети»,
«Життя – то вічна таємниця...»
Невже ж хто думає знайти
Розгадки в небуття криниці? (В. Еллан-Блакитний).

99. Чи бачив хто, як сліпнуть думи
І серце розпадається, надвоє розколене?
І коли вирисується воно зі стуми –
Це ж жах, коли побачать, що воно – оголене (М. Семенко).

100. Любов – кошмар, любов – наруга,
Любов – насмішка над собою...
Як день і ніч – одна і друга,
Як серця зміни – перебої... (В. Еллан-Блакитний).

Навчальне видання

Кремінська Інна Миколаївна

ВСТУП ДО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

Навчально-методичний посібник

для студентів філологічного факультету

(спеціальність – українська мова і література)

Коректор *М. С. Хащина*

Комп'ютерне верстання

Макет обкладинки

Формат 60x84/16. Умов. друк. арк. 7,4. Наклад 100 прим. Зам. № 213/11